

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

MARTIN KUBÁSEK

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Posádkové město Josefov v letech 1918 - 1938

Martin Kubásek

**Bakalářská práce
2008**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin KUBÁSEK**

Studijní program: **B7105 Historické vědy**

Studijní obor: **Kulturní dějiny**

Název tématu: **Posádkové město Josefov v letech 1918 - 1938**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- 1)úvod (vznik pevnosti 1780 - 1838, 1 sv. válka,
 - 2)vývoj v posádkovém městě Josefov (demolice pevnostních prvků, plány na využití pevnosti,...)
 - 3)závěr (2.sv. válka a poválečný vývoj do roku 1948)
-

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

periodika: Polaban, Naším krajem, Pokrok, Naše hlasy

kroniky : Jaroměřská a Josefovská

prameny : St. okr. archiv v Náchodě a v Trutnově
Vojenský archiv Praha

muzeum : Jaroměř

můj email: m.lemur@seznam.cz

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Němeček, DrSc.
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

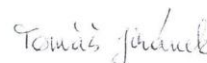
31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Abstrakt

Bakalářská práce popisuje vojenský vývoj Josefova v meziválečném období. Zaměřuje se vývoj vojenské posádky, její proměny v letech 1918 – 1938, popisuje průběh návštěv významných politických a vojenských osobností v Josefově, zabývá se ale i běžným životem josefovských vojáků. Studijním materiálem byly hlavně prameny nalézající se ve Vojenském ústředním archivu v Praze a ve Státním okresním archivu v Náchodě. Cílem práce je podat čtenáři ucelený obraz vojenského Josefova v meziválečném období.

Klíčová slova: Josefov; historie; meziválečné období; vývoj vojenské posádky; mobilizace; významné osobnosti.

Abstract

This Bachelor's Thesis describes the military development of Josefov in the interwar period. It focuses on the development of the garrison and on its transformation during the years 1918 – 1938; it describes how prominent politicians and military officials visited Josefov and the ordinary life of the Josefov soldiers. Resource material archived in the Central Military Archive in Prague and in the National District Archive in Náchod formed the primary basis of study material. The aim of this Thesis is to provide the reader with a comprehensive image of military Josefov during the interwar period.

Key words: Josefov; history; interwar period; development of the garrison; mobilization; prominent individuals.

1) PŘEDMLUVA.....	1
2) ÚVOD	
2.1 Založení pevnosti Josefov a jeho podoba.....	3
2.2 Josefov za napoleonských válek.....	4
2.3 Harmonizace vojenského a civilního soužití.....	9
2.4 Prusko – Rakouská válka a její dopad na Josefov.....	9
2.5 Období rozvoje města.....	13
2.6 První světová válka.....	15
3) TEORETICKÁ ČÁST	
3.1 Situace v Josefově po vyhlášení samostatnosti.....	18
3.2 Přísaha josefovské posádky.....	23
3.3 Významné návštěvy a slavnosti v posádce Josefov.....	24
3.4 Převedení některých vojenských pozemků a objektů do vlastnictví města.....	29
3.5 Vojenské budovy a objekty v Josefově a okolí.....	32
3.6 Mobilizace josefovské posádky v roce 1921.....	35
3.7 Josefovská posádka v meziválečném období.....	38
3.8 Plánované sloučení posádek Josefov a Jaroměř.....	40
3.9 Komunistické agitace ve třicátých letech.....	41
3.10 Strážní služba u důležitých vojenských objektů.....	43
3.11.1 Běžný život vojska - Denní řád posádky.....	44
3.11.2 Běžný život vojska - Denní plat vojska.....	45
3.11.3 Běžný život vojska - Hygiena vojska.....	46
3.11.4 Běžný život vojska - Zásobování vojska.....	48
3.11.5 Běžný život vojska - Vojenské zátiší.....	49
3.12 Josefov před 2. světovou válkou – mobilizace a demobilizace posádky.....	49
3.13 Josefov za německé okupace.....	55
3.14 Josefov po 2. světové válce až po současnost.....	57
4) ZÁVĚR	
4.1 Stručné shrnutí nejdůležitějších okamžiků města Josefova.....	59
5) POZNÁMKOVÝ APARÁT.....	62
6) PŘÍLOHY.....	70
7) SEZNAM LITERATURY.....	84
8) RÉSUMÉ.....	86

1) Předmluva

K napsání práce o Josefově mě vedla zvědavost a jistě také fakt, že josefovská vojenská historie v meziválečném období nebyla ještě nikým detailně zpracována.

V mé práci se budu zaměřovat na vývoj vojenské posádky v bývalém pevnostním městě Josefov v meziválečném období. Budu se snažit čtenáři přiblížit situaci v Josefově v době vzniku Československa. Pokusím se nastínit některé důležité mezníky josefovské posádky v celorepublikovém kontextu (částečná mobilizace v roce 1921, mobilizace v roce 1938, komunistické hnutí ve 30. letech), běžný vojenský život a také vylíčím pobyty významných návštěv vojenských a politických osobností v Josefově.

Pro tento nelehký úkol jsem využil pramenů nalézajících se hlavně ve Vojenském ústředním archivu v Praze a v Státním okresním archivu v Náchodě. V pražském VÚA jsou dostupná veškerá denní hlášení vojenské posádky Josefov, jsou zařazená ve fondu Posádkového velitelství Josefov. V náhodském SOKA jsem zpracoval materiály týkající se hlavně vojenských objektů a jejich předávání Josefově do užívání. Dalším studijním materiálem se stala Josefovská kronika, zaznamenávající historický vývoj města, která se nachází v Městském muzeu v Jaroměři.

Některé získané informace pocházející do roku 1926 z obou archivů a kroniky jsem mohl konfrontovat s knihou Cyrila Štěrbý „*Z paměti města Josefova*“, která byla vydána nakladatelstvím Fr. Večeří v Josefově roku 1926. Informace, týkající se stavu josefovské posádky a jejich přesunů se nacházely opět v archiváliích VÚA a také v knize pánů Jiřího Fidlera a Václava Sluky „*Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*“.

V úvodní kapitole jsem čerpal hlavně z prací PhDr. Olgy Mertlíkové a PhDr. Pavla Mertlíka. Popis pevnosti Josefov byl detailně zpracován v jejich společném díle „*Obranný systém pevnosti Josefov*“. Pro dokreslení tváře města jsem využil i informace nacházející se v knize „*Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*“, sepsané kolektivem vedeným Hanou Hlušíčkovou. Události týkající se města Josefova za německé okupace a po roce 1945 je možné dohledat v knize Pavla Mertlíka

„*Jaroměř na přelomu tisíciletí*“, v Josefovské kronice a také v knize „*Ve městě u tří řek*“, sepsané Františkem Černým.

Sebrat materiály nebylo nikterak lehké, o vojenském vývoji města Josefova v meziválečném období nebyla sepsána jediná práce. Proto jsem byl nucen vycházet pouze z archivního výzkumu a z literatury, která se tohoto tématu týkala pouze okrajově.

2)Úvod

2.1 Založení pevnosti Josefov a jeho podoba.

Město Josefov se nachází na soutoku řek Labe a Metuje, na vyvýšeném místě poblíž města Jaroměř. Důvodem jeho vzniku byla ochrana proti pruským vpádům na území habsburské monarchie a skutečnost, že se za válek o dědictví bavorské v letech 1778 – 1779 projevila strategická nevýhodnost umístění nově vybudované bastionové pevnosti Hradec Králové, která se nacházela příliš daleko od prusko–rakouských hranic.¹⁾

Na návrh polních maršálů Hadíka, Laudona a Lacyho byla na místě osady Ples postavena pevnost Josefov. Vznikla podle plánu generálmajora francouzského původu Claude–Benoita Duhamela de Querlonde z roku 1764, který byl ještě do začátku výstavby projektu mírně pozměněn.²⁾ S přípravnými pracemi bylo započato v březnu 1780, byla zbořena osada Ples a 3. října 1780 byl císařem Josefem II. položen základní kámen nové pevnosti na místě budoucí Jaroměřské brány.³⁾

Od stavby pevnosti do jejího úplného zprovoznění uplynulo sedm let. Celá stavba byla řízena úřednictvem a důstojnictvem ve čtyřech skupinách.

„...1. skupinou byl inženýrský sbor s generál-majorem Querlondem v čele. Krom něho bylo v tomto sboru ještě 13 odborníků. 2. Generální štáb zastoupen 4 důstojníky a velitelem majorem Weglerem jako velitelem. 3. Sbor sapérský měl 5 důstojníků pod vedením setníka de Vanqueze. 4. Minerský sbor čítal 4 důstojníky pod setníkem Chastelem...“⁴⁾

Celá pevnost představovala složitý pevnostní komplex, skládající se ze tří částí: horní pevnosti, která se nacházela na táhlém návrší asi 20 metrů nad levým břehem Labe, dolní pevnosti (tzv. Korunní hradby) na pravém břehu řeky Metuje a reduty Brdce, ta byla předsunuta severovýchodním směrem od pevnosti. Vlastní pevnost měla půdorys protáhlého osmiúhelníku, jehož stěny byly tvořeny z okruhu kasáren chráněných přilehlými hradbami. Na severu se nacházela Jaroměřská brána^(viz. příloha č.1), na západě Hradecká brána a na jihu Novoměstská. Na východě byl vstup do Josefova možný pouze poternou.⁵⁾ Civilní obytná část města, prostor uvnitř kruhu jednoduchých a dvojitých kasáren, byla chráněna vnitřním valem s předsunutým širokým příkopem. Před vlastní pevností se nacházely různé obranné prvky tvořené především čtyřmi předsunutými detašovanými bastiony, ty měly ochrannou funkci pro

za nimi ležící malé vnitřní bastiony ⁶⁾ na jižní straně. Před kurtinami ⁷⁾ byly na jihu, na západě a na východě předsunuty malé kleště ⁸⁾, které od strany potencionálního nepřítele nepokrývaly celou plochu. Raveliny ⁹⁾, které existovaly v Josefově ve třech typech, byly umístěny před kurtinami. Na nejméně ohroženém místě (severní fronta horní pevnosti chráněná Labem, Metují a předsunutou dolní pevností) byly vybudovány malé raveliny. Na ostatních stranách pevnosti se nalézaly raveliny velkých rozměrů o tvaru trojúhelníků, za nimi se nacházely kleště a kurtiny. Dolní pevnost sloužila jako ochrana obou mostů přes řeky Metují a Labe, u mostů byla umístěna stavidla, kterými se ovládaly hladiny řek. Při uzavření stavidel došlo k zaplavení severní části východního předpolí pevnosti. V roce 1788 byla zbudována asi 500 metrů od pevnosti v severovýchodním předpolí reduta Brdce vystavěná na vyvýšeném místě mezi řekami o půdorysu klešťové hradby.¹⁰⁾ Až do roku 1807 byly Brdce jediným obranným prvkem tohoto typu, v roce 1807 byla vybudována na východním okraji pozdějšího nádraží jedna luneta, druhá vyrostla v městské části na Ptákách, poblíž železniční trati vedoucí na Trutnov a třetí roku 1813 poblíž hradecké silnice.¹¹⁾ Další obranný prvek tvořily podzemní chodby, které měly v případě útoku na Josefov zamezit podkopové činnosti protivníka. Podkopání se a zaminování bylo účinným způsobem jak provalit hradby města. Soustavou zbudovaných chodeb mohli obránci čelit tomuto nebezpečí.¹²⁾ Po vybudování trpěla pevnost nedostatkem civilních osob a hlavně domů. Velitelství potřebovalo přilákat do města civilisty a živnostníky, aby vojsko mohlo být obsluhováno. Přílivu civilistů pomohl císařský patent vydaný 9. prosince 1782, tato listina přinášela a slibovala velice cenné výhody pro přistěhovalce. Novousedlíci, kteří si na své náklady vystavěli dům, byli zproštěni na dobu 35 let veškerých daní a vojenských povinností. Ostatní civilisté, kteří stavěli za státní pomoci, mohli těchto výhod požívat po 15 let.¹³⁾ V roce 1791 měl Josefov již čtyři hostince a mnoho kantýn v kasárnách, téhož roku započala výstavba šesti domů. Josefov se počínal postupně společensky rozvíjet.

2.2 Josefov za napoleonských válek.

Napoleonským válkám předcházela krvavá francouzská revoluce. Ohlas událostí z Francie v demokratických kruzích po celé Evropě byl ohromný, zpráva o dobytí Bastily se rychle rozšířila i v despoticím Rusku. V německé Mohuči vyhlásili dokonce

demokraté republiku, ta ale rychle zanikla. V průběhu válek vznikaly po Evropě za pomoci francouzské armády nové sesterské republiky v Nizozemí, Švýcarsku a Itálii. Poláci věřili, že jim francouzská revoluce a následné války dopomohou nabýt ztracených území.

Další fází evropských dějin se staly koaliční války, v té první (1792-1797) pomohla Francii ke konečnému úspěchu nesoudržnost protifrancouzské koalice. Francie vyhlásila 20. března 1792 válku Rakousku, na jehož stranu se připojilo Rusko, Prusko a Sardinie. Rusko v počátku první koaliční války využilo zainteresovanosti evropských mocností na nově vzniklém válečném konfliktu a dokončilo rozbití Polska. Polsko bylo rozděleno mezi Rakousko a Rusko v roce 1795. Rusko kvůli polské otázce nezasáhlo do bojů v první koaliční válce. Též se projeví problémy rakouské a pruské tradiční nevráživosti. Rakousko se poté mohlo spolehnout pouze na námořní a finanční britskou pomoc. Do řad spojenců Francie přibylo Španělsko, tradiční francouzský odpůrce.

V roce 1797 ovládl Napoleon Bonaparte za pomoci státního převratu direktorium a přinutil habsburskou monarchii k uzavření mírové smlouvy, kterou se Rakousko zřeklo ve prospěch Francie Rakouského Nizozemí a Lombardie. Roku 1798 zahájil Bonaparte vyložením v Egyptě tažení do Indie, ale britská odvěta na sebe nenechala dlouho čekat a její loďstvo zničilo francouzskou eskadru v zátocě Abú Kír, čímž zůstala francouzská pozemní vojska i přes řadu úspěchů odříznuta na Předním východě. Bonapartovi nezbyvalo nic jiného než se vrátit se svým vojskem do Evropy a čelit zde ofenzivě rakouských a ruských vojsk. Tato fáze války byla nazvána druhou koaliční válkou (1799-1802). V epizodě válečného střetu se Napoleonovi podařilo získat na svou stranu Rusko, které se dokonce zavázalo podílet se na dobytí Indie. Jenže opětovná změna na ruském trůnu znamenala, že vztahy s Francií začaly pomalu chladnout.

Roku 1801 uzavřela napoleonská Francie mírovou smlouvu s habsburskou monarchií a roku 1802 s Velkou Británií, smlouvy přinesly Francii mocenský vzestup, ale nikoliv hmatatelné zisky. Mnohem lépe si Napoleon počínal ve vnitřní politice.

Třetí koaliční válka (1805) znamenala pro Napoleona největší slávu, podařilo se mu totiž zvítězit v bitvě u Slavkova nad rusko-rakouskými vojsky. Následovaly další dvě koaliční války (1806-1807, 1809), těmito střetnutími prořídly řady odpůrců Francie. V tu dobu se hlavním mocenským a politickým centrem Evropy stala Francie s anektovanými územími. Císařství bylo obklopeno státy, ve kterých vládli Napoleonovi příbuzní. S Francií dále spolupracovaly státy mocensky závislé (německé a italské státy, varšavské velkovévodství), další skupinu tvořili francouzští spojenci (Dánsko a

Španělsko). Poslední skupina se skládala ze států mocensky oslabených, zvažujících, jestli se připojí k Francii nebo Velké Británii. Jednalo se o Prusko, habsburskou monarchii a částečně také o Rusko. Velká Británie, Osmanská říše, Portugalsko, Sardinie a Sicílie se vymykaly francouzskému vlivu.¹⁾

Jediným schopným protivníkem Francie zůstávala Velká Británie, která se ubránila kontinentální blokádě a udržela si své zámořské impérium.

Roku 1808 vypuklo ve Španělsku povstání, bylo reakcí na dosazení Napoleonova bratra Josepha Bonaparta na královský trůn. Francouzům se nikdy španělskou guerillovou válku nepodařilo potlačit.

Ruský car Alexandr se až do roku 1810 přizívoval na francouzské expanzi a zvětšoval svá území na úkor svých sousedů, ale později začaly ruskou zahraniční politiku ovlivňovat ruské vládní kruhy, mající zájem udržet si dobré obchodní vztahy s Velkou Británií. Roku 1812 došla Bonapartovi trpělivost, vyslal do Ruska svou „*Velkou armádu*“ jako trest za nedodržování kontinentální blokády. Francouzské vojsko dokonce načas ovládlo i Moskvu, ale drsná ruská zima bídačila postupně řady francouzských vojáků. Na konci roku 1812 byla jak ruská, tak i francouzská armáda v katastrofálním stavu. Rusy podporovala materiálně Velká Británie. Francie podporu naopak ztrácela, odpadlo od ní Prusko. Rakousko vyhlásilo nejprve neutralitu a nabídlo diplomatické zprostředkování konfliktu, ale to nebylo ani jednou ze stran přijato. Habsburská monarchie se proto rozhodla, že se přidá na stranu Napoleonových odpůrců. Tento akt přispěl v říjnu 1813 k porážce Napoleona v největší pozemní bitvě u Lipska. Definitivní tečku za vládou Napoleona Bonaparta udělala bitva u Waterloo.

Nyní obraťme pozornost na vývoj habsburské monarchie a na její vývoj a proměnu v průběhu napoleonských válek.

Počátkem února 1792 byla podepsána prusko-rakouská spojenecká smlouva. Po smrti Leopolda II., bratra bezdětného Josefa II. v 1792, nastoupil na trůn jeho syn František II. (vládl 1792-1835). Ihned po jeho korunovaci vzrostly u vídeňského dvora protirevoluční nálady. Ve vojenských střetnutích s Francií si nejprve rakousko-pruská koalice počínala zdárně. Francouzské válečné neúspěchy měly ale své následky, ve Francii se vystupňoval vnitropolitický teror. Postupně bylo konsolidováno i francouzské vojsko. V letech 1793 – 1794 přišla habsburská strana o Rakouské Nizozemí, Francie ovládla také oblasti na západě a jihu Svaté říše římské. Další tragedií pro Habsburky-Lotrinky bylo zbavení vedlejší větve trůnu v severní části Apeninského poloostrova na přelomu let 1796-1797, určitým odškodněním byl pouze zisk Haliče a zisk Benátské

republiky po uzavření míru v Campo Formiu roku 1797. K dalšímu válečnému tažení se Habsburkové nechali zlákat v roce 1799, nejprve rakouská vojska za pomoci ruského generála Alexandra Suvorova dosáhla řady úspěchů na severoitalských bojištích, ale neshody dvou nejmocnějších spojenců té doby (Ruska a Velké Británie) zapříčinily, že rakouská vojska zůstala ve válečném konfliktu osamocená. Po prohrách v bitvách u Marenga a Hohenlindenu byla nucena habsburská monarchie uzavřít v roce 1801 mír s Francií v Lunéville. Tento mír potvrzoval stav dohodnutý již v Campo Formiu.

Navíc výbor politických reprezentantů říše rozhodl o sekularizaci všech církevních držav a i o zbavení suverenity všech říšských rytířských statků a většiny svobodných říšských měst. Z těchto změn nejvíce těžily Prusko, Bavorsko, Württembersko a Bádensko. František II byl nucen přijmout titul rakouského císaře.

Rakousko dne 2. prosince 1805 prohrálo klíčovou bitvu nazývanou též bitvou „tří císařů“ u Slavkova a bylo nuceno podepsat v Prešpurku mírovou smlouvu, kterou se Rakousko vzdávalo účasti v protifrancouzské koalici a odstupovalo vítězům starobylé državy na jihu Německa (tzv. Přední Rakousy), léna Koruny české v Bavorsku a Sasku, Tyrolsko s Vorarlberskem a také Benátsko s Istrií.

Po úspěchu Napoleona nad třetí koalici byl v říši utvořen Rýnský spolek pod francouzským protektorátem. Poté počátkem srpna 1806 rezignoval František II. na císaře římského a stal se Františkem I., císařem rakouským.

Francie musela roku 1809 čelit narůstajícím potížím se vzbouřeným Španělskem, toho se snažilo využít Rakousko, které vytvořilo pátou koalici s Velkou Británií. Rakouská vojska svedla dvě bitvy s Napoleonem, první bitvu rakouské vojsko vybojovalo, ale v té druhé u Wagramu bylo poraženo. Mírové podmínky přijaté ve vídeňském Schönbrunnu v polovině října roku 1809 byly pro Rakousko vcelku přijatelné. Rakousko přišlo v Dalmácii o přístup k Jaderskému moři, Tyrolsko, nedávno dobyté Solnohradsko a o území z třetího dělení Polska.

Napoleon se pod tlakem událostí ve Španělsku a kvůli vzrůstající námořní moci Velké Británie rozhodl, že učiní nabídku spojení Rakousku. Vše bylo stvrzeno sňatkem Napoleona s arcivévodkyní Marií Luisou. Rakousko se zaručilo poskytnout Francii vojenskou pomoc v chystaném tažení do Ruska, které skončilo fiaskem a tak byla nejprve vyhlášena rakouská neutralita a později z Metternichovy iniciativy se počalo tajně jednat s Ruskem.

Po pražských jednání vznikla šestá protifrancouzská koalice utvořená z Pruska, Rakouska a Ruska (později přistoupila i Velká Británie). Tato koalice slavila konečné

vítězství nad Napoleonem v bitvě u Lipska. Na vídeňském kongresu získalo Rakousko zpět alpské země, ilyrské provincie, Lombardsko, Benátsko a východní Halič. Habsbursko-Lotrinský rod mohl také obnovit vládu v některých italských provinciích.

Josefovská pevnost nezasáhla bojově do událostí z let 1792 – 1815, sloužila jako vězení pro zajaté Francouze a jako shromaždiště některých rakouských, nizozemských a ryze českých vojenských jednotek. Samozřejmě Josefov nežil pouze válečnými událostmi, rozvíjel se i vnitřně, to demonstruje např. zahájení stavby josefovského garnisonního kostela.

Dne 22. března 1798 byla pevnost z rozhodnutí Františka II. přejmenována na „Josephstadt“ (česky Josefov), na místo bývalého názvu „Plezy“ (česky Ples). Roku 1795 sídlila v Josefově posádka vallonského pluku č. 55 – Muray du Melgun z Nizozemí s ubytováním ve zdejších kasárnách. Po popravě Ludvíka XVI. ve Francii byl Josefov uveden do válečného stavu, do pevnost přibyli zajatci, jednalo se o 10 důstojníků a 400 mužů Napoleonovy armády, kteří zde setrvali až do 17. října 1797, kdy došlo k uzavření míru v Campo Formiu. Pro zajatce sloužila upravená jízdecká kasárna umístěná za dnešním kostelem. Napoleonské války přinesly další zajímavou událost, stala se v létě 1799, kdy okolím pevnosti táhla ruská armáda, která se snažila posílit pozice spojenců v Itálii. Dne 5. července 1799 byly viděny ruské oddíly, které šly směrem od Náchoda, okolím prošlo 36 000 mužů a 21 000 koní, první skupinu vedl Borodin. Své ležení Rusové rozvinuli na lukách u Jezbin, odkud pokračovali na evropská bojiště. Obratem válečné situace byla ruská armáda nucena se na počátku roku 1800 stáhnout zpět do Čech, kde přezimovala. Měla však velké potravinové nároky, proto okolí Josefova uvítalo odchod Rusů 27. ledna 1800.²⁾ Za napoleonských válek se v Josefově vystřídal mnoho pluků, ale nacházely se zde i ryze české pluky, v roce 1811 se jednalo o české pluky č. 21 a č. 18, dále v důsledku změn na bojištích přibyly do pevnosti tři pluky č. 11, 42, 47. Po bitvě u Lipska se do Josefova přemísťovalo mnoho zraněných rakouských a ruských vojáků, kteří byli ošetřováni ve zdejší vojenské nemocnici. Dále do pevnosti přibylo asi 7000 francouzských zajatců ubytovaných v jízdeckých kasárnách za kostelem a v kasárnách za zbrojnicí. Podle Dušky zemřelo v Josefově 1148 Francouzů.³⁾

Roku 1805 se rozhodlo o stavbě garnisonního chrámu na východní straně hlavního náměstí. Bylo to nutností, aby civilní a vojenské obyvatelstvo mohlo docházet na bohoslužby. Pochmurná a nejistá doba nedovolovala kostel rychle dostavět, konečné práce byly provedeny až v roce 1811. Základ kostela položil Jan Karel hrabě

z Kolovrat, vrchní vojenský velitel v Českém království. Josefovský kostel je kvádrová budova empírového slohu. Je to cenná architektonická památka z toho důvodu, že mnoho podobných staveb se v Čechách nenachází.⁴⁾ Vojenský klérus se staral o duchovní správu kostela, vojenský správce nesl do založení Československa titul „Rector Ecclesiae“.⁵⁾

2.3 Harmonizace vojenského a civilního soužití.

Po roce 1815 byly v Josefově umístěny pěší pluky č. 28, 21, 11, také prapor zemské obrany, dále se zde nacházeli dělostřelci a podkopníci. Život v Josefově se ustálil a harmonizoval, vojenské a civilní obyvatelstvo se pomalu začínalo sžívat. Roku 1816 byl do kašny na náměstí, sloužící jako vodojem, zaveden vodovod přivádějící vodu z Labe. Roku 1825 na popud brigádního generála v Josefově Jana Meyera z Heldensfeldu byly založeny na místě labské pustiny na levém břehu sady pojmenované na počest svého zakladatele, až za první republiky pak byly přejmenovány na Masarykovy sady. Od roku 1835 byla civilní část města spravována magistrátem v čele s purkmistrem.¹⁾ V důsledku revoluce roku 1848 byly roku 1850 v Josefově zrušeny veškeré občanské ozbrojené sbory (tzv. národní gardy) a byly nuceny odevzdat veškeré zbraně do zdejší zbrojnice.²⁾ Nepokoje v josefovských ulicích v roce 1848 nejsou doložené. Josefov v revolučních letech sloužil jako těžké vězení.

2.4 Prusko – Rakouská válka a její dopad na Josefov.

Bitvou u Hradce Králové dne 3. července a podepsáním Pražského míru 23. srpna 1866 vyvrcholilo rakousko-pruské soupeření. Mírem byl rozpuštěn Německý spolek. Prusko se zmocnilo Hannoverska, kurfiřtství Hessenského a Nasavska. Rakousko se muselo vzdát nároků na Šlesvicko a Holštýnsko, tato území a také doposud svobodné město Frankfurt připadla rovněž Prusku.

Konfliktu předcházela vítězná válka Pruska proti Dánsku, při které na straně Pruska vystoupilo Rakousko. Po ukončení válečného konfliktu docházelo ke zhoršování vztahů obou vítězných mocností. Důvodem vzniku třecích ploch mezi Rakouskem a Pruskem byly odlišné názory na poválečný vývoj Šlesvicka a Holštýnska. Prusko bylo ochotné uznat existenci státu Šlesvik-Holštýn v Německém spolku pod podmínkou, že nový

státní útvar vstoupí do celního spolku s Pruskem, přijme vojenskou svrchovanost Pruska a svolí k jistým územním korekcím ve prospěch Pruska. Rakousko, jako vedoucí země Německého spolku, s tímto návrhem absolutně nesouhlasilo, protože by tak, i když neformálně, bylo Šlesvicko-Holštýnsko připojeno k Prusku. Rakousko si přálo, aby se Šlesvicko-Holštýnsko stalo suverénním státem Německého spolku. Ve Šlesvicko-Holštýnu byl z důvodu neshod obou velmocí dodržován právní stav vytvořený Vídeňským mírem, tj. Rakousko a Prusko byly nedílnými vlastníky obou zemí. Velmoci si pouze rozdělovaly správu Šlesvicka-Holštýnska, Prusku připadl Šlesvik a Rakousku Holštýn. Rakousko později souhlasilo se vstupem Šlesvicka-Holštýnska do celního spolku a za finanční odškodnění postoupilo Prusku svá práva na vévodství Lauenburg a dále souhlasilo s dalšími menšími ústupky Prusku. Tato diplomatická ujednání dostala název podle místa jednání tzv. Gastýnská konvence (vstoupila v platnost 20. 8. 1865). Prusko nabylo dojmu, že válečný konflikt je odvrácen. V Rakousku byla širší veřejnost šokována podepsáním Gastýnské konvence, lidé to považovali za diplomatickou porážku. Závěry konvence byly provedeny rychle a bez větších problémů, tento stav posiloval možnost napravení mezinárodních vztahů s Pruskem.

Počátkem roku 1866 se ukázalo, že Gastýnské dohody nefungují tak, jak by měly. Pro Prusko byl celní spolek s Šlesvickem-Holštýnskem jen jakýmsi předstupněm k anexi tohoto území, Rakousko bylo zásadně proti a snažilo se území včlenit do Německého spolku. Prusko dne 8. dubna 1866 podepsalo s italským královstvím útočnou a obranou alianci namířenou proti Rakousku.

Významná událost se přihodila 17. června 1866, byl svolán do Frankfurtu nad Mohanem sněm Německého spolku. Zde se jednotliví členové spolku měli vyjádřit, jak se staví ke konfliktu mezi Rakouskem a Pruskem. Bismark tlačil na státy Německého spolku, aby nepodporovaly Rakousko a těm, které by chtěly vojensky vystoupit po boku Rakouska, vyhrožoval okamžitou anexí jejich území. Přesto dopadlo hlasování lépe pro Rakousko, z patnácti států devět podpořilo Rakousko, ale jen Sasko bylo ochotné spojit svoji armádu s rakouskou. Ostatní větší země spolku bojovaly proti Prusku mimo svazek s Rakouskem. Obě velmoci horečně zbrojily.

16. června 1866 obsadila pruská vojska Sasko. Saský armádní sbor ustoupil do Čech, kde se postavil po bok rakouské armády. Od 21. do 23. června překročily tři pruské armády české hranice. Po prohrané bitvě na Jizeře bylo rakouským velením rozhodnuto o rozestavení rakouské armády u Jičína. Avšak po dalších porážkách u Náchoda se obrana Jičína stala zbytečnou. Oba zde postavené sbory (1. rakouský

generála jízdy Clam-Gallase a saský korunního prince Alberta) dostaly rozkaz k ústupu. Ten byl ale doručen do Jičína se zpožděním, večer 29. června 1866, kdy již zuřila bitva. Jen za cenu velkých ztrát se podařilo za boje z 29. na 30. června ustoupit směrem k Hradci Králové.

Po porážce saské armády a 1. rakouského armádního sboru u Jičína pruskými vojsky Labské a První armády přestala dnem 30. června západní jizerská část prusko-rakouské fronty existovat. Den 27. června, tudíž v ten samý den, kdy byla svedena bitva u Náchoda, vybojovali Rakušané bitvu u Trutnova za cenu velkých ztrát. Jenže rakouské mužstvo bylo vyčerpané a nebylo schopné dlouho udržet Trutnov, a tak Prusové druhého dne po bitvě získali cenný průchod Trutnovem.

Rakouská vojska byla nucena po prohrané bitvě u Náchoda ustoupit k České Skalici. Zde rakouské vojsko utrpělo doposud nejdrtivější porážku. Po prohrané bitvě u České Skalice se zbytky rakouského vojska přemísťovaly směrem k Josefově do okolí vesnice Dubenec, kde bylo zřízeno nové rakouské velitelství. Dále bylo za pochodu svedeno několik menších bitev u Dvora Králové a Svinišťan. Poté rakouská armáda ustoupila až k Hradci Králové, kde se pak 3. července, v druhé největší bitvě 19. století, rozhodlo o pruském vítězství.

Boje u Hradce Králové vypukly 3. července o půl osmé ráno. Bitvy se účastnilo na obou stranách cca 430 000 vojáků. Hlavní pruský útok byl veden na střed rakouských postavení. Pruská Labská armáda postupovala směrem na Nechanice a do bojů účinně zasáhla až před polednem, První pruská armáda byla již mezi sedmou a osmou hodinou ranní v údolí Bystřice a zahájila postup na centrální postavení rakouské armády, která byla v tu dobu rozmístěna na výšinách na Chlumu a Lípě. Prusové zaútočili třemi divizemi a zprvu narazili jen na malý odpor pěších brigád. Tyto předsunuté rakouské jednotky před postupujícími Prusy ustoupily na svahy k Lípě a Chlumu, zde byla také ustanovena hlavní rakouská obranná linie.¹⁾ Poté, co se Prusové přiblížili přes Sadovou na několik set metrů směrem k rakouskému postavení a obsadili lesík Holá, rozhodla se pruská pěchota k útoku, ale byla odražena na celé hodiny rakouskou zničující palbou.

Rakouské útočné výpady byly spíše ojedinělé a neúčinné, Rakušané využívali spíše převahu svého dělostřelectva, tímto tahem se rakouská armáda snažila korigovat pruskou výhodu ručních střelných zbraní.

Podobná situace byla v dopoledních hodinách na levém křídle rakousko-saských sil. Tyto předsunuté jednotky se stáhly do výhodnějšího postavení na výšinách Probluze, Horního a Dolního Přímu.

Nelítostné boje propukly kolem půl desáté hodiny dopolední ve Svíbském lese. Rakouské jednotky vytlačily Prusy z tohoto lesa, jenže z josefovské pevnosti přišel kolem poledne telegram, že byl zpozorován postup pruského 5. sboru Druhé armády směrem na jih, Prusové tady svým postupem ohrožovali pravý bok Severní armády. Rakouskému velení nezbývalo nic jiného, než těžce vydobyté území opustit a mobilizovat síly a přizpůsobit se nově vzniklé situaci.

Pruské velení na vrchu Rozkoši čekalo na Druhou pruskou armádu, která by tak ulehčila První pruské armádě, která držela své pozice s vypětím všech sil a za pomoci všech svých rezerv. Postup však nebyl natolik rychlý, jak pruské velitelství předpokládalo.

Kolem jedné hodiny se Druhé armádě podařilo dorazit k Hradci Králové a prorazit rakouské obranné linie u Předměřic nad Labem. To se stalo signálem pro 1. gardovou divizi sboru pruské armády, která zaútočila na rakouské centrální postavení na vrchu Chlumu. Tyto pozice byly Prusy dobyty. Ziskem vrchu Chlumu vzrostlo pruskému velení sebevědomí a Moltke vydal asi ve třičtvrtě na dvě rozkaz Labské armádě, aby okamžitě zaútočila. Bitva u Chlumu, vzdaná Rakušany kolem čtvrté hodiny odpolední, byla rozhodující pro celé střetnutí. Rakouská Severní armáda za pomoci jízdy a dělostřelectva ustoupila.

Celková bilance bitvy byla hrozivá. Rakouská strana ztratila u Hradce Králové úhrnem 42812 mužů, z tohoto počtu bylo 5658 mrtvých, 7410 pohřešovaných, 7574 raněných, 22170 zajatých, ze zajatých vojáků bylo 9291 raněno, takže koncový počet raněných byl 16865 mužů, 6010 koní a 187 děl. Spojenecké saské armádě chybělo 1501 mužů, z toho 135 jich bylo zabito, 940 raněno a zbytek zajat. Prusové postrádali 9172 mužů, z tohoto počtu zemřelo 1935 mužů, 278 jich bylo pohřešováno a 6959 raněno.²⁾

O podmínkách míru se začalo jednat 22. července na zámku v Mikulově, definitivní mírová smlouva byla podepsána 23. srpna v Praze. Rakousko muselo souhlasit s rozpuštěním Německého spolku. Prusko získalo Hannoversko, Hesensko a Nasavsko a stalo se politicky, hospodářsky i vojensky nejsilnějším německým státem. Pod jeho vlivem byl vytvořen Severoněmecký spolek a s jeho bývalými jihoněmeckými protivníky byly podepsány pro Prusko výhodné smlouvy. Rakousko ztratilo nejen vedoucí postavení v Německu, ale ve prospěch Pruska se muselo zříci i Holštýnska, Itálii postoupilo Benátsko a Lombardii. Válečné náhrady, které se Prusku zavázalo zaplatit, činily 20 miliónů tolarů. Přílohou mírové smlouvy bylo stanovení podmínek

postupného odchodu pruských vojsk. K výměně ratifikačních listin došlo v Praze 30. srpna a 2. září byly příslušné dokumenty zveřejněny.

Situace v Josefově se po dobu hektických dnů dále vyvíjela. V pevnosti se nalézala posádka složená „...z pěchoty 4. praporů těchto pluků – Creneville, Degenfeld, Haugwitz, Khevenhuller a Ramming o síle 5189 mužů, dále 3 čety jízdy (160 mužů), 1393 dělostřelců, ženijní a zásobárenský sbor (100 mužů) a vozatajstvo (22 mužů), dohromady tedy přes 7000 mužů.“³⁾ Posádka před případnou bitvou vykácela všechny stromy ve městě a v jeho okolí, byla vytažena mostní stavidla k zaplavení inundační kotliny. Tato opatření zlepšovala pozici obránců. 29. června byly vytaženy padací mosty a pevnost se uzavřela. V pevnosti jistou dobu sídlil i Benedek se svým štábem a to ve dnech 26. – 29. června. Benedek se dne 29. června přemístil hlavní velitelství do Dubence, zde očekával hlavní bitvu. Skvěle zabezpečená pevnost ale obléhána nebyla, pouze došlo k malým srážkám u Zvole, dále se Prusové objevili u Plesského lesa a jiný oddíl byl viděn poblíž reduty Brdce.^(viz. příloha č.2) Po drtivé porážce rakouského vojska u Sadové se přemístilo velké množství vojáků do josefovské pevnosti. Prusové se pevnosti vyhnuli, ale okolní vesnice už takové štěstí neměly, Prusové v nich rabovali. Jediným zbytečným krokem posádkového velitelství bylo zapálení vlakového nádraží 8. července 1866⁴⁾ z obavy, že by Prusové měli v případě obléhání usnadněný přísun vojenského materiálu a vojáků. K obnovení vlakové dopravy došlo až 28. července 1866. „Na počátku 70. let se uvažovalo o propojení pevností Josefova a Hradce Králové pásmem fortových pevností, ale záměr zůstal pouze na papíře a v plánech.“⁵⁾

2.5 Období rozvoje města.

Po válečných útrapách se situace poměrně rychle uklidnila, rychle odezněly i přenosné nemoci, zejména cholera, život v Josefově se vracel do běžných kolejí. Roku 1870 vznikl na levém břehu Metuje za Jaroměřskou bránou u soutoku obou řek sad, pojmenovaný podle svého zakladatele plukovníka pěšího pluku č. 75 svobodného pána z Tegetthoffu, po státním převratu roku 1918 byl přejmenován na Wilsonovy sady. Roku 1873 odešel z posádky pěší pluk č. 21 a na jeho místo došel pěší pluk č. 15 s hudbou (Nassavský pluk), který byl zásobován rektruty z Haliče a Bukoviny, útvar v Josefově vydržel do roku 1880, kdy byl přeložen do Vídně. Roku 1878 byli v pevnosti v jednoduchých kasárnách (za první republiky vozatajská kasárna) ubytováni zajatci

z Bosny a Hercegoviny (62 důstojníků a 300 mužů). Po roce věznění se všichni, až na dva zemřelé, vrátili do své vlasti.¹⁾

Situace v Josefově už nebyla tak růžová jako krátce po založení pevnosti, výše zmíněné výhody pro civilisty už dávno pominuly. Řemeslníci a obchodníci se začínali pomalu odstěhovávat a situace pro ty, kteří zůstali, byla kritická. Vše vrcholilo v v 80. letech 19. století. Správa města reagovala na stávající poměry vysláním starosty do Vídně, aby se tam pokusil celou situaci vylíčit a zjednat nápravu. Starosta požadoval navýšení vojenské posádky v Josefově, aby kupní síla vojáků živila josefovské podnikatele. Císař v roce 1880 navštívil Josefov a přislíbil nápravu josefovských poměrů, za krátkou dobu v roce 1884 byl Josefov učiněn velitelstvím 9. armádního sboru.²⁾ Tato událost vylepšila situaci civilního obyvatelstva, ale nastal další problém a to s nedostatkem bytů a kancelářských místností pro zeměbranecké velitelství. Kanceláře velitelství byly umístěny v nově postavené radnici, dostavěné podle projektu Arnošta Jenšovského ze dne 9. listopadu 1884.³⁾ Veškeré obyvatelstvo bylo vybídnuo, aby začalo přistavovat na svých domech druhá patra, nebo ti majetnější, aby započali výstavbu nových domů. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat a tak i tento problém byl po několika letech překonán. Občané na stavby získávali kapitál od zdejší spořitelny. Dále byla v obci vystavěna jízdecká kasárna. Usídlením velitelství 9. armádního sboru se zlepšily poměry v Josefově, prosperovali zejména živnostníci, ale i chudý lid, který vykonával hlavně roli služebnictva důstojnictva a úřednictva. Rovněž majitelé domů měli stálý příjem z nájmu.⁴⁾ Roku 1888 byl Josefov zbaven statutu pevnostního města, tato událost nezměnila fakt, že město nadále zůstávalo velitelstvím 9. armádního sboru.

Tento stav v Josefově bohužel nevydržel dlouho, dne 1. října 1908 bylo velitelství 9. armádního sboru přeloženo do Litoměřic. Tomu nezabránily ani žádosti správy města Josefova a První živnostenské banky. Města Josefov a Jaroměř podala žádost o upuštění od blížícího se přeložení velitelství, ale odpověď říšského ministerstva války byla nekompromisní, o přeložení bylo definitivně rozhodnuto.⁵⁾ Vídeň slibovala, že i když odejde velitelství, tak počty posádky zůstanou nezměněny, že kasárna po převeleném velitelství budou obsazena jiným vojenským útvarem. Bohužel zůstalo pouze u slibů a Josefovu se žádné náhrady nedostalo. Obyvatelstvo utrpělo citelnou ztrátu. Za důvody přeložení velitelství tehdy chápalo, nepřítomnost středních škol v Josefově, nedostatečné osvětlení města a zásobování vodou, nedostatek potřebných místností, které by byly způsobily k ubytování vojska a vojenských úřadů z důvodu zchátralosti

erárních budov. Hlavní problém však spočíval v tom, že Josefov nebyl „dostatečně německý“. Obyvatelstvo to pociťovalo jako velikou křivdu, Josefov byl odkázán pouze na vojsko jako zdroj obživy obchodníků, živnostníků a ostatního civilního obyvatelstva. Po přemístění velitelství nastal odsun obchodníků a živnostníků, zisky z nájmu klesly na polovinu. Stavitelé domů celou záležitost těžko chápali, vždyť ještě před 24 lety byli skoro nuceni přistavovat a budovat nové domy. Z Josefova ještě roku 1908 odešly dva prapory pěšího pluku č. 3 a jako slabá náhrada přišel jeden prapor pěšího pluku č. 94, celkem se posádka ztenčila o 200 důstojníků, úředníků a déle sloužících poddůstojníků a o 400 vojáků. Všechny tyto události se odehrály v rozmezí 18 měsíců. V době před první světovou válkou bylo obyvatelstvo Josefova plně závislé na velikosti vojenské posádky, ve městě se nerozvinul průmysl, Josefov ani nevlastnil pozemky pro stavbu továren. Město se snažilo i přes odchod části posádky přilákat všemožným způsobem živnostníky, aby odvrátilo zkázu města a živoření občanů. Městská správa nepřestávala apelovat na Vídeň, aby posádka města byla zvětšena.⁶⁾

Město se přes těžkou situaci snažilo modernizovat. V roce 1910 bylo v Josefově zavedeno brněnskou firmou Bartelmus, Donát a spol., na popud starosty Rudolfa Traxlera, elektrické osvětlení. Elektrický proud byl nejprve přiváděn z jaroměřské elektrárny, ale za první světové války se připojení změnilo, Josefov byl napojen na svaz východočeských elektráren.⁷⁾ Dalším pokrokem bylo zřízení vodovodu, pro Josefov to bylo nutností, hrozilo by odvelení části posádky. Stavbu vodovodu provedla podnikatelská firma inženýra Belady z Královských Vinohrad v Praze. Se stavbou se započalo dne 1. srpna 1912 a v tom samém roce dne 7. prosince byla dokončena. Vodojem byl umístěn vedle pivovarské budovy a voda se nejprve zaváděla do vojenských budov, důležitých erárních budov a později i do domácností.⁸⁾

2.6 První světová válka.

Po anexi Bosny a Hercegoviny rakousko–uherskou armádou bylo do Josefova dne 16. listopadu 1912 přivedeno 150 vojáků a 16 důstojníků turecké armády. Jejich vězením se stala dvojité kasárna číslo 2, umístěná za zbrojnicí. Tito zajatci měli volnější režim, mohli se volně pohybovat po městě. V červenci 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku, 26. července bylo vše potvrzeno v novinách i na plakátech po josefovských ulicích. Po celé zemi byla všude vylepována vyhláška typu A, která

povolávala do zbraně příslušníky vojska do 42 let. Tento akt přivedl do Josefova spoustu záložních vojáků, kteří úplně zaplavili město, kapacita však pro ně nestačila. Do Josefova také přibývalo velké množství koní, ti byli přiděleni k dělostřeleckým plukům č. 9, 25 a k vozatajské divisi č. 9. Ani pro koně nebylo ve městě mnoho místa. Do Josefova proudilo velké množství vojenských lékařů a kněží.¹⁾ Mobilizační plány nedokázalo josefovské velení plně zvládnout, ve městě panoval chaos.²⁾ Ulehčení městu přineslo až přemístění obou dělostřeleckých pluků a vozatajského praporu do okolních vesnic. Dělostřelecký pluk č. 9 byl rozmístěn ve vesnicích Libřice, Lhota Králova, Jasenná, Šestajovice a Meziříčí. Do Dolan, Čáslavek, Říkova a Svinišťan odešel dělostřelecký pluk č. 25, vozatajský prapor byl umístěn v Rasoškách a na Novém Plese. V Josefově zůstala pouze náhradní tělesa všech tří útvarů.³⁾ Pěší pluk č. 98 odešel z Josefova dne 3. srpna 1914 do Vysokého Mýta, kde měl být doplněn do válečného stavu.⁴⁾

Počátkem září 1914 začali do Josefova přijíždět první ranění vojáci z ruského bojiště. Město nebylo na tak velký příliv raněných vůbec připraveno, proto také část lehčeji raněných vojáků byla po nezbytném ošetření převezena na doléčení do okolních vesnic. Jízdecká kasárna ve válce sloužila jako epidemiologická nemocnice, z důvodu rozšíření různých nakažlivých nemocí. Od října 1914 začaly do bývalé pevnosti proudit davy ruských zajatců, už 17. října jich do Josefova přibylo 1000.⁵⁾ Pro velký příval zajatců se začaly za bývalou Novoměstskou bránou směrem ke Starému a Novému Plesu stavět zajatecké baráky.^(viz. příloha č.3) Každé stavení měřilo 70 metrů na délku a 11 metrů na šířku. Koncem listopadu 1914 jich bylo postaveno už 96, jeden barák měl kapacitu až 600 vězňů.⁶⁾ V tomto táboře byli ubytováni hlavně Rusové. Zajatecký tábor v Josefově sloužil jako rozřídovací stanice a proto sem směřovalo velké množství zajatců, kteří museli leckdy snášet hodně tvrdé podmínky, o kterých v Josefově svědčí i počty vojenských pohřbů, Štěrba uvádí: „*V poslední den měsíce přinesly noviny několik zajímavých dat o Josefově. Dočetli jsme se, že r. 1914 bylo zde celkem 127 vojenských pohřbů a z toho 105 ruských. Roku 1915 byly už 463 pohřby a z nich 407 ruských.*“⁷⁾ V průběhu války bylo civilistům zakázáno stýkati se s Rusy a chodit na jejich pohřby, upadající mocnářství nemohlo snést myšlenku panslavismu a hrozilo také šíření nakažlivých chorob.

Situace roku 1916 začala býti hospodářsky neúnosnou, v Josefově byl hlad a lidem se nedostávalo uhlí. „*V tomto roce zemřelo vojáků rakouských 73..., zajatých Rusů 182..., zajatých Srbů 34..., zajatých Italů 13. Z civilních osob 37. Koncem roku 1916 bylo v táborech na 5000 zajatců.*“⁸⁾

V roce 1917 byla situace ještě horší, stravování vojska bylo bídné a totéž platí i o poměrech v posádce, o zajateckých táborech nemluvě. Vojáci dokonce chodili po civilních domech a žebrali. Ve městě byl naprostý nedostatek základních potřeb a tudíž si nikdo v Josefově nemohl nic za peníze koupit. Ve městě bujela lichva s potravinami.⁹⁾ V lednu 1917 došlo ke zrušení vojenské hudby a jejich členové byli posláni do pole, chyběli i ošetřovatelé, místo nich musely nastoupit ženy, panoval nedostatek topiva a ceny potravin se zvedly o 300%.¹⁰⁾ Důkazem kolapsu Rakouska-Uherska byla skutečnost, že do Josefova byly dovezeny na 4 vagónech uniformy z bojišť svlečené mrtvolám, které zde byly desinfikovány a opraveny pro nové použití.¹¹⁾ Koncem roku 1917 dorazil do Josefova velký transport italských zajatců (cca 1500 vojáků), Italové nebyli zvyklí na zdejší klima a mnoho z nich zemřelo. „Koncem roku 1917 bylo v Josefově 2880 osob civilních, 14500 zajatců a 10000 vojinů armády rakousko-uherské, tedy celkem 24380 osob.“¹²⁾ Roku 1917 zemřelo „rakouských vojinů 169, zajatých Rusů 175, zajatých Srbů 16, zajatých Italů 20, zajatých Černohorců 4, zajatých Rumunů 7. Z civilních osob zemřelo 55, nakažlivou nemocí nikdo.“¹³⁾ Válečný rok 1918 byl nejhorší, krize se stupňovala. Italští zajatci houfně umírali, hlavně na nemoci způsobené zdejší krutou zimou. Nadále chybělo topivo. Byla tak tuhá zima, že nebylo možné kopat hroby a nebožtíci se kupili v marnici.¹⁴⁾ V dubnu 1918 opustil místní velitel plukovník Mollík posádku a byl nahrazen generálmajorem Leskoschkem (bývalý plukovník pěšího pluku č. 98 v Josefově před válkou). Kritickou situaci rozsekla zpráva, že dne 28. října 1918 vzniklo samostatné Československo.

Podle Hofmeistera zemřelo v Josefově 526 rakouských vojáků, 3 říšští Němci, 1 civilní dělník, 1 polský legionář a 2 trestanci. Vojenská nemocnice nahlásila městskému úřadu úmrtí 1385 Rusů, 465 Italů, 59 Srbů, 7 Rumunů, 4 Černohorců, dohromady to činilo 1920 úmrtí. Hofmeister uvádí dále, že cifry nesouhlasí s úmrtním registrem duchovní správy, ten uvádí počet úmrtí o několik desítek vyšší.¹⁵⁾

V době mobilizace roku 1914 se v Josefově nacházely tyto pluky a vojenské úřady: „Jeden prapor 94. pěšího pluku, dva prapory 98. pěšího pluku, polní dělostřelecký pluk č. 9, polní dělostřelecký pluk č. 25, vozatajská divize č. 9, 3. eskadrona dragounského pluku č. 1 a krátce před ní 5. eskadrona hulánského pluku č. 11, škola jednoročních dobrovolníků 9. dělostřelecké brigády, ekvitace 9. dělostřelecké brigády, vojenská zásobárna, vojenská nemocnice č. 12, dělostřelecká zbrojnice, divisní soud a věznice, filiálka vojenského stavebního oddělení, vojenská duchovní správa, intendance 10. pěší divise, velitelství 10. pěší divise, místní a staniční velitelství a hudba pěšího pluku č. 98.“¹⁶⁾

Teoretická část

3.1. Situace v Josefově po vyhlášení samostatnosti

Vzniku samostatného Československa předcházelo mnoho událostí. Cesta k vytvoření nového státu nebyla nikterak lehká.

V lednu vypukly na popud českých sociálních demokratů a národních socialistů řady masových nepokojů. Následovaly i vzpoury českých vojáků v rakousko-uherské armádě, které byly tvrdě trestané.

Dne 8. dubna 1918 se v Římě sešel první oficiální Kongres potlačených národů Rakouska-Uherska. Zde si polský, československý a jihoslovenský odboj slíbily těsnější spolupráci. V Čechách oživala česká politika a kultura. Bouřlivě se oslavovalo 50. výročí od položení základního kamene Národního divadla.

Na konci května 1918 se vyslovila Slovenská národní rada v americkém Pittsburghu pro společný československý stát, jednání se účastnily slovenské a české krajanské spolky za účasti Tomáše G. Masaryka. Během června až října byla postupně uznána ČSNR (od konce září Prozatímní československá vláda) od všech světových velmocí, jmenovitě Francií, Velkou Británií, USA, Japonskem a Itálií.

Postupně sílil i československý odboj, který disponoval nejen armádním sborem v Rusku, ale od dubna i jednou divizí na italském a od června také jednou brigádou na francouzském bojišti.

Jako koordinační vnitropolitický orgán vznikl dne 13. července Národní výbor československý (ČSNV), jehož členové byli dosazeni do výboru na základě voleb do říšské rady z roku 1911. Za pomoci socialistické frakce výboru byla dne 14. října 1918 zorganizována generální stávka proti vývozu potravin z českých zemí do Německa a alpských zemí monarchie. O dva dny později byl vydán Karlem I. manifest „*Mým věrným národům rakouským*“, ve kterém sliboval, že promění monarchii ve federaci národních států. Jenže 18. října 1918 bylo v Paříži oznámeno znění Washingtonské deklarace, jež počítala s budoucím Československem jako s demokratickým státem. Přípravy na nenásilné převzetí moci mezi představiteli zahraničního odboje a domácí opozicí byly projednávány ve švýcarské Ženevě dne 27. října 1918. Téhož dne zaslal rakousko-uherský ministr zahraničí Gyula hrabě Andrassy nótu americkému prezidentovi Wilsonovi, která vyjadřovala ochotu přijmout mírové podmínky na základě dříve zmíněných 14 bodů. Česká veřejnost po oznámení Andrassyho nóty si vše

vyložila jako důkaz definitivní kapitulace Rakouska-Uherska a ústy poslance P. Isidora Zahradníka vyhlásila samostatný stát. Iniciativy se poté chopili Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný, Antonín Švehla a Vavro Šrobár. Během převratu se jim podařilo obsadit mnoho důležitých institucí (pražské policejní ředitelství, místní pobočku Válečného obilního ústavu). Vojáci, četníci, policisté a obyčejný lid českého původu spolu s ozbrojenými Sokoly vyrazil do ulic, tato masa počala s odstraňováním symbolů padlého mocnářství. Události měly nejmasovější průběh v Praze, ale odehrávaly se také v řadě měst, kam telefonicky nebo telegraficky dorazila Zahradníková depeše. 28. říjen 1918 je dnem vzniku Československé republiky.

Po vyhlášení samostatnosti bylo nutné učinit různé kroky a opatření, aby mohl nově vzniklý stát fungovat. Nejprve bylo nutné učinit kroky k funkčnosti nového státu, Národní výbor měl na starost státní správu, ustanovil Revoluční národní shromáždění a ponechal prozatím v platnosti rakousko-uherskou i zemskou legislativu. Dne 14. listopadu zvolilo Národní shromáždění prezidentem Tomáše Garrigue Masaryka. V Československu se ihned tvořily národní výbory na úrovni místní, okresní a i zemské, které přebíraly hospodářskou a politickou správu.

Obsazení celého území Československa trvalo delší dobu, problémy vznikaly hlavně v pohraničí a v německých městech. Nakonec bylo přistoupeno k vojenskému obsazení čtyř autonomních provincií Německého Rakouska, celá akce byla tiše podporována Francií. V polovině prosince skončila vojenská akce.

Velmi složitá situace byla na Slovensku. Národní rada zde neměla oporu v národním hnutí, na Slovensku žila totiž velmi početná menšina Maďarů. 4. listopadu rozhodla dočasná slovenská vláda v Praze o vojenském obsazení Slovenska. Celé území Slovenska bylo kvůli následnému střetu s armádou bolševické Maďarské republiky rad definitivně připojeno až v létě 1919. Územní podoba Československa byla schválena na Pařížské konferenci.

Z doby státního převratu se u posádkového velitelství v Josefově nezachovalo mnoho materiálů. Události lze sepsat pouze z vojenské kroniky psané Karlem Svačinou a z knihy Cyrila Štěrbý – Z pamětí města Josefova.

Éra Československé republiky pro Josefov začala okolo 16. hodiny dne 28. října 1918, kdy zazněl na radnici telefon, volajícím byl starosta sousedního města Jaroměře Wenke, telefon zvedl josefovský starosta Rudolf Traxler, který se jako první dozvěděl, že Národní výbor vyhlásil Československý stát a převzal místodržitelství úřad.¹⁾ Traxler neváhal a nechal vytisknout u městského úředníka Antonína Hofmeistera veliké

plakáty, které zvěstovaly, že český národ opět nabyl svobodu a vzniklo Československo. Davy lidí v ulicích s nadšením četly tuto novinu. Jedna překážka však bránila plnému propuknutí oslav, a to vojenská moc, která hodlala zarputile bránit rakouské panství.

Česká posádka města o počtu asi 800 – 900 vojáků²⁾ oslavovala na náměstí společně s civilisty získanou svobodu, zbytek posádky stejné nadšení nesdílel. Problém byl ve složení posádky, ta byla tvořena hlavně z oddílů rakouských a maďarských. Hlavním posádkovým velitelem byl německý nacionál generál-major Leskoschek a jeho prvním podřízeným podplukovník stejného ražení Niemetz. V posádce se nacházely útvary 10. strážního praporu uherské honvédské domobranecké pěchoty a 4. náhradní baterie hornorakouských a štyrských dělostřeleckých pluků. Vojenský Josefov byl přímo podřízen vojenskému velitelství v Litoměřicích a Vídni. Leskoschek držel pomocí výše zmíněných oddílů kontrolu nad celým Josefovem. Obavy vyvolával i obrovský muniční a zbrojní arsenál v hodnotě 50 milionů korun.³⁾

Situace v sousední Jaroměři byla úplně odlišná, v době převratu tam velel plukovník českého původu Srdínko, který měl za pomoci většiny důstojníků a vojáků situaci pevně ve svých rukou. V josefovské posádce se nenacházeli pomalu žádní čeští vojáci, protože se ihned po převratu a bujarých oslavách odebrali do svých domovů. Zůstala jen hrstka českých důstojníků, která s malým počtem zbylých neozbrojených vojáků nebyla schopna přemoci rakousko-uherské oddíly. Odpor této hrstky českých vojáků byl pouze symbolický, strhávali z čapek rakouské růžice a nahrazovali je slovanskými trikolorami.⁴⁾

Dne 29. října 1918 byl v Jaroměři ustanoven národní výbor a na sokolské schůzi bylo přijato rozhodnutí všech městských členů o vytvoření „*národní obrany*“. Ta měla za úkol zajišťovat pravidelnou hlídku určenou k udržení pořádku a k ochraně státního majetku, velitelem Národní obrany v Jaroměři byl zvolen náčelník podplukovník K. Skalský a v Josefově místonáčelník tělocvičné jednoty Sokol Jaroslav Pfeifer, zároveň se stal prvním podřízeným Skalského. Dopoledne v 11 hodin přišel do Josefova průvod z Jaroměře, směřoval před budovu posádkového velitelství.^(viz. příloha č.4) Rozvášněný dav se nažil strhnout velkého železného orla z budovy velitelství. Tato snaha lidu byla rozkazem generál-majora Leskoschka, který povolal silnou dělostřeleckou hlídku připravenou ke střelbě, přerušena. Později k hlídce přibyl 19. maďarský prapor pěchoty o síle 200 mužů, taktéž s ostře nabitými puškami. V tom okamžiku vysvětlil celou situaci maďarskému veliteli praporu český vyšší důstojník, který hovořil maďarsky.

Poté Maďaři sklonili zbraně a totéž udělala i dělostřelecká hlídka a oba útvary odešly do kasáren. Dav dokončil odstranění železného orla,^(viz. příloha č. 5) symbolu bývalého mocnářství.⁵⁾ Dav také osvobodil zajaté italské důstojníky z nového vojenského pavilonu, ti se sešikovali do osmistupu a společně se všemi se vydali k Jaroměři, kde byli nadšeně přivítáni delegací v čele se starostou Wenkem.⁶⁾

V Josefově poté, co se zdálo, že nehrozí návrat „*rakouského orla*“, byly vojenské záležitosti svěřeny starostovi tamějšího Sokola panu Velcovi. Ve dnech 30. – 31. října byl ustanoven místní národní výbor, jehož členy se stali starosta Sokola Václav Velc, soukromník Alois Němeček, z důstojníků byli zvoleni setník JUDr. Ferdinand Heidler, setník auditor JUDr. Černý a nadporučík Jaroslav Těmín. Za prvního posádkového velitele byl vybrán podplukovník Karel Duffek (za války velitelem zbrojnice). Tento jaroměřský rodák měl plnou podporu občanstva i důstojníků.⁷⁾

Dne 1. listopadu se k veliteli Národní obrany v Jaroměři dostala znepokojivá zpráva, že němečtí důstojníci se na noční schůzce dohodli na plánu zajmout české důstojníky v Josefově a ovládnout město. Tato zpráva nebyla nikterak podložená, ale i tak muselo velitelství národní obrany jednat a zakročit. Velké obavy vzbuzovalo množství munice a zbraní nacházející se v josefovských skladech, které by cizí pluky mohly ukořistit.

Skalský svolal Národní obranu Josefova a šikoval ji v jaroměřských zeměbraneckých kasárnách. Byl přítomen i podplukovník Duffek, který se nejprve účastnil schůze všech českých důstojníků posádky, na které byl vypracován plán na sesazení generála Leskoschka a jeho důstojníků. Na převzetí vojenské moci do českých rukou se také podílel nadporučík Čerych, který se velkou měrou zasloužil o ovládnutí Josefova.⁸⁾ „Revolucionáři“ byli nedostatečně ozbrojeni (v Jaroměři se nenacházel žádný užitečný vojenský materiál pro tuto akci) a tak požádali Národní obranu v Hradci Králové, aby byla v pohotovosti.

Prvním krokem bylo vyslání delegace tří členů národního výboru (V. Pácalt, A. Vaněk, J. Hynek) a českých důstojníků (setník Dr. Nunk, nadporučík Dr. Heidler a poručík Dr. Slabý) ke generálu Leskoschovi. Deputace vyrazila v 15 hodin z Jaroměře a cestou se k ní připojilo české důstojnictvo s nadporučíkem Čerychem. Leskoschka zastihli ve svém bytě a požádali ho, aby se dobrovolně vzdal a odevzdal velitelství josefovské posádky podplukovníkovi Duffkovi. Dále mu bylo oznámeno, že mu nebude bráněno v odjezdu z republiky, ale do té doby bude internován v jaroměřském hotelu U Dvou jelenů se zárukou osobní bezpečnosti. Leskoschek byl zaskočen, nechtěl se vzdát funkce a obhajoval se slovy, že vojenský materiál pouze chránil před rozkradením. Po

delších jednáních nakonec k předání funkce došlo. Na to se dav národní obrany shromáždil před budovou staničního velitelství, aby vyčkal na vyhlášení převzetí moci.

Deputace se poté odebrala do staniční kanceláře, kde byli přítomni místní velitel Niemetz a další plukovníci, velitelé různých oddělení. Jednalo se o pány Bakalarze (velitel tábora zajatců), Thielena (funkce v zajateckém táboře), Cosariu (velitel stanice zajatých důstojníků) a Schmidta (velitel spojených baterií), ten se ale nedostavil. Před těmito plukovníky předal Leskoschek velitelství podplukovníkovi Duffkovi a výše zmínění pánové se museli vzdát funkcí.

Veřejnost zprávu o předání velitelství do českých rukou přijala s velkým nadšením. Tato skutečnost byla také oznámena vojenskému odboru Národního výboru v Praze a Vojenskému velitelství v Litoměřicích. Po ukončení akce byla národní obrana rozpuštěna do svých domovů a první noc od převzetí velitelství střežilo Josefov asi jen 200 mužů.⁹⁾

Mladá československá posádka udělala rozhodný krok, ale nyní ji čekalo plno radikálních změn. Tou nejdůležitější bylo, že Josefov získal nové velitelství, bylo jím Vojenské velitelství v Praze na místo Litoměřic. Bylo nutné jmenovat po dohodě s okresním národním výborem velitele jednotlivých vojenských oddílů a útvarů. Staničním velitelem byl ustanoven podplukovník Duffek, jeho pobočníkem nadporučík Čerych, místním velitelem nadporučík Symon, velitelem vozatajského praporu rotmistr Totzer, velitelem posádkové nemocnice byli ustanoveni pánové Dr. Skislevics, krátce po převratu ho vystřídal Dr. Kaše, ale ani on nevydržel dlouho a útvar přebral Dr. Karas, zástupcem velitele posádkové nemocnice byl jmenován plukovník lékař Dr. Stárek, pobočníkem Dr. Stárka se stal vrchní lékař Dr. Studnička, zdravotní setninu vedl nadporučík Smital, lékárnu štábní lékárník Pleskot, vojenským farářem se stal Dr. Malý, účtárna nemocnice byla svěřena účetnímu nadporučíkovi Dubskému, zásobárna vrchnímu oficiálovi Řebíčkovvi, lůžkové skladiště rotmistru Duškovi, stavební dozor akcesistovi Zajíci, zbrojnice podpluk. Duffkovi, jeho zástupcem byl jmenován oficiál Stránský, dělostřelecké dílny vedl por. Ing. Schmidt, shromaždiště řemeslníků nadporučík Těmín, tábor zajatců rotmistr Sykyta, nemocnici pro zajatce vrch. Lékař Dr. Kšanda, jeho zástupcem byl setník Trnka, stanici zajatých důstojníků rotmistr Dr. Kramář, vojenský soud major – auditor Kašpar, vojenské zastupitelství major – auditor Dr. Panzner, posádkové skladiště potravin nadporučík Vacek, masnou režii poručík Růžička, hospodářský dvůr setník Černý, správu kasáren setník Kleiner, velitel dělostřeleckého pluku zatím jmenován nebyl.¹⁰⁾

Velitelství se poté zaměřilo na likvidaci živlů nebezpečných pro chod posádky. Postupně byl zrevidován veškerý vojenský majetek. Dne 3. listopadu 1918 opustil město sesazený generál Leskoschek, na nádraží byl doprovázen podplukovníkem Duffkem, celá akce proběhla bez větších problémů. Také o den později opustily Josefov německé náhradní baterie a dne 5. listopadu i maďarský strážní prapor č. 10. V prvních dnech nově vzniklé republiky bylo zapotřebí hlavně mnoho stráží, které hlídaly vojenský majetek a bránily ho před rozkradením. Strážné nejprve obstarávala národní obrana podporovaná Sokolem (vedli jej bratři Velc a Pfeifer). Zároveň byl v Jaroměři organizován strážný prapor, který byl střídavě doplňován muži z vozatajského praporu č. 9. Další nařízení byla zaměřená proti dezerci a nedovolovanému se vzdalování členů posádky z Josefova. Těmto jevům zabráňovala nádražní hlídka u místních a okolních nádraží a na zastávkách. Aby nedošlo k chaosu, byly ponechány v platnosti vojenské předpisy z doby Rakouska-Uherska, nařízeno to bylo rozkazem dne 4. listopadu 1918.¹¹⁾

Velikým problémem pro Josefov byl ohromný příliv zajatců do města v prvních listopadových dnech, jednalo se hlavně o Italy a Srby, kteří sem byli přesunuti z broumovského zajateckého tábora. Město se snažilo co nejrychleji tyto zajatce vypravit do svých vlastí. Národní výbor se v součinnosti se srbským konzulátem v Praze postaral o transporty zajatců zpět do své vlasti. Na tento náročný úkol poskytl konsul Bradanovič 5000 Kč, které získal půjčkou u České banky. Transporty se uskutečňovaly po 500 – 800 mužích a v prvním bylo 150 srbských dětí, zbytek těch, které přežily útrapy broumovského zajetí.¹²⁾

Před koncem roku 1918 přibýly do josefovské posádky dva prapory, jednalo se o náhradní prapor telegrafického pluku č. 1. a vozatajský prapor č. 9, jehož náhradní část už byla v Josefově ubytována¹³⁾ a dále došly formace dělostřeleckých pluků č. 49 a 110, které byly ubytované v dělostřeleckých kasárnách.¹⁴⁾

3.2 Příklad josefovské posádky

Koncem roku 1918 (12. prosince) skládala josefovská posádka slavnostní přísahu Československé republice. Místem konání slavnosti se stalo velké náměstí před posádkovým kostelem. Josefov pozval ministra Klofáče, ale ten se omluvil a jako zástup vyslal kapitána Dr. Václava Rejholce, příslušníka 22. pluku francouzských legionářů. Aktu se dále účastnily místní, okresní a okolní korporace. K přísaze

nastoupilo 7 oddílů: 1) dělostřelectvo s mužstvem zbrojnice a dělostřeleckých dílen, 2) telegrafní pluk, 3) vozatajský prapor s mužstvem místního povozu a posádkové tržnice, 4) zdravotní setnina, 5) mužstvo zásobárny s mužstvem masné režie, 6) vojenské shromaždiště řemeslníků, 7) mužstvo bývalého zajateckého tábora s mužstvem stovebního dozoru, divisního soudu, vojenského zastupitelství, místního velitelství a zbytkem neuvedeného mužstva.

Mužstvo bylo přivedeno na prostranství před kostel dopoledne v 10 hodin. Velitelé jednotlivých oddílů a ústavů osobně odpovídali veliteli Duffkovi za to, že se přísahy zúčastní všichni poddůstojníci a důstojníci. Přisahu předčítal rotmistr Tötzer (velitel náhradního tělesa vozatajského praporu č. 9), po předčtení formule zvolalo mužstvo na souhlas konečná slova: „Tak přísaháme!“ Po složení přísahy zahrála hudba československou národní hymnu, zároveň velitelé všech oddílů zaveleli při prvním zvuku hudby: „Vzdejte čest!“, na to všichni členové posádky pozvedli pravou ruku ke štítku čapky. Po hymně byl velen odchod mužstva směrem k poště. Po zbytek dne dostala posádka volno. Pro ostatní později došlé mužstvo posádky se konala přísaha v intervalu 15 dnů a poslední se odehrála 1. května 1919.¹⁾ Dodatečné přísahy už neprobíhaly ve stoprocentním pořádku, o tom vypovídaly apelace posádkového velitele k jednotlivým útvarům, požadující, aby byly dodržovány přesné termíny a průběh dodatečných přísah.

3.3 Významné návštěvy a slavnosti v posádce Josefov.

Důležitými momenty pro město bylo, když mohlo přivítat významnou osobnost. Posádkové velitelství vždy pracovalo v součinnosti s městskou radou a snažilo se pro návštěvu připravit co nejlepší uvítání, pobyt a pohoštění. Během období 1918 – 1939 do Josefova zavítalo mnoho významných hostů.

Dne 26. března 1919 dorazil do posádkového města plukovník japonské armády Hirayana, nejprve byl přivítán městskou radou a posádkovým velitelem na nádraží Josefov–Jaroměř. Ještě toho samého dne večer přednášel plk. Hirayana v sále Důstojnické besedy o japonské armádě. Na závěr návštěvy byla v Důstojnické besedě důstojníky posádky uspořádána besídka za doprovodu posádkové hudby.¹⁾

Dalším významným dnem pro Josefov byl 31. srpen 1919, kdy posádka nečekaně přivítala zemského vojenského velitele generála Jana Diviše²⁾ se zástupcem

ministerstva národní obrany. Pánové se účastnili sportovní slavnosti vzdělávacího odboru střeleckého pluku č. 10. Po shlédnutí slavnosti si Diviš prohlédl ubikace některých vojenských útvarů josefovské posádky. Diviš navštívil Josefov ještě ve dnech 21. září 1922 a 11. října 1923.³⁾

Dne 1. prosince. 1919 hostil Josefov generála Philippe. Francouz byl toho času velitelem I. československé divise v Hradci Králové.⁴⁾ Mužstvo se shromáždilo nejprve před budovou posádkového velitelství a všichni důstojníci pak byli generálovi představeni. K této příležitosti připravili důstojníci vystoupení v sále Důstojnické besedy. Generál poté předal velitelství I. pěší brigády a posádkové velitelství francouzskému pplk. Boucher de le Rupelle. Předávání velení nad I. pěší brigádou a posádkovým velitelstvím probíhalo v prvním patře budovy posádkového velitelství.⁵⁾

Dne 10. ledna 1920 dorazil do Josefova první ministr národní obrany Václav Klobáček v doprovodu generála Phillipe. Uvítání byli v 11 hodin na nádraží velitelem I. pěší brigády francouzským pplk. Boucher de le Roupelle, čestnou setninou pěšího pluku č. 112 a posádkovou hudbou. Následovala přehlídka vojska na náměstí, dále prohlídka ubikací posádkové nemocnice a Důstojnické besedy. Vše proběhlo v naprostém pořádku, ministr byl plně spokojen a dokonce udělil posádce pochvalu.⁶⁾

Ve dnech 13. dubna 1921 a 22. května 1922 byl v Josefově přítomen velmi vzácný host, posádkový velitel Zemského vojenského velitelství v Praze generál Jan Syrový⁷⁾. Účastnil se přehlídky vojska na cvičišti a prohlédl si vybraná kasárna.⁸⁾

Návštěvu josefovské posádky podnikl dne 24. března 1925 ministr národní obrany František Udržal.^(viz. příloha č.6) Přijel automobilem od Hradce Králové v doprovodu generála francouzské armády Mittelhausera⁹⁾ a zemského vojenského velitele Jana Syrového. Ministra i s doprovodem uvítal posádkový velitel, okresní hejtman ze Dvora Králové, starosta města Josefova a Jaroměře s čestnými rotami I./ 22. a III./ 4. polního praporu. Před budovou velitelství se shromáždili velitelé jednotlivých útvarů, kteří byli ministrově později představeni.¹⁰⁾ Ministr shlédl vojenskou přehlídku uspořádanou útvary I./ 22. a III./ 4. polního praporu a IV./ 2. hraničářské roty. A dále zkontroloval vojenské budovy: posádkové velitelství, zdravotní sklad č. 1, divisní nemocnici č. 4, dělostřelecká kasárna, ve kterých se nacházel dělostřelecký pluk č. 4 a 52 a školu pro výchovu záložních důstojníků dělostřelectva. Mužstvo všech uvedených pluků očekávalo ministra na ubikacích.¹¹⁾ Dále ministr navštívil budovu radnice a Důstojnické besedy. Kolem 16. hodiny odjela delegace do Prahy. Ministr se vyjádřil pochvalně o posádce a o městu.

V průběhu roku 1925 a 1926 zavítali do Josefova další hosté, posádkový velitel 4. pěší divise generál Krejčí (11. listopad 1925 a 3. březen 1926), velitel zemského dělostřelectva generál Jan Antony (25. únor 1926), zástupce ZVV v Praze generál Vít (17. březen 1926).¹²⁾

Nejváženějším návštěvníkem Josefova se stal bezpochyby prezident ČSR Tomáš Garrigue Masaryk. (viz. příloha č.7-8) Stalo se tak při návštěvě severovýchodních Čech.

Masaryk přijel autem dne 11. července 1926 z lázní Velichovek za doprovodu generála Hoppa. Na náměstí v Josefově ho očekávali ministr národní obrany generál Syrový, zemský vojenský velitel Drobný, náčelník kanceláře prezidenta republiky generál Čeček a velitel 4. pěší divise generál Krejčí, prezidenta uvítal také starosta Josefova Štěpán Müller a představitelé různých spolků a korporací města. Po přivítání se celá delegace odebrala na radnici, kde bylo panu prezidentovi představeno členstvo městské rady, zastupitelstvo a představitelé civilních samosprávných úřadů. O půl desáté prezident opustil radnici, nasedl na koně a zamířil v doprovodu generálů na jižní dělostřelecké cvičiště k přehlídce vojska.¹³⁾ Prezidentský průvod následovali poručík Příbil, kpt. Zeitz, vozatajský prapor č. 2 s prezidentskou vlajkou a trubači dělostřeleckých pluků č. 4 a 52. Po celou cestu ke cvičišti až k městské okružní aleji bylo troubeno.¹⁴⁾ Jakmile skupina dorazila ke křižovatce městské okružní aleje se silnicí, zazněly fanfáry z opery Libuše v podání posádkové hudby a následovala státní hymna. Masaryk pozdravil nastoupenou posádku a objel frontu vojska, sesedl ze svého koně a odebral se na čestné místo, odkud shlédl celou přehlídku.¹⁵⁾

Akce se zúčastnily posádky josefovská a jaroměřská pod velením posádkového velitele plk. Antonína Hasala. Za jaroměřskou posádku nastoupil dělostřelecký pluk č. 301. Nakonec se Masaryk rozloučil s mužstvem při defilování posádky směrem k josefovskému kostelu.¹⁶⁾ Město se na prezidentskou návštěvu náležitě připravilo, ulice byly perfektně uklizené a totéž platilo i o ubikacích vojska.¹⁷⁾

Průběh návštěvy a samotná přehlídka vojska proběhly hladce. Vše bylo potrženo vyslovenou pochvalou od pana prezidenta, jež se sklonil před ukázněností a vystupováním mužstev obou posádek.¹⁸⁾

Mezi další významné hosty Josefova se zařadili brigádní generál Václav Petřík (21. květen 1929 a 21. květen 1930), účastnil se závěrečných zkoušek frekventantů školy pro důstojníky pěšího vojska v záloze,¹⁹⁾ generální inspektor branné moci generál Alois Podhajský v průvodu náčelníka štábu generálního inspektora plk. Otakara Zahálky a pobočníka škpt. Theodora Pokorného (19. červen 1929),²⁰⁾ zemský vojenský velitel

divisní generál Josef Bílý,²¹⁾ který byl přítomen aplikačnímu cvičení u Sedmé pěší brigády (28. leden 1930)²²⁾ a dne 12. ledna 1931 vykonal přehlídku školy záložních důstojníků dělostřelectva a účastnil se aplikačního cvičení Sedmé pěší brigády.²³⁾ Dalším významným hostem Josefova se stal velitel zemského dělostřelectva brigádní generál Vladimír Příkryl (19. – 21. února 1930,²⁴⁾ 26. února 1932 a 8. ledna 1934).

Každým rokem se v Josefově slavily významné dny a státní svátky. První příležitostí se dne 7. března stávaly narozeniny T. G. Masaryka, oslavám u posádky vždy předcházely přednášky referentů osvětových odborů, pořádané pro mužstvo ve třech jazycích (českém, německém a maďarském). Týkaly se života a působení TGM. Ve městě se vyvěšovaly státní vlajky, hrála posádková hudba. V den narozenin prezidenta mužstvo vstávalo v 7 hodin, v 10 hodin následovala slavnostní přehlídka vojska pořádaná většinou na velkém dělostřeleckém cvičišti, které se účastnili pravidelně jako hosté zástupci města Josefova, učitelského sboru, poštovního a telegrafního úřadu a četnictva.²⁵⁾ Následoval slavnostní oběd v místnostech posádkové důstojnické jídelny a odpoledne byly pořádány koncerty posádkové hudby a i pěveckého sdružení Ples, také scéna odbočky Svazu čs. důstojníků sehrávala slavnostní představení, každý rok o jiném programu.²⁶⁾

Dne 4. května 1919 ochromila Josefov nečekaná zpráva o smrti prvního ministra vojenství generála M. R. Štefánika. Jeho letadlo vracející se do své domoviny se zřítilo poblíž Bratislavy. Kvůli této tragické události se v Josefově konala 10. května smuteční slavnost na cvičišti za Královehradeckou branou u městské vodárny. Účastnila se celá posádka, mnoho pozvaných civilních hostů a nečekaně mnoho civilního obyvatelstva.²⁷⁾ Smutečního proslovu k zúčastněným se ujal pplk. Dr. Karas (velitel posádkové nemocnice), následovalo vypálení salvy čestnou setninou střeleckého pluku č. 10, poté vojenské oddíly opustily akci a rozešly se do svých kasáren.²⁸⁾

Počínaje rokem 1920 se tato událost každoročně připomínala mužstvu, u jednotlivých útvarů se konaly přednášky „O životě generála Štefánika a o jeho zásluhách na dobytí československé samostatnosti.“ Největší oslava se uskutečnila dne 4. května 1929 v den desátého výročí jeho smrti.²⁹⁾

Dalším významným dnem v josefovské posádce se stal 2. červenec, oslavovalo se každoročně výročí vítězství československých legií u Zborova. Největší slavnost se odehrála roku 1927 v den desátého výročí bitvy. Už od 26. června se konaly přednášky o významu této bitvy pro československý národ, dokonce se v biosálu Důstojnické besedy promítaly diapozitivy z bojiště. Akce se zúčastnilo dopoledne mužstvo a

odpoledne vojenští gážisté. Od 1. června se do koloběhu přednášek zapojili i osvětoví referenti, kteří poučovali všechny tři národnosti vojáků v josefovské posádce. Dne 2. července se od 9 hodin a 30 minut konala na velkém dělostřelecké cvičišti slavnostní přehlídka vojska pod vedením pplk. Frimla za účasti zástupců města, státních úřadů a učitelského sboru. Dne 6. července vložil do zdiva sokolovny v Josefově starosta Sokola Václav Velc prst' ze zborovského bojiště za zvuků státní hymny v podání pěveckého souboru „Ples“. Den 8. červenec byl posledním dnem oslav. V Důstojnické besedě se konala kulturní akce s bohatým programem za účasti pěvecké jednoty „Ples“ a Slavikova kvintetu z Chrudimi. Finanční výtěžek akce byl určen pro vdovy a sirotky po padlých legionářích.³⁰⁾

Při příležitosti dne vzniku samostatného Československa (28. 10.) se uskutečňovala pravidelně v Josefově velká oslava za přispění města a vojenské posádky. Koncem října se většinou u příležitosti státního svátku konala v Josefově na dělostřelecké cvičišti přísaha nováčků posádky.³¹⁾ V roce 1923 vznikla v Josefově odbočka Československého červeného kříže, která se okamžitě zapojila do charitativních akcí a také byl položen základní kámen pomníku prezidenta Masaryka a památníku odboje v Masarykových sadech, věnovaný městem Dvorem Králové nad Labem,³²⁾

Desáté výročí republiky se oslavovalo roku 1928, akce počala dne 21. října ve dvoraně Důstojnické besedy slavnostním projevem důstojníků a rotmistrů, postupně hovořili předseda Svazu čs. důstojníků pplk. PhDr Rudolf Votrubec (velitel zdravotního skladu č. 1), posádkový velitel Hasal, starosta Štěpán Müller. Na závěr vystoupení mužstvo za zvuků státní hymny vzdalo hold prezidentovi. V den vzniku ČSR vypálil 52. dělostřelecký pluk 28 dělových ran, v 9 hodin a 30 minut se posádka účastnila velké přehlídky ve dvou sledech na dělostřeleckém cvičišti. První, pod velením pplk. Františka Lauče, byl tvořen školou pro výchovu záložních důstojníků pěchoty, z I./ 4. a III./ 22. polního praporu pěchoty, nadbytkem mužstva dělostřeleckých pluků č. 4 a 52 a kombinovaným praporem složeným z vozatajského praporu č. 2, pomocné zdravotní roty č. 4 a divisního proviantního skladu č. 4. Druhý sled pod velením plk. Frimla se skládal z dělostřeleckých pluků č. 4 a 52 a hudebního kroužku. Odpoledne uspořádala posádková hudba pro veřejnost koncert. Oslavy probíhaly i v nedaleké Jaroměři, kam byla u příležitosti odhalení pomníku prezidenta Masaryka vypravena čestná deputace josefovské posádky.³³⁾

Mezi další akce slavené městem Josefovem patřily Dušičky, v tento den byl vždy vypraven průvod na vojenský hřbitov za Josefovem, směrem k vesnici Rasošky. Pietní

akce se odbývala na prostranství před ruským pomníkem.^(viz. příloha č. 9) Průvodu se účastnily deputace důstojníků, rotmistrů a mužstva všech útvarů posádky.³⁴⁾

3.4 Převedení vojenských pozemků a objektů do vlastnictví města.

Dne 30. – 31. 3. 1920 se sešla v Josefově meziministerská komise, která měla řešit, jakým způsobem a jaké pozemky by bylo možné předat Josefovi, neboť obec Josefov měla už před první světovou válkou o určité pozemky zájem. Jednalo se o vojenské pozemky, které se se zrušením pevnosti staly pro vojenskou správu nepotřebné. Jednání byla však přerušena ozbrojeným konfliktem. Po státním převratu bylo politickými organizacemi, společenstvími živnostníků a obchodníků v Josefově zasláno memorandum vládě obsahující důvody označené jako důležité pro obec. Město poukazovalo na nemožnost hospodářského rozvoje a chtělo co nejvíce rozšířit svůj majetek, protože prozatím všechny pozemky vně i mimo město byly majetkem státu. První jednání mezi Josefovem a ministerstvy národní obrany a financí řešila problém, které pozemky může vojenská správa postrádat, dále stanovení ceny pozemků, otázku stanovení příspěvků odváděných vojenskou správou, které by se používaly na opravy veřejných komunikací a kanalizací a byly odevzdávány obci. Smlouvě tak předcházelo několik jednání a schůzek.¹⁾

Meziministerská komise v Josefově během prvního dne pobytu zkontrolovala veškeré erární pozemky, prohlídka začala od železniční dráhy směrem k Jaroměři, tam se nalézala cvičiště, dále ohledala veškeré erární budovy ve městě. Druhý den se jednalo už jen v zasedací síni, kde se řešila otázka, které pozemky a budovy mohou být přenechány obci Josefovi. Komise doporučila vydat městu tyto pozemky: 1) území severně od Labe a silnici až po železniční trať na severu mimo dvou skladišť, nacházejících se na pozemku, 2) území ležící východně od jaroměřské silnice mezi Labem a Metují, které se táhne až k železniční trati, nachází se na něm bývalá reduta „Brdce“ – podmínkou předání byl souhlas dělostřeleckého referátu generálního štábu z důvodu, že reduta sloužila jako speciální cvičiště pro dělostřelectvo, 3) trojúhelník, který tvořily vrcholy: prvním byl severní cíp městských jízdeckých kasáren, druhým infekční stanice pro koně a třetím křižovatka cest a vodárny, výjimku tvořilo území jižně od jízdeckých kasáren až k cestě od vodárny k infekční stanici pro koně, 4) část

cvičiště za bývalou Hradeckou bránou nad jízdeckými kasárnami, ohraničeného cestou k Rasoškám na jedné straně a promenádou na straně druhé, na jižní straně tvořila hranici pomyslná čára přibližně v prodloužení jižního plotu jízdeckých kasáren, 5) Wilsonovy sady, podmínkou bylo, že budou zachovány jako sady, jejich umístění bylo mezi Metují a promenádní stezkou, 6) pevnostní svahy od metujského mostu na východ, ohraničené cestou od mostu přes Metuji až k Podklasnému mlýnu a na jihu Klofáčovou stezkou, 7) z hradebního pásma mohla být postoupena část novoměstské silnice ohraničená na severu jednoduchými kasárnami č. X – XI, na jihu promenádní stezkou, na západě smyšlenou kolmicí vedenou od rohu dvojitých kasáren č. XI k promenádě a na východě kolmicí vedenou od jednoduchých kasáren č. IX – X podél skladiště na vozy a ravelin č. 14, 8) část hradebního pásma na jih od hradecké silnice až k myšlené linii středem bašty č. 12, 9) část hradebního pásma u bývalé Jaroměřské brány ohraničeného na straně k městu jednoduchými kasárnami č. II – III, na severní straně promenádou, na východní a západní kolmicemi vztyčenými ze zevních krajních rohů jednoduchých kasáren č. II – III, 10) jednoduchá kasárna č. II – III a X – XI, v případě bytové nouze mohla býti odevzdána okamžitě obci, 11) prostory a místnost bašty č. 9 s příchodem z jednoduchých kasáren IV – IX. Město mělo zájem i o další pozemky, ale ty nemohly být předány, protože byly velmi potřebné pro vojenskou správu.²⁾

Obec, starosta a městská rada dále požadovali náhradu za bourání hradeb na pozemcích podnikatele Čerycha, tento pozemek nebyl obci vydán a bourací akce proběhla na náklady města. Obec si dále přála, aby jí byl ponechán mlýn v tzv. Korunních hradbách, který se nacházel na katastrálním území, které nemohlo být obci ponecháno a zájem mělo město ještě o území celého hradebního pásu, vymezeného vnější linií kasáren a promenádní stezkou.

Všechny parcely byly rozděleny do čtyř tříd podle užitečnosti a prodány obci. Rozdělení vypadalo následovně: 1. třída – 1 ha za 2000 Kč, 2. třída -1 ha za 1500 Kč, 3. třída – 1 ha za 1000 Kč, 4. třída – 1 ha za 500 Kč.³⁾

Vojenská správa byla ochotná pomoci městu s údržbou komunikací, Josefov neměl totiž mnoho obyvatel a tak i rozpočet na potřebné údržby komunikací byl malý.

V dalších jednáních upřesnilo ministerstvo veřejných prací podmínky předání určitých pozemků nacházejících se při řekách Labe a Metuje. Na březích obou řek musely zůstat příbřežní pruhy volné a to i pozemek označený katastrálním číslem 16/1, pruhy a pozemek byly určeny pro regulaci řek a podléhaly vodnímu právu. Tato

skutečnost byla dána smlouvou uzavřenou mezi městem Josefovem a Ředitelstvím pro stavby vodních cest ze dne 26. 4. 1911.⁴⁾

Smlouva mezi Josefovem a státem byla uzavřena 14. 8. 1925 a schválena Okresní správní komisí v Jaroměři 9. 10. 1925. Stát tímto aktem postoupil pozemky mající povahu veřejného statku a i povinnosti s nimi spojené městu Josefov. Vojenská správa se zavázala, že bude obci přispívat po dobu 10 let částkou 40% z prostředků obcí do oprav komunikací vložených. Od 1.1. 1925 ale vojenské správě odpadla povinnost přispívat na zřízení silnic, ulic a cest.⁵⁾

Josefov na základě smlouvy koupil pozemky a stavební místa se stavbami na nich se nacházejícími o celkové výměře 47 ha, 66 arů, 01 m², jednoduchá kasárna číslo II – III a číslo X –XI a přílehlými hradbami a pozemky o výměře 1 ha, 69 arů, 50 m², pozemky určené a sloužící za veřejné sady o celkové výměře 9 ha, 59 arů, 34 m² a pozemky sloužící a určené za veřejný statek (náměstí, ulice, veřejné komunikace,...) o celkové výměře 14 ha, 25 arů, 17 m². Celková cena všech pozemků a budov byla 474 789,30 Kč.⁶⁾

Smlouva obsahovala jistá pravidla, kterými se obec musela řídit. Josefov se zavazoval, že bourání hradeb^(viz. příloha č.10-11) bude provádět pouze vlastním nákladem a v případě zájmu vojenské správy o daný úsek hradeb určený k bourání bude město postupovat v součinnosti s vojenskou správou. Materiál z bourání hradeb připadl obci. Vojenské zemské stavební ředitelství přenechalo městu Josefov bourání hradeb od ravelínu a kontreskarpní zdi od bašty č. 4 na severu až k baště č. 10 na jihu. Při bourání se nesměly poškodit vojenské objekty v okopech IV – IX a IX – X (budovy otevřené jízdárny) a nesměl být znemožněn přístup k těmto objektům. Obec se zavázala, že bude zaměstnávat pouze nemajetné a nezaměstnané dělnictvo přihlášené u obce Josefov, v první řadě se jednalo o nemajetné a ženaté dělníky. Město se zavázalo, že bude dodržovat určitý pracovní postup při bourání. Pozemky po vybouraných hradbách musely býti upraveny – zplanýrovány. Vojenská správa si nárokovala 3% z vytěženého hradebního materiálu. Město se zavázalo, že vytěžený materiál bude v první řadě použit k realizaci vlastních družstevních staveb, k hospodářským stavbám v jaroměřském okrese, ale i v okolí. Vojenský okruh v Josefově měl právo kontrolovat náklady spojené s bouráním hradeb.⁷⁾ Pokud město pozemek, na kterém se nacházely hradby, nevlastnilo, nemělo nárok po zbourání hradeb na získání takového pozemku. Není jasné, kdy město Josefov splatilo částku 474 789, 30 Kč, ale z dokumentu z roku 1932 vyplývá, že město bylo státu ještě toho roku dlužné. Ministerstvo financí bylo tímto

stavem silně znepokojeno a požadovalo, aby Josefov oznámil termíny splátek s tím, že v opačném případě bude muset ministerstvo vymáhat peníze soudně.⁸⁾

3.5 Vojenské budovy a objekty v Josefově a okolí.

V Josefově existovala celá řada vojenských objektů, které bylo nutné spravovat a ubránit je tak před znehodnocením. Za mobilizace a 1. světové války se o vojenské budovy staral stavební dozor, jenže ten už tehdy pro nedostatek pracovních sil a kvůli počtu vzrůstající agendy nedokázal této povinnosti plně vyhovět. Proto posádkový velitel nařídil, aby vznikly tzv. vojenské správy budov, které si rozdělily vojenské budovy rovným dílem. Po převratu v roce 1918 nastaly velké problémy, jelikož správy budov nevlastnily žádné doklady a záznamy o budovách, na jejichž základě by přebírání budov probíhalo. Situace byla velmi komplikovaná, ale i přesto musely správy do 1. dubna 1919 nahlásit velitelství jednotlivé správce budov.¹⁾

Stavební oddělení mělo dohled nad všemi správami budov, každé správě byly svěřeny určité objekty. Existovalo celkem jedenáct správ, každá byla svěřena jinému vojenskému útvaru. Správa budov č. 21 (svěřena stavebnímu doзору) udržovala dvojitá kasárna I, II, III, IV, X, a jednoduchá kasárna I – II, II – III, III – IV, strážnici v Jaroměřské bráně a další méně důležité objekty. Správa budov č. 22 (svěřena střeleckému pluku č. 10) udržovala důstojnickou budovu, dvojitá kasárna IX, jednoduchá kasárna X – XI, XI – XII, cvičiště pro pěchotu, plovárnu a další méně důležité objekty. Správa budov č. 23 (svěřena náhradním spojeným dělostřeleckým plukům číslo 49 a 110 – později pluky přejmenovány na č. 4 a 52) udržovala dělostřelecká kasárna,^(viz. příloha č.12) budovu hlavní stráže, jednoduchá kasárna IV – IX, stáje pro koně, dělostřelecké vozatajské skladiště,... Správa budov č. 24 (svěřena stavebnímu doзору) udržovala budovu posádkového velitelství. Správa budov č. 25 (svěřena zbrojnici) udržovala dělostřeleckou zbrojnici, předválečná prachárna na Libině, dělostřelecké dílny v hradbách, válečná prachárna a dělostřeleckou laboratoř v opevnění I – II. Správa budov č. 26 (svěřena posádkové nemocnici) udržovala posádkovou nemocnici, kostel a hřbitov. Správa budov č. 27 (svěřena vojenské zásobárně) udržovala budovu vojenské zásobárny, jednoduchá kasárna XI – XII, strážnici u dřívějších korunních vrat, prádelnu Metuje, skladiště pro seno a slámu v korunních hradbách, parados 34 – 37, parados 35 – 36, sýpku v Korunních hradbách, baštu II a III, skladiště

dřeva a jatka. Správa budov č. 28 (svěřena vozatajskému praporu č. 9) udržovala poddůstojnickou budovu, vozatajská kasárna, sklad koňských strojů, sklad povozů v Korunních hradbách, prádelnu – ravelin 38. Správa budov č. 29 (svěřena posádkové věznici) udržovala posádkovou věznici na baště č. 4. Správa budov č. 30 (svěřena vozatajskému praporu) udržovala jízdecká kasárna^(viz.příloha č.13) a městské stáje pro podezřelé koně. Správa budov č. 31 (svěřena stavebnímu dozoru) udržovala střelnici^(viz. příloha č. 14) v Plesském lese.²⁾

V důsledku odchodů různých vojenských útvarů z Josefova a postupným doplněním posádky jinými vojenskými tělesy docházelo k novému přerozdělení budov, také ke změnám správců jednotlivých správ a ke vzniku nové správy. K prvnímu takovémuto přeskupení došlo v říjnu 1922.

Správa budov č. 21 (vozatajský prapor č. 2) udržovala budovu posádkového velitelství, budovu hlavní stráže, vojenskou střelnici na Novém Plese. Správa budov č. 22 (dělostřelecký pluk č. 4) udržovala dělostřelecká kasárna se stájem pro nemocné koně, kovárny mezi baštou IV - IX a šest otevřených jízďáren,... Správa budov č. 23 (dělostřelecký pluk č. 52) udržovala městské jízdecké kasárny, dvojité kasárny III, válečnou prachárnu na baště č. 3, jednoduchá kasárna III – IV, Masarykovy sady a skladiště povozů na baště č. 3. Správa budov č. 24 (divizní zbrojnice č. 4) udržovala budovu divisní zbrojnice č. 4, bývalé dělostřelecké dílny na baště č. 2, dělostřelecké laboratoře, divisní zbrojní dílny, sklad povozů I – II, mírové prachárny na Libinách, strážnici válečných pracháren na baště č. 35 a 36 a ravelin č. 16. Správa budov č. 25 (divisní nemocnice č. 4) udržovala budovu divisní nemocnice č. 4, kostel a hřbitov. Správa budov č. 26 (vojenská zásobárna č. 4) udržovala budovu vojenské zásobárny č. 4, jednoduchá kasárna č. XI – XII, sklad sena a slámy, sklad potravin v Korunních hradbách, parados 34 – 37, 35 – 36, 34 – 35, jatka, a zásobárenský sklad v ženijní budově. Správa č. 27 (vozatajský prapor č. 2) udržovala vozatajská kasárna, kasárna povozů v ravelinu č. 14, dvojité kasárna IV a X, jednoduchá kasárna IX – X, východní část jednoduchých kasáren X – XI, vozatajské dílny, otevřenou jízďárnu v Korunních hradbách, vojenský hospodářský dvůr. Správa budov č. 28 (posádková věznice v Josefově) udržovala posádkovou věznici v objektu č. 62 a jednoduchá kasárna IV – IX. Správa budov č. 29 (vojenské lékárenské skladiště) udržovala trakt používaný vojenským lékárenským skladištěm v důstojnické budově, jednoduchá kasárna I – II, dvojité kasárna I, parados č. 37, benzinové skladiště před baštou č. 2 a 8. Správa budov č. 30 (I./ 22. polní prapor) udržovala dvojité kasárna II - obytnou část důstojnické

budovy a Havlíčkovy sady. Správa budov č. 31 (III./ 4. polní prapor) udržovala dvojitá kasárna XI, budovu poddůstojníků a cvičiště pěchoty. Správa budov č. 32 (Vojenský stavební okruh v Josefově) udržovala ženijní budovu (přední obytnou část a dílny), jednoduchá kasárna XII – I, bývalý mlýn na Labi, sprchové lázně, vojenskou plovárnu, silnice, ulice, mosty, kanalizace a bývalé opevnění a o pozemky vojenské správy.³⁾

Vojenské správy budov č. 21 – 32 podléhaly Vojenskému stavebnímu okruhu v Josefově, ten odpovídal za řádné udržování vojenských objektů Vojenskému stavebnímu ředitelství pro Čechy v Praze. Veškeré větší opravy a zákroky na vojenských budovách musely být schváleny vyšší instancí. Menší typy oprav správy budov nemusely hlásit a mohly si vypomoci samy nebo využít dílen Vojenského stavebního okruhu v Josefově, záleželo na posudcích jednotlivých správců budov nominovaných do funkcí jednotlivými velitelstvími.⁴⁾

V lednu 1930 byly přiděleny jednotlivým vojenským správám budov kasematy. Správa budov č. 30 se musela starat o podzemní chodby od městské hranice západně od Jaroměřské brány k jednoduchým kasárnám I - II. Správě budov č. 29 připadly kasematy od dvojitých kasáren II k dvojitým kasárnám I. Úsek chodeb od jednoduchých kasáren I – II až k jednoduchým kasárnám XI – XII získala správa budov č. 24. Úsek od jednoduchých kasáren XII – I až k dvojitým kasárnám XI připadl správě č. 26. Správa budov č. 31 obdržela část chodeb od jednoduchých kasáren XI – XII až k městské hranici západně od Novoměstské brány. Správa budov č. 27 obhospodařovala kasematy od městské hranice až k jednoduchým kasárnám III – IV. Správa budov č. 23 udržovala podzemní chodby od dvojitých kasáren IV k městské hranici (východně od Jaroměřské brány).⁵⁾

V roce 1930 se rozhodlo na schůzi městské rady v Josefově na přečíslování vojenských objektů. dvojitá kasárna I. dostala číslo popisné 34, dvojitá kasárna II - č. p. 35, dvojitá kasárna XI - č. p. 36, jednoduchá kasárna XII – I (severní část) – č. p. 238, jednoduchá kasárna I- II – č. p. 239, dvojitá kasárna č. III – č. p. 240, jednoduchá kasárna III – IV – č. p. 241, dvojitá kasárna IV – č. p. 242, jednoduchá kasárna IV - IX – č. p. 243, jednoduchá kasárna IX – X – č. p. 244, dvojitá kasárna X – č. p. 245, jednoduchá kasárna XI - XII – č. p. 246, jednoduchá kasárna XII – I (jižní část) – č.p. 247, bývalý vojenský dvůr – č. p. 227, vojenská věznice - č.p. 228. Nové číslování budov bylo oznámeno berní správě a Katastrálnímu měřičskému úřadu ve Dvoře Králové nad Labem.⁶⁾

V roce 1933 se správa budov č. 21 ocitla v likvidaci z důvodu odchodu vozatajského praporu č. 2 z josefovské posádky. Veškeré spisy a archiv úřadu připadly správě budov č. 30. Ode dne 1. ledna 1934 vznikla nová správa budov č. 21 pod vedením automobilní roty. Dnem vzniku správy č. 21 pod vedením automobilní roty byla vyňata od správy budov č. 23 kasárna automobilní roty č. 4, která připadla pod správu automobilní roty. Správa budov č. 23 přišla ještě dnem 1. 1. 1934 o Masarykovy sady, ty převzala správa budov č. 32.⁷⁾

K poslednímu prvorepublikovému přeskupení vojenských budov došlo na základě návrhu Posádkového velitelství v Josefově dne 1. 1. 1936. Iniciativa velitelství byla podpořena stavebním ředitelstvím ZVV v Praze. Finální výsledek měl takovouto podobu: správa budov č. 29 předala správě budov č. 30 dvojitá kasárna I, jednoduchá kasárna I – II, skladiště benzínu mezi baštou č. 1 a 2 a kasematy za jednoduchými kasárnami I – II, dále správě budov č. 24 skladiště benzínu v předbašti č. 8 a správě budov č. 22 skladiště u labského mostu. Správa budov č. 30 odevzdala správě budov č. 29 dvojitá kasárna II, budovy I – II na baště č. 2 a kasematy na baště č. 2, dále správě budov č. 27 přenechala jízďárnu u paradosu 37. Správa budov č. 31 postoupila správě budov č. 29 posádkovou zápalkovou střelnici, pěchotní a zápalkové cvičiště a posádkovou polní tělocvičnu. K malým změnám došlo i u správ budov č. 22 a 23.⁸⁾

3.6 Mobilizace josefovské posádky v roce 1921

V letech 1920 – 1921 vznikla politicko-vojenská aliance ČSR s Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců a Rumunskem, byla známá pod názvem Malá dohoda. První krok k utvoření spolku byl proveden v polovině srpna 1920, kdy ministr zahraničních věcí Edvard Beneš uzavřel spojeneckou úmluvu s Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců. Obě země pak spolupracovaly proti habsburskému odboji. Dne 23. dubna 1921 uzavřelo Československo smlouvu s Rumunskem a obě jihoevropské země podepsaly dne 7. června 1921 bilaterální dohodu, tímto posledním aktem byl potvrzen vznik Malé dohody. Ta byla reakcí na ambice excísaře a uherského krále Karla I. na obnovu Uher a na pokus o restauraci habsburské moci.

Dne 26. března přistál v maďarské Subotišti Karel I., jeho tajným plánem bylo nejen znovuzískání uherské koruny, nýbrž i obnova celého bývalého soustátí. Karel I. byl podporován maďarskou veřejností a vládnoucími kruhy ve Francii. V této nebezpečné

chvíli ne úplně dotvořená Malá dohoda zafungovala a dala jasně najevo, že využije všech možných prostředků, neupustí-li excísař od svých snah. Akci dohody podpořilo politicky Rumunsko, ale i nepřímo svoji neutralitou též Rakousko. Akce Malé dohody nebyla nakonec nutná, protože uherský regent Horthy a jeho stoupenčí, ale i západní mocnosti a Itálie, proti Karlovi razantně vystoupili. Karel I. byl nucen opustit Maďarsko a odcestoval zpět do Švýcarska. Maďarské nebezpečí přispělo k rychlému dotvoření Malé dohody.

K druhému restauračnímu pokusu excísaře Karla Habsburského došlo na přelomu října a listopadu roku 1921. Karel I. přicestoval do západního Maďarska 20. října 1921, ihned se k němu přidala část místních vojsk a zahájila tažení na Budapešť. Proti okupantům stanul opět Horthy, za podpory dohodových mocností. Malá dohoda, která již v tu dobu byla úplně dotvořená, zaujala také rozhodné stanovisko. Ministr zahraničí Beneš chtěl definitivně ukončit habsburskou otázku a umožnit tak mladému Československu se plně rozvíjet. Československá vláda reagovala na potenciální nebezpečí vyhlášením mobilizace (stejně reagovala i jugoslávská vláda). Československá strana byla rozhodnuta v případě Horthyova neúspěchu vyslat svá vojska proti Budapešti a též si kladla podmínky, na které by muselo Maďarsko po uklidnění situace přistoupit. Československá vláda chtěla, aby Maďaři zbavili Habsburky všech práv na trůn, aby bylo Maďarsko odzbrojeno, aby byly uzavřeny mírové smlouvy a zaplacený výdaje částečné mobilizace. S československým názorem souhlasila Jugoslávie a Rumunsko, Rakousko bylo opět neutrální. Dále byl vyvíjen nátlak na maďarskou vládu, aby zbavila excísaře moci. Tlak velmocí i Malé dohody se neminul účinkem a Karel I. se musel vzdát definitivně všech snah na obnovení velkého soustátí. Počátkem listopadu byl britským námořnictvem eskortován na portugalský ostrov Madeiru.

Samotný průběh mobilizace v Josefově byl dosti podrobně popsán v posádkovém mobilizačním deníku.

„Do zbraně byl dnem 24. října 1921 povolán jeden ročník záložních důstojníků a mužstva v záloze, příslušníků pěchoty, dělostřelectva, jezdeckta a letectva narozených roku 1895 a pět mladších ročníků druhů zbraní a služeb spolu s devíti ročníky telegrafního, železničního a automobilního vojska.“¹⁾

V Josefově byl vydán rozkaz částečné mobilizace ráno ve 3 hodiny a 15 minut. Události týkající se josefovské posádky jsou sepsány v mobilizačním deníku. Zprvu měl být pro Josefov prvním mobilizačním dnem 27. říjen 1921 v 21 hodin, ale mobilizovat se začalo už o den dříve. Dne 26. října odešla z josefovské posádky polovina I./ 4.

polního praporu z Josefova do Hradce Králové. Tento prapor čítal 4 důstojníky, 168 mužů, 12 koní, 1 vůz, 6 těžkých kulometů a lehké kulomety. Do Jičína byl dále odvelen a vlakem v 10 hodin a 15 minut přepraven I./22. polní prapor se stavem 13 důstojníků, 20 rotmistrů a 336 mužů.²⁾ V oficiální první den mobilizace se rozhodlo na základě došlého spisu o ustanovení stráže na vlakovém nádraží, jednalo se o dva důstojníky, dopolední službu držel důstojník vozatajského praporu č. 2 a odpolední službu konal důstojník dělostřeleckého pluku č. 4. Oba důstojníci plnili funkci kurýrů a předávali vlakem doručené zprávy na velitelství.³⁾ Téhož dne (27. 10.) odešel z Josefova II./ 4. dělostřelecký pluk, velitelství a 4. baterie byla převelena do Říkova, 5. baterie do Zvole a 6. baterie do Rychnovka. V druhý den mobilizace byla zřízena ve městě důstojnická noclehárna č. 2 v městské čítárně a do města dorazil 1 důstojník a 15 mužů nádražní stráže. Třetí den mobilizace v 18 hodin byla převelena vozatajská četa č. 3 o síle 25 vojínů, 45 koní a 22 vozů k velitelství 3. pěší divise do Litoměřic. Z vozatajské roty č. 3 bylo vytvořeno divisní vozatajské velitelství pro 3. pěší divisi a to přesídlilo na Nový Ples. Z vozatajské roty č. 4 se vytvořilo divisní vozatajské velitelství pro 4. pěší divisi a přesídlilo do Rasošek. Ve čtvrtý den mobilizace převzal nádražní stráž a velitelství 22. pěšího pluk od lehkého dělostřeleckého pluku č. 4, dále československý hospodářský úřad č. 4 přesídlil do Smiřic, odešla též vozatajská četa z Vlkova a přesídlila do Hradce Králové o síle 25 mužů, 45 koní, 20 vozů a polní kuchyně. Pátý den (31. 10.) odchází vozatajský oddíl pro telegrafickou rotu č. 4 z Vlkova do Hradce Králové a vozatajský oddíl pro telegrafní rotu č. 3 z Josefova do Litoměřic. Šestý a sedmý den byl klidný a žádné přesuny nepřinesl. Osmým dnem se rozmisťuje lehký dělostřelecký pluk č. 52, velitelství I. oddílu a velitelství náhradní baterie zůstává v Josefově, 1. baterie byla nově umístěna do Velichovek, 2. a 3. baterie zůstala v Josefově, velitelství II. oddílu a 4. baterie byly umístěny v Rožnově, 5. baterie do Habřiny a 6. baterie zůstala v Josefově. V desátém dnu mobilizace přijel do Josefova generál Böttner a zjišťoval stav pohotovosti posádky. Zbývající dny mobilizace proběhly klidně a nic zvláštního se v posádce nepříhodilo. Posledním dnem mobilizace se stal 9. listopad, toho dne bylo též rozhodnuto o demobilizaci posádky.⁴⁾

Demobilizovati se začalo dne 10. listopadu 1921, když bylo jasné, že nebezpečí ze strany Maďarska polevilo. Demobilizace se uskutečňovala ve dvou etapách od 10. do 19. listopadu 1921 – první období a do 19. do 26. listopadu 1921 – druhé období. Do 12. listopadu byl demobilizován ročník 1896 z divisní nemocnice a ze zásobárny, každým demobilizačním dnem odcházelo mužstvo z města do tří směrů k Hradci

Králové, ke Skalici a ke Dvoru Králové. Čtvrtý den ukázal, že v důsledku demobilizace chybělo v posádce mužstvo a to hlavně u těch útvarů, které v nich měly koně. Až na tento problém probíhala demobilizace klidně a podle plánů. V průběhu operace se do Josefova vrátil I./ 22 polní prapor čítající 13 důstojníků a 330 mužů, 12 soumarů, 2 jezdecké koně a vůz.⁵⁾

3.7 Josefovská posádka v meziválečném období

V Josefově se vystřídal v meziválečném období mnoho vojenských útvarů a úřadů. První léta po 1. světové válce byla velmi chaotická. Útvary do Josefova přicházely, některé pobývaly ve městě pouze krátkou dobu. Docházelo k přejmenování pluků. Situace se ustálila kolem roku 1924. K dalším přesunům ve vojsku docházelo po roce 1930, hlavně v letech 1933, v souvislosti s plánovaným a nakonec neuskutečněným sloučením josefovské a jaroměřské posádky. Vliv na pohyb posádky měla před 2. světovou válkou hlavně mobilizace československé armády.

Za hlavní vojenské úřady byly v Josefově považovány Divisní soud Josefov, který byl ve městě umístěn už za dob Rakouska-Uherska, po vzniku ČSR byl obnoven v prosinci 1918, ale dne 19. května 1926 se vojenský justiční orgán přesunul do Hradce králové.¹⁾ Dalším justiční orgánem byl Brigádní soud Josefov, vznikl také v prosinci 1918, instituce pobývala ve městě pouze čtyři roky, poté byla přemístěna.²⁾ Úřad vojenského prokurátora Josefov byl ve městě ustanoven v květnu 1920 a 19. května 1926 se spolu s divisním soudem přemístil do Hradce Králové.³⁾ V květnu 1920 vznikl Úřad funkcionáře vojenského prokurátora Josefov, ve městě vydržel do prosince 1922. Vojenská zásobárna č. 4 vznikla v Josefově v červnu 1920, v dubnu 1923 změnila název na divisní zásobárnu č. 4, ale ani tento název nevydržel a v lednu 1924 byl ústav nazván divisním proviantním skladem č. 4 a od ledna 1937 sborovým proviantním skladem č. 2.⁴⁾ V srpnu 1920 ve městě vzniklo vojenské lékárenské skladiště, v listopadu 1923 bylo přejmenováno na vojenský zdravotnický sklad č. 1, který byl v srpnu 1935 převelen z Josefova.⁵⁾ Odbočka divisních zbrojních dílen byla utvořena v září 1920 a v březnu 1921 přejmenována na divisní zbrojní dílny č. 4, působila v Josefově do dubna 1922.⁶⁾ S nástupem motorismu se v Josefově ustanovilo v únoru 1921 Velitelství evidence motorových vozidel Josefov, instituce zde fungovala do ledna 1937, od září roku 1937 do města přibýlo vojenské automobilní učiliště.⁷⁾ Divisní nemocnice č. 4 pečovala o

zdraví josefovské posádky od března 1922 do ledna 1937. V divisní zbrojnici č. 4 byla uložena výzbroj a výstroj posádky od září 1920 do ledna 1937 a po tomto datu se útvar přejmenoval na sborovou zbrojnici č. 2.⁸⁾ Dalším útvarem zabezpečujícím správu posádky byla Stavební správa v Josefově, založená roku 1937.⁹⁾ V Josefově se nacházel dále vojenský stavební okruh, vojenská věznice, duchovní správa, škola pro výchovu důstojníků dělostřelecké správní služby, ta byla 5. října 1925 přeložena do Litoměřic a nahrazená školou pro výchovu záložních důstojníků pěchoty 4. pěší divise.¹⁰⁾

Vojenská posádka se v Josefově nacházela od roku 1793, v meziválečném období zde sídlilo velitelství 7. pěší brigády, pobývajících ve městě od ledna do února 1920 a po delší čas od 1. července 1925 do prosince 1937. Dále ve městě sídlilo velitelství 25. polní dělostřelecké brigády, ale jen krátce, v období od října 1920 do října 1921 a od září 1924 do února 1925.¹¹⁾

V letech 1918 – 1924 se v Josefově vystřídaly tyto vojenské pluky a prapory: náhradní setnina mysliveckého praporu č. 2 a domobranického praporu č. 9, náhradní prapor střeleckého pluku č. 10, 8 a 4, pěší pluk č. 25 a 28, pěší pluk č. 112, dělostřelecký pluk č. 9 a 10, náhradní baterie pluků č. 28, 49 a 110, dále spojené baterie dělostřelectva č. 2K, 9K, 37 a 137¹²⁾ a také prapor pěšího pluku č. 12 a náhradní setnina praporu č. 19. Dohromady (prapor a setnina) čítaly asi 1500 mužů. Ubytovány byly v baráku „D“ zajateckého tábora. Všechny spojené baterie dělostřelectva byly do Josefova převeleny ze Slovenska, přišly v polovině roku 1919.¹³⁾ Ve dvojitých kasárnách byl také ubytován náhradní půlprapor pěšího pluku č. 98,¹⁴⁾ dále byl do Josefova přivelen vozatajský prapor č. 9, ve městě už před jeho příchodem pobývalo náhradní těleso tohoto útvaru. Ze slovenské Tmavy se přemístila do Josefova vojenská invalidovna.¹⁵⁾

Postupem času došlo k přesunům posádky, ke sloučení posádek a přejmenování a rozpuštění některých útvarů. Koncem roku 1924 zůstaly a následující roky přišly do Josefova tyto útvary: I. prapor pěšího pluku č. 22 (srpen 1920 – září 1931), III. prapor pěšího pluku č. 4 (listopad 1921 – říjen 1933), III. prapor pěšího pluku č. 30 (září 1935 – září 1936), I. prapor pěšího pluku č. 48 (září 1936 – září 1937), II. prapor pěšího pluku č. 48 (od září 1936). Dále zde sídlilo dělostřelectvo, jednalo se dělostřelecký pluk č. 52¹⁶⁾ (bývalý pluk č. 110, v Josefově zůstal do září 1934,^(viz. příloha č.15) kdy byl odvelen do Jaroměře)¹⁷⁾ a dělostřelecký pluk č. 4^(viz. příloha č. 16) (bývalý pluk č. 49, zůstal v Josefově do poč. 2. světové války). Z Jaroměře na místo odchozího I. praporu pěšího pluku č. 22 přišel dělostřelecký pluk č. 53¹⁸⁾ na podzim roku 1932.¹⁹⁾ V dubnu 1923

vznikla v Josefově automobilní rota č. 4 ²⁰⁾, pobývala zde i 4. rota hraničářského praporu č. 2 (bývalá náhradní setnina mysliveckého praporu č. 2) v září 1925 přemístěná do Trutnova. Od srpna 1938 se v Josefově nacházely náhradní rotý hraničářských pluků č. 17 a 18. Stálým tělesem v posádce byl vozatajský prapor č. 2 (prosinec 1920 – září 1933). Cyklistický prapor č. 1 ^(viz. příloha č.17) přišel z Jaroměře jako náhrada za odchozí dělostřelecký pluk č. 52, ²¹⁾ v Josefově se zdržoval od září 1934 až do února 1938. ²²⁾ Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938 uvádí ještě dvě tělesa – těžký kanónový pluk č. 301 (říjen 1920 – leden 1923) a těžký hmoždířový pluk 305 (únor – duben 1921).

Tímto výčtem jsem se snažil vyjmenovat všechny vojenské útvary v Josefově. Některé vojenské záznamy nejsou dosti přesné, tudíž u některých útvarů nelze určit, jak dlouho se v posádkovém městě zdržovaly. Na vině je také, že některé tajné materiály obsahující podrobné výčty vojenských útvarů posádkové velitelství před 2. světovou válkou ničilo, aby zabránilo prozrazení těchto závažných skutečností.

3.8 Plánované sloučení posádek Josefov a Jaroměř.

Posádkové velitelství v Jaroměři se snažilo apelovat na velitelství 4. pěší divise v Hradci Králové, aby udělilo výjimku ke sloučení posádek Josefov a Jaroměř. Návrh byl podán 16. prosince 1929. Důraz byl kladen na blízkost obou měst, na hospodářská a administrativní stanoviště obou posádek. ¹⁾

Služební předpisy takovéto jednání vylučovaly, ale generál Krejčí doporučil udělat v tomto případě výjimku z důvodu pomalého splývání obou měst. Vše záleželo ovšem na rozhodnutí ministerstva národní obrany. Krejčí navrhoval dokonce upravení hranic vojenských okrsků v případě souhlasu MNO.

Případný nový okrsek by měl hranice umístěné na pomyslné kružnici přibližně 6 km od měst. Pod okrsek by spadaly ještě vesnice Kuks, Kašov, Velichovky, Neznášov, Holohlavy, Smiřice, Hubiles, Jasenná, Šestajovice, Vinice, Doubravice, Svinišťany, Zaječí a mimo okrsek měly zůstat nejbližší vesnice Litič, Libřice a Vlčkovice. ²⁾

V únoru 1930 byl návrh vrácen k přepracování, MNO vadila řada nejasností, z návrhu nebylo patrné, jak by se nově vzniklá posádka jmenovala a kde by sídlila, MNO předpokládalo, že velitelství sloučených posádek by bylo umístěno v Josefově.

V květnu 1930 MNO podmiňovalo souhlas ke sloučení tím, že vojenské správě nesmí vzniknout nadbytečné výdaje.³⁾

Dne 15. července 1936 zrušilo velitelství 4. divise výnosem nařízení o sloučení posádkového velitelství Josefov a posádkového velitelství Jaroměř. Posádky nebyly před 2. světovou válkou nikdy sloučeny, zůstalo pouze u návrhů a plánů.⁴⁾

Ke sloučení obou posádek došlo 1. 2. 1947. Nově vzniklé velitelství bylo pojmenováno „Posádkové velitelství Josefov-Jaroměř“ a sídlilo Josefově. Po sloučení měst Jaroměře a Josefova (květen 1948) stanovilo MNO v srpnu 1949 pro velitelství posádky, které se nacházelo v Jaroměři II – Josefově, nový název “Posádkové velitelství Jaroměř”.

3.9 Komunistické agitace ve třicátých letech.

KSČ vznikla v květnu roku 1921 odštěpením většiny členů od Československé sociální demokracie, jejím prvním předsedou se stal Bohumír Šmeral. Za jeho předsednictví nebyli komunisté nijak radikální. Na počátku bylo pro nově vzniklou stranu prioritou splnit všechny podmínky Komiterny. Náznaky uceleného programu se objevily až v průběhu roku 1922. Komunisté chtěli bojovat proti snižování mezd, dalším bodem jejich programu byla snaha o provedení sociálního pojištění, péče o byty, podpora v nezaměstnanosti, poslední bod se týkal zlepšení pozic dělníků v továrnách. Tyto cíle se komunistům podařilo naplnit jen z poloviny.

Roku 1924 došlo k prvnímu velkému rozkolu ve straně, od KSČ se tehdy odtrhla realisticky smýšlející skupina vedená J. Bubníkem, nesouhlasila se zostřeným protikapitalistickým postojem navrhovaným na V. sjezdu Komiterny. Tato skupinka zakotvila v řadách sociální demokracie.

Komunisté se od roku 1925 začali soustředit na otázku nezaměstnanosti, což souviselo se zavedením gentského systému do praxe. Tento systém se komunistům nelíbil, zatěžoval finančně jejich odborové organizace a kazil jim plány a cíle.

Od roku 1925 se KSČ počala bolševizovat, tato nová politika strany odrazovala mnoho jejich voličů a strana se řítila do záhuby, zachránilo ji pouze, že se straničtí lídři postavili do čela stávek po vypuknutí celosvětové hospodářské krize. Cílem bolševizace bylo stranu zařadit k mezinárodnímu komunistickému systému, definitivně se rozejít s československou socialistickou tradicí se snahou podněcovat separatismus jednotlivých národností. Strana měla tedy na počátku 30. let celistvý program.

Komunistická strana počala koncem roku 1929 dokonce i parlamentní akci, navrhovala, aby podpory v nezaměstnanosti byly vypláceny ze státních prostředků, vše bylo namířeno proti gentskému systému. Návrh smetli poslanci ze stolu.

Po další léta se komunistický program zásadně neměnil, cílem bylo dosáhnouti sedmihodinového pracovního dne a zrušení gentského systému, postupně s rostoucí hospodářskou krizí se objevoval i požadavek zákazu pracovních kolon pro nezaměstnané. Efektivita tohoto programu se projevovala spíše na lokální úrovni.

Konec tohoto komunistického hnutí počal s rokem 1933, příčinou byla zřejmě rostoucí perzekuce ze strany státu a omezení komunistického tisku.

V roce 1935 se konaly v Československu parlamentní volby, pro které komunisté zvolili i strategický přístup, který byl odvislý od diktátu Komiterny, která reagovala na blížící se hrozbu fašismu. Cílem československých komunistů bylo uspět ve volbách nebo aspoň nebýt poražen. Změna byla spatřována v tom, že komunisté se už nechtěli vyčlenit z parlamentně demokratického systému, ale naopak. Jednalo se o proces zdlouhavý a toto byl pouze jeho počátek.

Od třicátých let počala sílit komunistická agitace, strana pašovala protivojenské letáky do kasáren vojenských posádek. Byly zjištěny případy připravovaných protistátních akcí, které směřovaly k státnímu převratu.

Komunisté agitovali hlavně mezi vojáky opouštějící službu. Na veškeré podvratné akce byl Josefův upozorňován velitelstvím Čtvrté pěší divise v Hradci Králové. Posádková velitelství měla povinnost informovat o situaci v posádce.¹⁾

Komunisté pořádali hlavně na „Mezinárodní den nezaměstnaných“ a na svátek 1. máje každým rokem oslavy, na den 25. února, tedy Mezinárodní den nezaměstnaných, se jednalo o masivní stávky před průmyslovými podniky, které počaly sílit ve třicátých letech. Dokonce někteří vojenští představitelé se obávali i ozbrojených akcí komunistů v průmyslových městech, usuzovali tak podle zvýšené komunistické agitaci mezi vojskem, projevující se hlavně rozdáváním časopisů vojákům.²⁾

Josefovská posádka po takovéto dny měla zakázány vycházky, byly také omezeny veškeré návštěvy v kasárnách. Velitelé jednotlivých útvarů připomínali svým vojákům, aby se neúčastnili, a to ani čtením zakázaných časopisů, žádné agitační činnosti. Strážní služba na Libinách byla posílána.³⁾

Roku 1932 obavy ze státního komunistického převratu sílily, poslední zprávy dokonce naznačovaly, že komunisté mohou mít mnoho svých přívrženců v armádě s přesnými poznatky, kde jsou umístěny zbraně jednotlivých posádek. Též zprávy

denního tisku poukazovaly na komunistické aktivity. Posádky v kraji zpřísnily z toho důvodu dozor v kasárnách, byl zakázán po skončení odpoledního zaměstnání vojska vstup civilním osobám, a to i příbuzným vojenských gážistů, do areálu kasáren. Veškerá skladiště zbraní a munice musela být opatřena bezpečným zámkem a střežena důvěryhodnou hlídkou.⁴⁾

Posádkové velitelství Josefov muselo na popud velitelství divise v Hradci Králové ve třicátých letech věnovat zamezení komunistické agitace zvýšenou pozornost, provádět častější a důkladnější prohlídky kasáren, z důvodu kontroly vojska, zda nepřechovává zakázané komunistické, a s blížící se 2. světovou válkou, i nacistické časopisy. Velitelství veškerá zjištění předkládalo ve formě hlášení velitelství divise, které následně činilo potřebná opatření.⁵⁾

V josefovských kasárnách se čas od času objevily zakázané komunistické letáky, které byly většinou v noci vhozeny do objektu kasáren. Velitelství na takovéto nálezy reagovalo okamžitou důkladnou prohlídkou ubikací mužstva. Prohlídka zůstala až do posledních okamžiků utajena. Strážní služba musela provádět důkladnou kontrolu civilistů vcházejících do hlídaných vojenských objektů.⁶⁾

Z veškerých prošlých záznamů o josefovské posádce vyplývá, že největším proviněním ve vojsku se stávalo přechovávání komunistických a jiných nepovolených letáků a časopisů. Pokus o komunistický převrat a ani nějaká jiná větší pro posádku nebezpečná protestní nebo agitační akce nebyly zaznamenány.

3.10 Strážní služba u důležitých vojenských objektů.

V Josefově se nacházelo mnoho strategických míst, která bylo nutné střežit. Jednalo se o posádkové velitelství, posádkové vězení, Korunní hradby, uzavřené oddělení polní nemocnici, baštu č. 36, prachárna č. 16,^(viz. příloha č.18) Libiny I – II, Libiny III – IV, posádkovou věznici č. 2, zajatecký tábor B, zajatecký tábor D, nemocnici, lékárenské skladiště, sklad ruských legií a dvojitá kasárna.¹⁾

Hlavní stráž měla za úkol chránit pokladnu umístěnou v budově posádkového velitelství, stráž v Korunních hradbách hlídala bezpečnost pracháren, stráže v zajateckých táborech B, D a u posádkové nemocnice zabraňovaly rozkrádání erárního majetku tábora. Stráže na Libinách chránily tamní prachárny. U ostatních stráží je zřejmé jejich poslání z názvu.²⁾

Rozvod stráží se odehrával každý den ve čtvrt na jednu odpoledne na Masarykově náměstí, na prostranství před kostelem. Kasární dozorčí důstojníci a dozorčí rotmistři na toto místo odvedli asi patnáct minut před zahájením strážní služby mužstvo určené k hlídání strategických míst. Strážný byl v plné polní, neměl pouze přilbu a náradí, byl vyzbrojený puškou, nábojnicemi, tornou a tlumokem, deseti náboji v neporušeném zalepeném balíčku a jedním volným nábojem. Dozorčí seřadil mužstvo podle útvarů a dozorčí rotmistři odvedli oddíly na určená stanoviště.³⁾

Strážný ve službě nemohl mít nabitou zbraň, nebyla-li válka nebo nepřikazovalo-li mu to nějaké zvláštní pravidlo, výjimku tvořili pouze vězeňští strážní.⁴⁾

V určitých obdobích, kdy mužstvo hromadně odjíždělo na dovolené a svátky, opouštělo posádku nebo naopak přijížděli do posádky nováčci, byla na vlakovém nádraží ustanovena hlídka. Jednalo se hlavně o vánoční a velikonoční čas a o přelom měsíců září a října. Hlídky bývaly sestavované z energických zkušených gážistů a inteligentních vojínů, kteří ovládali menšinové jazyky. Gážisté bývali jmenováni za velitele hlídek. Mužstvo hlídek bylo rozpoznatelné podle bílé pásky na levém rameni, vyzbrojeno pobočnou zbraní, puškou a jedním balíčkem zapečetěných ostrých nábojů.⁵⁾

Vojenské útvary, ke kterým byli přiděleni nováčci, musely vyslat před nádraží zvláštní doprovod vybavený velkými tabulemi s označením útvaru. Jejich úkolem bylo shromáždit nováčky pro jednotlivé útvary a odvést je v semknutém tvaru do svých kasáren.⁶⁾

Každá správa budov, které příslušel objekt, v němž se vykonávala strážní služba, musela přebírat ze skladu věci potřebné pro výkon služby. Jednalo se hlavně o oblečení.⁷⁾

3.11.1 Běžný život vojska - Denní řád posádky.

Josefovská posádka měla určený pevný denní řád pro letní období, budíček mužstva byl stanoven na pátou hodinu ranní. Vojín musel stihnout do šesté hodiny snídání, uklidit si postel, skříňku a přichystat se k rannímu nástupu. Po šesté hodině následoval odchod vojenských útvarů na cvičiště, ranní rozcvička a poté vojenské cvičení.¹⁾ To neplatilo pro všechna vojenská tělesa, některým mužstvům byla na dopoledne přidělena jiná činnost, záleželo na okolnostech. Mužstvo zaměstnané v kasárnách mělo rozcvičku o 15 minut delší než mužstvo konající vojenské cvičení (15 minut). Vojenský úvar,

který konal náročné vojenské cvičení, neměl povinnost ranní rozcvičku provádět ²⁾ a odpadalo také odpolední zaměstnání mužstva, vždy záleželo na rozhodnutí velitele daného útvaru.³⁾

Návrat z ranního zaměstnání nebo cvičení do kasáren se uskutečňoval okolo jedenácté hodiny. Větší vojenské útvary měly povinnost podávat hlášení. V jedenáct hodin a třicet minut mužstvo poobědvalo a do dvou nebo tři ⁴⁾ hodin měli vojáci polední odpočinek.⁵⁾

Po této přestávce následoval rozmanitý program, některé mužstvo odcházelo do odpoledního zaměstnání, nechápavým vojáků se vysvětlovaly poznatky z ranního cvičení. Dále probíhala praktická cvičení v polní službě, zákopové výcviky, vrhání ručních granátů, školení ve střelbě, cvičení v měření a odhadování vzdálenosti. Každý útvar měl jiný odpolední plán. Mužstva také mohla dle rozvrhu provozovat sportovní činnost ve vymezené hodině v součinnosti se Sokolem,⁶⁾ pro tyto účely byl zřízen vojenský stadion.⁷⁾ Před večeří se pořádaly jednou za čas vlastenecké přednášky z dějin a přednášky vysvětlující předpisy chování posádky Josefov⁸⁾

Večeře se podávala pravidelně o půl páté odpoledne. Do večerní půl desáté mělo mužstvo vycházky.⁹⁾

O nedělích a svátcích se program mužstva poněkud měnil, vstávalo se v osm hodin, následovala snídaně a úklid ubikací. Dopolednímu zaměstnání byla věnována pouze hodina, jinak mužstvo absolvovalo sváteční bohoslužby a také odborné přednášky, které nespadały do běžného rámce osvěty. Oběd zůstal ve stejnou hodinu a večeře se odbyvala o páté hodině odpolední. Vycházky mužstva se zahajovaly od desíti hodin dopoledne a trvaly do desíti hodin večer.¹⁰⁾ Doba zahájení a ukončení vycházek byla závislá na rozhodnutí posádkového velitele.

Denní řád pro zimní období ovlivňovaly světelné podmínky, večerka byla troubena dříve a celý denní program se musel vtěsнат pouze do hodin s denním světlem.

3.11.2 Běžný život vojska - Denní plat vojska.

Vojáci z povolání byli rozděleni do čtyř kategorií podle hodnosti, všichni dostávali denní plat, který se každým rokem měnil. Pro příklad, v roce 1918 dostávala I. kategorie (nejvyšší) plat 2 koruny a 50 haléřů, II. kategorie 2 koruny, III. kategorie brala 1 korunu a 50 haléřů a poslední IV. kategorie musela hospodařit s 1 korunou. Déle sloužící vojáci

k dennímu platu dostávali ještě měsíční příplatek, důstojník – 50 Kč, štábní poddůstojník – 45 Kč, šikovatel – 40 Kč, četař – 30 Kč, desátník - 20 Kč. V dalších záznamech však není uvedeno, jak se platy vojáků postupem času měnily.¹⁾

3.11.3 Běžný život vojska - Hygiena vojska.

Vojsko muselo udržovat hygienu a čistotu, pro tyto účely sloužila vojenská plovárna na Labi, určená jak pro civilní, tak pro vojenské obyvatelstvo Josefova. Byla otevřena v období od 15. května do 15. září, doba otevření a uzavření závisela na počasí. Plovárna byla přístupná vojenským gážistům, členům jejich rodin, všemu vojsku a i civilistům za stanovený poplatek, otevírala se denně od 8 – 12 a od 14 – 20 hodin. V případě větší návštěvy se mohla otevírací doba i prodloužit. Sezónní vstupné činilo v roce 1920: dospělý civilista – 30 Kč, děti a studenti do 18 let – 15 Kč, vojenské osoby – 20 Kč, děti a mládež vojenských osob do 18 let – 10 Kč. Denní ceny (dodržuji stejné pořadí) – 60, 30, 40 a 20 haléřů.

Plovárna poskytovala množství rozličných služeb, koupající si mohl zaplatit hodiny cvičení v plavání, vypůjčit si loďku, najmout kabinku. Na bezpečnost návštěvníků dbal vždy přítomný plavčík, který v případě potřeby mohl použít záchrannou loďku a hák k vytažení tonoucího se z vody.¹⁾

Plovárna byla založena v Josefově v roce 1919 na místě, kde se nacházela bývalá plovárna, v té době nevyhovující. Dozorcem nad stavbou byl určen důstojník, který později také tento podnik vedl. Celé akce se zúčastnilo velké množství tesařů, truhlářů, zámečníků, zedníků, kreslič a vedoucí dozoru.²⁾ Na provedení rekonstrukčních akcí bylo výnosem MNO ze dne 30. června 1919 uvolněno 6000 Kč. Na opravy dohlížel Vojenský stavební okruh v Josefově, ten pak fungoval jako příslušná správa tohoto objektu. Prvním plovárenským důstojníkem ze všech nominovaných mužů byl jmenován rotmistr Růžička od vozatajského praporu č. 9. Velitel plovárny podléhal přímo posádkovému velitelství. Strážní službu nad vojenskou plovárnou držela stráž na baště č. 36.³⁾

Jak již bylo zmíněno, velitelem byl vždy důstojník, který měl povinnost dohlížet na správný chod plovárny po stránce vojenské i administrativní. Zodpovídal se přímo posádkovému velitelství nebo stavebnímu okruhu. Stavební okruh vedl plovárnu administrativně, staral se o vedení celého zařízení v evidenci, zapisoval výdělky do své

účetní knihy. Padesát procent výdělku plovárny obdržel najatý plavčík jako mzdu a zbytek náležel vojenské správě, která 10% vydávala na opravu erárního prádla a celého zařízení plovárny, 35% bylo určeno na nové prádlo a nové zařízení plovárny a za zbývajících 5% se zaplatily kancelářské potřeby a ostatní méně důležité věci. Kontrolu zúčtování vedlo Stavební ředitelství pro Čechy v Praze, ale ostatní detaily ve správě a uzavírání smluv s plavčíkem řešil Stavební okruh v Josefově.⁴⁾

Každým rokem probíhala v létě bezplatná školení v plavání, velitelé jednotlivých vojenských útvarů určili podle přidělených termínů rozvrh, kdo a kdy bude kurs absolvovat. Instruktorem byl vždy plavčík přidělený k určitému útvaru, který mohl provádět výcvik pouze s jedním svěřencem. Školení se musel účastnit vždy velitel dotyčného útvaru. Poblíž vody se nacházel také záchranný oddíl složený ze dvou zdatných plavců. Na konci kurzu skládali frekventanti praktickou zkoušku a výsledek se zaznamenával do vojenských dokladů.⁵⁾

Po dobu zimního období sloužily pro potřebu mužstva lázně, byly otevřeny pro vojenské a i civilní obyvatelstvo. Denní rozvrh lázní byl určen vojenským posádkovým velitelstvím, převážně od 10 do 12 hodin byly lázně určeny pro dámy a od 13 do 17 odpoledne pro pány. Ceny služeb byly poměrně drahé. Provoz lázní zaručoval smlouvou najatý člověk, který pečoval o chod lázní a o hladký průběh koupání mužstva. Očista mužstva posádky se konala povinně dvakrát měsíčně, a to po třech následujících dnech, dle posádkovým velitelstvím určeného pořadí.⁶⁾

Lázně sloužily pro vojsko v obdobích, kdy se nedalo koupat v řekách. Na Labi a na Metuji existovaly plovárny, které sloužily pouze v letních měsících. Jednalo se o plovárnu na Metuji u Podklasného Mlýna a o vojenskou plovárnu na Labi. V Metuji se mohli koupat i neplavci, dovolovala to nízká hladina řeky a za koupání se zde neplatilo, kdežto na Labi se vybíralo a přístup měli pouze plavci.⁷⁾ Lázně byly otevřené v období od 15. září do 15. května, doba se mohla měnit v závislosti na počasí.

Kapacita lázní byla značná. Posádkové velitelství připravovalo vždy harmonogram pro vojáky, 10 minut měl voják na svléknutí, 10 minut se mohl sprchovat, 5 minut se mohl sušit a 15 minut oblékat. V roce 1929 se v lázních nacházelo 36 sprch. Koupání bylo organizováno hospodářskou správou, která musela předem oznámit smluvnímu lázeňskému správci den předem počet mužstva, které bude koupání absolvovat. V případě, že bylo nutné jistou věc v lázních připravit a správce to sám nezvládl, byli povoláni muži koupajících se útvarů, kteří den předem vše uchystali a po koupání opět navrátili do původního stavu.⁸⁾ Každému hromadnému koupání mužstva přihlížel

posádkový dozorčí důstojník. V případě, že došlo k poškození majetku zařízení, musel dozorčí důstojník škodu ihned nahlásit lázeňskému správci. Viník byl kázeňsky potrestán a musel škodu nahradit.⁹⁾ Doba koupání jednoho muže byla závislá na početním stavu posádky, s jeho zvýšením se zkracovala, v roce 1935 měl voják na celou proceduru pouhých 30 minut. S větším počtem posádky se povinné koupání uskutečňovalo ve čtyřech dnech namísto tří a pod jednou sprchou se museli koupat dva vojáci. Počet sprch v roce zůstával stejný, z čehož vyplývá, že v lázních nedošlo k žádným radikálním změnám.¹⁰⁾

Velitelství muselo dbát o zdraví posádky. Po válce hrozilo šíření infekčních chorob a proto byly nařízeny pravidelné čtrnáctidenní prohlídky mužstva, které se konaly po koupání. Čas prohlídky určovali velitelé jednotlivých útvarů. Výsledky prohlídek se pak zaznamenávaly do předepsaných protokolů. Při prohlídkách lékaři vojáky pravidelně očkovali, hlavně proti neštovicím a tyfu.¹¹⁾ Očkování se odehrávalo na příslušných ošetřovnách chorých. Lékař mohl aplikovat vakcínu pouze těm vojákům, kteří přesně dodržovali hygienické předpisy. Po lékařském výkonu byl vojnín týden ušetřen těžké fyzické práce.¹²⁾

3.11.4 Běžný život vojska - Zásobování vojska.

Zásobováním vojska potravinami byla pověřena vojenská zásobárna, ta na každý měsíc vytvořila rozvrh odběrů chleba, krmiva pro koně a hospodářská zvířata, topiva a ložního prádla.¹⁾ Chleba, krmivo a palivové dříví bylo k dispozici v proviantním skladu v Josefově, pro uhlí, seno a slámu musely vojenské útvary dojíždět do jaroměřského hospodářského družstva.²⁾

Dodávky hovězího masa obstarávala masná režie.³⁾ Každým rokem si tento orgán zjistil možnosti nákupu masa v Josefově a blízkém okolí a pak uzavřel s vybraným řezníkem smlouvu na dodávky masa pro posádku. S řezníkem byla dohodnuta smluvní cena hovězího masa, která se každý měsíc mohla měnit z důvodu pohybu tržních cen a byla vždy uvedena v rozkazech posádkového velitelství před každým započatým měsícem. Ostatní druhy mas a vnitřností byly nakupovány u josefovských řezníků za přijatelnější ceny. Maso bylo vydáváno kuchyním všech útvarů pod dohledem proviantního důstojníka a lékaře posádky, jež měl za úkol dohlížet na kvalitu masa.⁴⁾

3.11.5 Běžný život vojska - Vojenské zátiší.

V polovině roku 1926 byly v Josefově zřízeny při ústředním vojenském zátiší různé odbory - osvětový, zábavní, sportovní a hospodářský.¹⁾ Každý vojenský útvar měl svého osvětového referenta (existovali už od založení republiky), ten podléhal divisnímu osvětovému referentovi, kterému musel zasílat každým týdnem seznam provedených přednášek.

Josefovský osvětový referent měl za úkol poučovat mužstvo o otázkách občanských, národohospodářských, historických, demokratických, sportovních, sociálních, zdravotních a o mravních základech státu. Velitelství 4. divise všemožně osvětovou činnost v Josefově podporovalo.²⁾ Osvětoví a sportovní referenti úzce spolupracovali, velitelství divise se tak snažilo pozvednout morálku v posádkách a ukázat vojsko v lepším světle před očima veřejnosti.³⁾

Každý odbor vojenského zátiší měl volbou určené předsednictvo, skládající se z předsedy, jednatele, pokladníka a správce objektů. Předsednictvo mělo za povinnost pořádat pravidelně jednou týdně schůzky, na kterých si vytyčovalo nové cíle a řešilo správné záležitosti.⁴⁾

3.12 Josefov před 2. světovou válkou – mobilizace a demobilizace posádky

V souvislosti se změnou poměrů v sousedním Německu se československá vláda a ministerstvo národní obrany pomalu chystaly na možný válečný střet s Německem. Posádkovému velitelství v Josefově byl předložen dotazník za účelem shrnutí všech dat a okolností, které by mohly mít vliv na jakoukoliv bojovou operaci. Účelem bylo dokonale popsat město a jeho okolí po stránce statistické, geografické a topografické. K elaborátu velitelství předložilo plán a mapu města. Celá akce probíhala v naprostém utajení.¹⁾

Z pohraničí docházely zprávy, že Německo v srpnu 1936 vydalo nová opatření týkající se bezpečnosti hranic. Každý příslušník československé armády, který buď náhodně nebo cíleně překročil státní hranici, musel v případě dopadení počítat s tvrdými postihy ze strany Němců. Československá strana z tohoto důvodu zakázala v případě

cvičení v pohraničí vstupovat vojákům do 500 metrového pásma u hranic, aby tak předešla případným provokacím.²⁾

Zemské vojenské velitelství v Praze mělo pro případ ohrožení bezpečnosti vlasti vypracovaný mobilizační plán. Aby mobilizace proběhla hladce, už od roku 1935 probíhaly přípravy. Při pravidelných kontrolách bylo však zjištěno, že ne všichni posádkoví velitelé tato opatření přesně dodržují. Zjistilo se, že velitelé jsou odrazováni velkým množstvím administrativy a přípravy proto neprobíhaly zcela podle plánu. Přípravy v každé posádce řídil posádkovým velitelem dosazený tzv. mobilizační důstojník.³⁾

Posádky Josefov a Jaroměř měly vypracovaný plán mobilizace, podle kterého by posádka postupovala. První den případné mobilizace mělo dojít k rozvozu munice z divisní zbrojnice a proviantu, v prvním sledu se jednalo o ruční granáty a pistolové rakety pro strážní hlídky, v druhém sledu k vyzvednutí střeliva pro pěchotu pěšího pluku č. 30 a I./ pěšího pluku č.4 z divisní zbrojnice, z pracháren na Libinách bylo dále nutné rozvézt na potřebná místa trhaviny, odeslat munici a proviant do posádky Rychnov nad Kněžnou a Nová Paka, převézt munici pro útvary jiných posádek na nádraží, rozvézt mouku, uhlí, lůžkovou slámu a dříví na určená místa. Rozvozy se měly opakovat každý den po dobu pěti dnů. Posádka Josefova měla být rozmístěna v širokém okolí a nepřetržitě zásobována municí a materiálem. Problémy velitelství předpokládalo v samotném městě, které by mohlo zablokovat množství dopravních prostředků a vyvstaly obavy, aby se celá zásobovací akce kvůli této skutečnosti nezhroutila. Přesuny z Josefova do Jaroměře se mohly dít pouze po labském mostě o nosnosti 5 tun, což vyvolávalo další problém. Posádkový velitel brigádní generál Bláha chtěl, aby tyto problémy byly odstraněny, proto byl dán podnět k vytvoření plánu, který by mobilizaci pro Josefov a Jaroměř zjednodušil.⁴⁾ Návrhy přicházely s řešeními, vybudovat ještě jeden most přes Labe, vozit rakety a munici dohromady, umístit munici do Josefova už v době míru, vybudovat nové silnice a další jiná řešení.⁵⁾ Samotný odběr munice jednotlivými vojenskými útvary z Libin měl také svůj řád.⁶⁾

V březnu 1938 bylo na základě zmanipulovaného referenda a po nátlaku na kancléře Schuschnigga obsazeno Rakousko jako Východní marka říše. Reakcí na Henleinův osmibodový Karlovarský program, který počítal s vytvořením samosprávného sudetského území v českém pohraničí, z obavy před nepokoji při chystaných komunálních volbách a po zjištění plánovaných přesunů německé armády, přikročila československá vláda 20. května k vyhlášení částečné mobilizace. Tento tah se později

ukázal jako nešťastný, oslabil totiž mezinárodní postavení ČSR. Německá vláda ihned počala ujišťovat velmoci, že žádnou ozbrojenou akci proti ČSR nechystá. Ve Francii začali váhat, jestli se v případě vypuknutí válečného konfliktu připojí na základě spojenecké smlouvy k ČSR. Anglie spoléhala zase na diplomatické urovnání krize. V srpnu byla do Československa vyslána mise lorda Runcimana, ale neměla šanci ovlivnit další sled událostí. Dne 12. září se pokusila SdP o převrat v československém pohraničí. Akce byla neúspěšná a vůdcové prchli do Německa. Anglická mise veškeré události v ČSR pozorovala a zaslala londýnské vládě zprávu, kde byl jako viník nezdaru jednání označen Henlein a jeho spolupracovníci, zpráva také naznačovala nemožnost dalšího soužití Čechů a Němců. Poté proběhla v bavorském Berchtesgadenu schůzka Chamberlaina s Hitlerem, na které byl potvrzen návrh připojit k říši československé pohraničí s více jak 50% německého obyvatelstva. Tento plán byl oznámen Benešovi až 19. září. Vládou byl návrh přijat 21. září poté, co bylo Československu naznačeno, že pokud by nesouhlasilo, nebude mu v případě válečného konfliktu poskytnuta pomoc ze strany Francie a Velké Británie. Další schůzka Chamberlaina s Hitlerem v Bad Godesbergu už naznačovala skutečné plány nacistického Německa. Francie a Velké Británie daly poté najevo, že by Československo mělo začít mobilizovat své vojsko.

V kritické mezinárodní situaci se počala radikalizovat i česká veřejnost. Přes milion občanů podepsalo manifest „*Věrní zůstaneme!*“ z května 1938, kterým vyzývali představitele státu k hájení Masarykova odkazu. Byl vytvořen Výbor na obranu republiky, Hodžova vláda odstoupila a do čela nové vlády byl postaven Jan Syrový, který byl odhodlán bránit republiku.

Válečná hrozba se ale nenaplnila. Z britského popudu, s Rooseveltovou podporou za Mussoliniho zprostředkování, se dne 29. září uskutečnila schůzka Hitlera, Mussoliniho, Chamberlaina a Daladiera v Mnichově, zde bylo rozhodnuto o postoupení československého pohraničí s německou většinou obyvatelstva, které mělo být předáno do 10. října Německu. Zástupci Československa se jednání neúčastnili, a tak záleželo na československé vládě, zda dohodu přijme. Bez podpory Francie a Velké Británie nabyt Beneš přesvědčení, že vzdorovat dvojnásobné přesile nacistického vojska by zřejmě nemělo smysl. Vláda prezidentovo stanovisko podpořila a přijala mnichovský diktát. Prezident Beneš abdikoval 5. října a odletěl do Velké Británie. O nových hranicích rozhodla říjnová konference velvyslanců v Berlíně, většina smíšených oblastí v pohraničí tak připadla Německu. Dále situace využilo Polsko, které získalo Těšínsko a Maďarsko, které získalo vídeňskou arbitráží jižní území Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Před mobilizací roku 1938 se v posádce nacházely vojenské útvary tvořené převážně vojiny české, ale i německé a maďarské národnosti. Jednalo se o II. prapor pěšího pluku č. 48 (289 Čechů, 148 Němců a 2 Maďaři), IV. rota pěšího pluku č. 22 (51 Čechů, 1 Němec a 15 Maďarů), dělostřelecký pluk č. 4 (446 Čechů, 126 Němců a 171 Maďarů), automobilní rota č. 4 a automobilní prapor č. 5 (20 Čechů a 28 Němců), vojenská eskadra č. 4 a jezdecký pluk č. 8 (77 Čechů a 34 Němců), asanační rota č. 4 (8 Čechů), remontní baterie č. 4 (18 Čechů, 15 Němců a 27 Maďarů), náhradní rota hraničářského pluku č. 17 (34 Čechů), náhradní rota hraničářského pluku č. 18 (31 Čechů), automobilní učiliště (83 Čechů, 46 Němců a 1 Maďar), kurs důstojníků (11 Čechů a 8 Němců), sborová nemocnice (57 Čechů, 22 Němců, 14 Maďarů a 3 lidi jiné národnosti), sborový proviantní sklad č. 2 (30 Čechů, 19 Němců a 6 Maďarů), sborová zbrojnice č. 2 (19 Čechů, 1 Němec a 12 Maďarů), Velitelství stavební správy Josefov (1 Čech a 1 Němec), Posádkové velitelství Josefov (2 Češi).⁷⁾

Od srpna roku 1938 pořádala německá armáda rozsáhlé manévry, v září se nacistické jednotky počaly přemísťovat k československým hranicím. Československo zjišťovalo, jakou pozici by zaujaly velmoci, kdyby počalo mobilizovat armádu. Na místo podpory se však dočkalo doporučení z 19. září 1938 postoupit Německu pohraničí v rámci zachování míru. Dne 20. září se k prohlášení velmoci připojili diplomatictí zástupci Polska a Maďarska. Československo vyhlásilo 23. září 1938 v 22 hodin a 30 minut všeobecnou mobilizaci.⁸⁾

Vyhlášení mobilizace platilo pro všechny vojenské posádky. Vojenský Josefov, jakmile se dozvěděl, že Československo mobilizuje, podnikl všechny možné kroky, aby se o dané skutečnosti dozvěděly co nejrychleji veškeré útvary posádky. Stav byl ohlášen také veřejnosti.

Stravování mobilizovaného mužstva bylo zajištěno arendátory a případně místními obchodníky. Pořádek v obvodu posádky obstarávala strážní služba a klid na nádraží byl zajištěn železniční hlídkou, ta dohlížela na správné roztřídění záložních vojáků k příslušným útvarům. Dne 24. září 1938 ve 12 hodin vzniklo velitelství nádražní stanice Josefov–Jaroměř. V době mobilizace posádkové velitelství zrušilo autobusové linky, zůstal pouze spoj Josefov – vlakové nádraží. Všechny důležité civilní objekty v josefovském okolí byly opatřeny strážní službou ustanovenou hlavně ze členů Sokola, Národní střelecké jednoty, Stráží svobody - Josefov a Smiřice.

V první den mobilizace panovala v Josefově vcelku dobrá nálada a ulice zůstávaly klidné.⁹⁾ Dne 25. září 1938 nastal problém s nákupem proviantu pro mužstvo, protože

Josefovský civilní úřad upozornil občanstvo, aby se zásobilo pro případ války. Nakonec velitelství za vypětí všech sil potřebný proviant obstaralo. Další den ochromil Josefovskou posádku nedostačující počet vozidel. Hospodářské družstvo Josefov-Jaroměř objednalo pro rozmístěnou posádku 100 vagonů obilí. Situace nebyla dořešena. Dne 28. září 1938 MNO nahlásilo, že o nocích nařídilo úplné zatemnění domů. Toto nařízení muselo být plněno všemi vojenskými útvary a též civilisty. Dne 29. září přijela do města autokolona přidělená k velitelství 13. divise, mužstvo bylo prozatím ubytované v jednoduchých kasárnách IX – X. Toho dne do Josefova dorazila náhradní baterie dělostřeleckého pluku č. 81, která byla přidělena k automobilní eskadroně č. 4. V době mobilizace vznikaly v Josefově evakuační komise z hraničářských praporů č. 17 a 18, které se poté přemísťovaly do Červeného Kostelce a Dobrušky.¹⁰⁾ Dne 30. září zazněla v rozhlasu zdrcující zpráva, která informovala o výsledku Mnichovské konference. Od 1. – 10. října docházelo k předávání pohraničí Německu.¹¹⁾ Dne 1. října přibyly do Josefova vojenské útvary: polní pošta č. 25, silniční velitelství dělostřeleckých pluků č. 13 a 34, veterinární ambulance. Na hygienická a zdravotnická opatření dbala zvláštní komise záložní nemocnice, která měla za úkol kontrolovat stav ubikací, aby v nich mohlo býti ubytováno došlé vojsko.¹²⁾

Dne 3. října 1938 dorazila z Terezína zpráva, že tamní věznice jsou přeplněné a nemohou přijímat další vězně. Terezín zjišťoval od Josefova, jakou kapacitu má Josefovská věznice a jestli by do Josefova mohlo být přemístěno jisté množství vězňů. Odpověď Josefovského posádkového velitelství byla zamítavá, v Josefovském vězení se nacházelo tou dobou 60 vězňů a kapacita kárného zařízení činila pouze 75 lidí. Josefov si nechával raději rezervy pro případ, že by ve městě vznikly nepokoje spojené s vypjatou předválečnou dobou.¹³⁾

Ke změně strážní služby u údolní nádrže Bílá Třemešná došlo dne 4. října, kdy vystřídala Národní gardu ze Dvora Králové vojenská stráž, utvořená z náhradního oddílu dělostřeleckého pluku č. 4, skládala se z velitele, závodčího a 16 mužů, kteří se ubytovali v domě vodní správy a stravovali se v nedalekém hostinci.¹⁴⁾

Zvláštní událost se přihodila 7. října. Eskorta cyklistické roty č. 34 autem do Josefova dopravila 21 zajatců. Ti přepadli v okrese Vrchlabí hraničářský prapor č. 2. Se zajatci bylo pak vedeno trestní řízení.¹⁵⁾

Civilní obyvatelstvo žádalo posádkové velitelství, aby jim bylo poskytnuto několik nákladních aut. Lidé, mající svůj movitý majetek v pohraničí, ho chtěli přepřavit do

bezpečí. Bohužel, Josefov nemohl těmto lidem nikterak pomoci pro nedostatek nákladních aut a oprávněných řidičů.

Dne 8. října 1938 opustily Josefov útvary veterinární ambulance, nákladní kolony č. 211 a pracovní roty č. 51 a dalšího dne Josefov pak útvary štábní roty, pracovní roty č. 96 a některé autokolony.¹⁶⁾ Josefovská posádka byla doplněna pomocnou rotou hraničářského praporu č. 17.¹⁷⁾

Dne 10. října přijela anglická komise, která měla za úkol zjistit poměry v josefovské posádce, jednalo se o dva muže, z nichž jeden byl důstojníkem generálního štábu. Ubytování byli v Jaroměři. Následujícího dne si oba Angličani prohlédli posádku a jednali s velitelstvím. Už v deset hodin dopoledne anglická mise odjížděla ke Dvoru Králové a k Úpici.¹⁸⁾

Dne 13. října se do josefovské posádky vrátily všechny vojenské útvary, která byly umístěny mimo město a zaznamenána byla četná emigrace lidí z pohraničí, hlavně od Trutnova. Další den se počalo s demobilizací mužstva jednotlivých útvarů, koní a některých vozidel.¹⁹⁾

Za období mobilizace se v posádce udržovala kázeň, vojáci (hlavně ti noví) byli poučeni o svých povinnostech a právech, důraz se kladl na to, aby vojáci v době volna chodili řádně upraveni. Posádkový velitel zakázal mužstvu, aby po večerce navštěvovalo zdejší hostince. Ke kontrole hostinců byla ustanovena vojenská hlídka.²⁰⁾ Přesto se někteří jedinci podle nařízení nechovali. Dne 12. října přistihla vojenská hlídka několik vojáků v hostinci po uplynutí deváté hodiny večerní.

Odpovědný velitel byl potrestán sedmidenním vězením.²¹⁾ Dokument z 6. října 1938 nařizoval, v jakém pořadí má být demobilizace provedena. Prvním demobilizačním dnem se stal 9. říjen. Byly propuštěny z armády přebytky osob od všech náhradních těles a zápolních útvarů, u útvaru se ponechával pouze nezbytně nutný počet mužů určený pro strážní službu, některé mobilizované útvary byly rušeny.²²⁾

Dne 24. října 1938 byl demobilizován a následně rozpuštěn dělostřelecký pluk č. 4.²³⁾ Koncem měsíce října 1938 se dostaly do likvidace náhradní roty hraničářských praporů č. 17, 18. Koncem října 1938 vlivem dislokace vojska se v Josefově nacházely tyto vojenské útvary: hraničářský prapor č. 2 (bez náhradní roty), část hraničářského pluku č. 18, bývalý dělostřelecký pluk č. 4, remontní baterie č. 4, autorota č. 4, vozatajská eskadrona č. 4, sborová nemocnice č. 4, sborová zbrojnice č. 2, sborový proviantní sklad č. 4. Josefovské velitelství se na situaci muselo připravit, hlavně uvolnit a upravit kasárna, aby došlé útvary mohly být ubytovány ve městě.²⁴⁾

V lednu 1939 zaslalo velitelství II. sboru všem posádkovým velitelstvím návody na zatemnění průmyslových budov a továren, návod poskytoval spoustu užitečných rad. Velitelství byla nabádána k součinnosti s průmyslovými objekty.²⁵⁾

Velitelství posádky rozhodlo 14. března 1939 o zřízení školy pro poddůstojníky pěšího pluku č. 48 a hraničářského praporu č. 2. Škola měla zahájit činnost od 1. dubna, k uskutečnění záměru však nedošlo,²⁶⁾ protože dne 15. března obsadilo naši republiku nacistické vojsko.

3.13 Josefov za německé okupace.

Dne 15. března 1939 byla Jaroměř a Josefov obsazena německým okupačním oddílem FLAK (Flieger Abwehrkanonen), jednalo se o oddíl protiletectvé obrany. Z josefovských a jaroměřských kasáren odešli vojáci bývalé československé armády. Okupanti získali mnoho vojenského materiálu v josefovských skladech a později zabavili i tři josefovské zvony.

Postupně byly na budovách a silničních křižovatkách umístovány německo-české nápisy. Komunisté nesmířeni s osudem namalovali dne 25. 10. na některých místech v Jaroměři a Josefově protinacistické nápisy, následně byla vydána vyhláška zakazující demonstrace a jakékoliv akce namířené proti nacistům. Josefovská Čerychova přádelna se stala skladem vojenského materiálu pro německé námořnictvo.

V březnu 1940 byla vojenská posádka v Josefově tvořena asi 500 příchozími německými vojáky, ti byli ubytováni ve čtvercových kasárnách. Vládní vojsko se v Josefově také rozrůstalo, koncem roku se v bývalé pevnosti nacházelo asi 3000 vojáků.

Následkem atentátu na říšského protektora Heydricha bylo v červnu 1942 odvečena v Jaroměře a Josefova mnoho lidí. Dne 14. prosince došlo k deportaci všech Židů z obou měst do ghetta v Terezíně.

V únoru 1944 dorazili do josefovských čtvercových kasáren příslušníci SS, v květnu odjelo vládní vojsko do Itálie vykonávat strážní službu. V letních měsících byla k Josefově, Jezbinám a Semonicím přemístována německá letadla a v okolí těchto míst byla zřizována provizorní polní letiště. V září 1944 se v obou sousedních městech počal formovat revoluční národní výbor, města postupně opouštěly německé rodiny. V září dorazilo do Josefova asi 1500 Litevců a Lotyšů, kteří zde byli vycvičeni a v prosinci

odcházeli na frontu. Dále zde bylo na boj proti Sovětům připraveno asi 400 Francouzů z Alsaska. Obě města trpěla nedostatkem potravin.¹⁾

Počátkem roku se 1945 se zde počali objevovat první němečtí uprchlíci ze Slezska, byli sem tlačeni blížíící se frontou. Proto byly uschovávány nejcennější umělecké sbírky ve sklepeních josefovského pivovaru. Německá armáda zabrala mnoho budov v Josefově i v Jaroměři a v jaroměřském gymnáziu byl zřízen lazaret. Němci se počali soustředit na obranu.

V únoru 1945 se na vlakovém nádraží objevil generál polní maršál Ferdinand Schörner, který zde pobýval až do osvobození. V měsíci dubnu jmenoval v sále Důstojnické besedy v Josefově nové poručíky pancéřového pluku granátníků a poté se přemístil do blízkých Velichovek, odkud řídil válečné operace. Zde byl 8. května 1945 zastížen vojenskou americkou misí, která sem směřovala od Hořic a Miletína.

Po zjištění zpráv o Pražském povstání počal převrat i v Josefově a v Jaroměři, byly odstraňovány německé nápisy a začaly se objevovat i první české prapory. Velitel SS v Josefově se podřídil tamnímu národnímu výboru, občany byly organizovány národní stráže. Docházelo k zadržování kolaborantů. Na josefovském letišti a na polním letišti u Jezbin podpálila německá armáda své letouny. Dne 9. května bylo odzbrojeno mnoho německých vojáků procházejících Jaroměři a Josefovem, zajatci byli soustředěni v Josefově na sokolském stadionu. V ranních hodinách se v obou městech objevily sovětské jednotky, které byly vítány zdejším obyvatelstvem. V Josefově ještě nějaký čas po osvobození existoval německý zajatecký tábor, muži byli vězněni ve čtvercových kasárnách a ženy ve staré věznici mezi řekami Labem a Metují.

Mezi muže bojující v československém zahraničním odboji patřili i jaroměřští a josefovští rodáci: Václav Bauman, Jan Hejna (zahynul r. 1941), František Sýkora, Vladislav Volánek, Antonín Vrchatka, Jindřich Zákravský (zahynul r. 1944), Jan Žerovnický (zahynul r. 1942), výsadkář Oldřich Janko (popraven r. 1945) a důstojník dělostřelectva Ladislav Kriegler (zemřel na zranění z boje v Itálii r. 1944). Nesmíme zapomenou na jaroměřského rodáka generála Oldřicha Španiela, který se po různých misích stal velitelem III. brigády I. zahraničního sboru v Sovětském svazu a na přistěhovavšího se hrdinu od Dukly, plukovníka Ing. Vladimíra Týrka.²⁾

3.14 Josefov po 2. světové válce až po současnost

V roce 1946 vznikl v Josefově první národní podnik, jednalo se Párádelny a tkalcovny bavlny (bývalé Čerychovy závody). V parlamentních volbách roku 1946 získali komunisté v jaroměřském okrese 37% hlasů, rok 1947 přinesl zemědělskou neúrodu a přípravy na politický střet.

Únorové události na Jaroměřsku nebyly nikterak dramatické, byl ustanoven Okresní akční výbor, při jednotlivých závodech vznikaly tzv. lidové milice. Při květnových volbách hlasovalo pro „jednotnou kandidátku Národní fronty“ 89% voličů z jaroměřského okresu. V další fázi docházelo ke znárodňování dalších podniků.

V květnu 1948 došlo ke sloučení Jaroměře a Josefova, všechny úřady byly přesunuty do sousední Jaroměře. V Josefově se přesto udržel a rozvíjel sportovní, společenský a kulturní život. Přesto josefovští občané podali protest proti sloučení, ale ten nebyl přijat.

V padesátých letech pocítilo Jaroměřsko tlak vládnoucí komunistické strany, když jí bylo přistoupeno k tzv. politice socializace vesnice. Utlačováni byli malí rolníci a zejména větší hospodáři. Všichni soukromníci byli vyzýváni k zakládání jednotných zemědělských družstev.

Počátkem 60. let vypukla Karibská krize, na vzniklou situaci reagovala i jaroměřská posádka, která se chystala k protiletecké obraně, ale naštěstí se jednalo jen o malou epizodu jaroměřské posádky.

Před srpnem roku 1968 byly společenské poměry v Československu uvolněné, byl obnoven Junák. Pražské jaro roku 1968 vzbuzovalo velké naděje. Všechny šance na uvolnění poměrů vzaly však za své časně ráno 21. srpna 1968, kdy se v Jaroměři objevily první okupační jednotky polské armády. Poláci se utábořili mezi Čáslavkami a Jaroměří. Dne 24. září oznámil městský rozhlas, že vojenská josefovská nemocnice bude předána dočasně sovětské armádě, což byla předzvěst dlouhodobé okupace naší republiky. Dne 15. října převzala nemocnici sovětská posádka, později obsadili Sověti i jiné objekty v Josefově. Polská armáda se mezitím vrátila domů. Hokejová oslava roku 1969 před nemocnicí v Josefově byla posledním veřejným aktem odporu proti sovětské okupaci.

Doba tzv. normalizace byla pro Josefov dobou temna, likvidace nemocnice a příchod Sovětů byly podnětem odchodu mnoha Josefováků z bývalé pevnosti, tito lidé

se většinou stěhovali do Jaroměře. Koncem 80. let existovalo v Josefově pouze jedno kulturní zařízení, kterým byla knihovna.

Po listopadovém převratu 1989 se ukázalo, jak moc byl Josefov zanedbáván. Neudržované domy, komunikace a inženýrské sítě neumožňovaly rychlý vzestup města.

4. Závěr

4.1 Stručné shrnutí nejdůležitějších okamžiků města Josefova

Pevnost Josefov byla založena roku 1780, původně sloužila jako součást obranného systému určeného proti pruské výbojnosti. V době napoleonských válek byla pevnost využita jako vězení pro zajaté Francouze a jako shromaždiště některých rakouských, nizozemských a ryze českých vojenských jednotek. Do roku 1866 se ve městě rozrůstal stavební ruch, pevnost se rozvíjela, panoval zde čilý civilní a vojenský život.

Roku 1866 vyvrcholilo prusko-rakouské soupeření, pruská vojska se valila směrem k Josefovu, jeho obránci očekávali obléhání města, ale změna válečné taktiky způsobila, že pruské jednotky město obešly a k rozhodnému střetnutí s rakouskými silami došlo až u Hradce Králové. Josefov tak do bojů zasáhl pouze okrajově, pevnost sehrála důležitou roli hlavně ve zdravotním zajištění zraněných.

Město se poté nadále rozvíjelo a i civilní a vojenský život se počal harmonizovat. Roku 1884 byl Josefov učiněn velitelstvím 9. armádního sboru. Tato událost úzce souvisela se zvýšenou stavební aktivitou obyvatelstva, do města totiž přibýlo mnoho nových vojáků, kteří neměli kde bydlet. Ve městě se také začalo více dařit živnostníkům. Nic na těchto skutečnostech nezměnil ani fakt, že roku 1888 ztratilo město pevnostní statut.

Pohromou pro město bylo přemístění velitelství 9. armádního sboru do lépe zajištěných Litoměřic v roce 1908. Z Josefova poté hojně odcházeli živnostníci, na kterých bylo tolik závislé civilní obyvatelstvo. Tento citelný zásah uspíšil některá rozhodnutí josefovské radnice modernizovat město a tak opět nalákat živnostníky do bývalé pevnosti.

Za první světové války sloužil Josefov jako zajatecký tábor a také jako místo, kde byli ošetřováni ranění a nemocní. Na konci války bylo město natolik vyčerpané, že nebylo možné skoro vůbec opatřit potraviny, v zajateckých táborech houfně umírali zejména italsí vězni a ve městě bujela lichva.

Osvobozením pro obyvatelstvo Josefova bylo ukončení války a vyhlášení samostatného Československa. Po nepřehledné situaci několik dní po vyhlášení ČSR se věci pomalu uklidňovaly, město vypravilo do svých domovů většinu zajatců a byl zrevidován městský i vojenský majetek. Také se započalo s výraznou proměnou

vzhledu města, roku 1919 bylo přistoupeno k bourání josefovských hradeb. Tímto aktem se město postupně otevíralo celému širokému okolí a i průmyslovému rozvoji. Z vytěženého a následně prodaného materiálu bylo postaveno mnoho domů nejen v Josefově, ale i v širokém okolí.

Důležitou událostí se stalo rozhodnutí meziministerské komise v Josefově o přidělení vojenského majetku (jednalo se o stavby, komunikace a pozemky) městu Josefovu. Smlouva mezi státem a městem byla schválena roku 1925. Obsahovala i jisté závazky, které muselo město dodržet. Také vojenská správa se zaručila, že po dobu 10 let vypomůže městu s údržbou komunikací.

Město bylo v éře první republiky hlavně centrem vojenského života, s ním byly také spojeny významné návštěvy vojenských a státních osobností. Při každé významné návštěvě byla uskutečněna vojenská přehlídka. Nejvýznamnějším návštěvníkem Josefova byl bezesporu Tomáš Garrigue Masaryk, který zavítal do Josefova v roce 1926.

Město žilo poklidným tempem, vystřídal se zde mnoho vojenských útvarů a úřadů. Řadoví vojáci nacházeli v Josefově vcelku slušné služební podmínky a i jejich mimoslužební život byl pestrý. V Josefově se nalézalo množství hospůdek, ve kterých si vojáci krátili vycházky.

Mobilizace v roce 1921 vytrhla na pár dnů josefovskou posádku z klidu, ovšem celá akce, namířená proti reformním snahám posledního habsburského císaře Karla I., byla rychle ukončena a vojenský život se vrátil do normálního stavu.

Další mobilizace vojska v roce 1938 už ale dávala tušit, že se situace jen tak rychle neurovná a že ČSR není daleko od vyhlášení válečného stavu. Josefovská posádka se chovala ukázněně a celá akce probíhala bez vážnějších problémů. Ránou z čistého nebe bylo pro Josefov a i pro celou ČSR vyhlášení mnichovského diktátu. Ale i po mnichovské zradě, kdy Josefov počal demobilizovat, se život ve městě nezastavil. Byl propracován plán na zatmění průmyslových a i civilních budov. Dokonce měla být 14. března 1939 zřízena škola pro poddůstojníky pěšího pluku č. 48 a hraničářského praporu č. 2, vše ale překazilo obsazení československého území nacistickým vojskem.

Za druhé světové války byl Josefov obsazen německým okupačním oddílem FLAK. Z josefovských a jaroměřských kasáren odešli vojáci bývalé československé armády. Okupanti získali mnoho vojenského materiálu v josefovských skladech a později byly zabaveny i tři josefovské zvony. Za německé okupace nedošlo v Josefově

k žádným závažným konfliktům. Jedinou výjimkou byla tragická smrt školačky Valerie Dvořákové 5. května 1945.

Po druhé světové válce byl Josefov sloučen v roce 1948 se sousední Jaroměří. Ale i tak si Josefov udržel zdravou tvář, byla zde sportoviště a i kulturní život se rozvíjel. Rokem 1968 se vše změnilo. Do města dorazila sovětská vojska, která obsadila josefovská kasárna a město počalo stagnovat a mnoho lidí se z města odstěhovalo.

V roce 1970 byl Josefov vyhlášen městskou památkovou rezervací a byla tak odstartována jeho záchrana. Tento proces mohl naplno vypuknout s odchodem sovětských jednotek s pokračováním až do dneška.

Město si z valné části udrželo svoji urbanistickou a architektonickou hodnotu. Městský komplex dýchá na pozorovatele atmosférou po vzniku pevnosti, uchvacuje městskou klasicistní a empírovou architekturou z konce 18. a 1. ½ 19 století. Ve středu města vybočuje z architektonického celku pouze novorenesanční radnice postavená v letech 1883 – 1884.

Hlavním turistický lákadlem v Josefově^(viz. příloha č. 19-20) je nejen bývalá samotná pevnost, ale hlavně podzemní chodby. Jedná se zhruba o 45 km chodeb, skládají se ze dvou částí, střeleckých chodeb a tzv. min (obranný prvek proti podkopové činnosti nepřítele). V současné době je v Josefově zpřístupněn asi 1 km prohlídkové trasy.

Poznámkový aparát

2.1 Založení pevnosti Josefova a její podoba.

- 1) Kolektiv autorů pod vedením Hany Hlušičkové. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 2. díl. nakladatelství Libri. Praha, 2002. s. 179.
- 2) Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926. s. 32.
- 3) H. Hlušičková, c.d., s. 179. (viz. pozn. 1)
- 4) C. Štěrba, c.d., s. 51. (viz. pozn. 2)
- 5) H. Hlušičková, c.d., s. 180. Poterna je tajná výpadová branka z pevnosti.
- 6) Jedná se o část opevnění vystupujícího mimo samostatné hradby. Z této stavby je možné ostřelovat paty hradby, bez enormního ohrožení střelců a děl. Obvykle je tvořena sypanou zdí.
- 7) Hradba spojující jednotlivé bastiony.
- 8) Fortifikační prvek střední linie obrany.
- 9) Je to v pevnostní soustavě hradba typu lunety, která je položena hrotem k nepříteli, je situovaná před kurtinou, před a za ravelinem se obvykle nachází příkop.
- 10) H. Hlušičková, c.d., s. 180. (viz. pozn. 1)
- 11) Olga Mertlíková, Pavel Mertlík. Obranný systém pevnosti Josefov. in: *Jaroměřský zpravodaj 1981*.
- 12) Tamtéž.
- 13) VÚA, karton 55, Pamětní spis města Josefova.

2.2 Josefov za Napoleonských válek.

- 1) Pavel Bělina, Jiří Kaše, Jan P. Kučera. *České země v evropských dějinách, díl třetí 1756 – 1918*. Paseka. Litomyšl, 2006. s. 74.
- 2) Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926. s. 73 – 76.
- 3) C. Štěrba, c. d., s. 100 – 101.
- 4) C. Štěrba, c. d., s. 83.
- 5) C. Štěrba, c. d., s. 89.

2.3 Harmonizace vojenského a civilního soužití.

- 1) Olga Mertlíková. Horké léto roku 1866 v Josefově.s. 24. in: *Stopami dějin Náchodska 2, sborník Státního okresního archivu v Náchodě*.
- 2) Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926. s. 139.

2.4 Prusko – Rakouská válka a její dopad na Josefov.

- 1) Otto Urban. *Vzpomínka na Hradec Králové, drama roku 1866*. Panorama. Praha, 1986. s. 243.
- 2) Pavel Bělina, Josef Fučík. *Válka 1866*. Paseka. 2005. s. 444.
- 3) Olga Mertlíková. Horké léto roku 1866 v Josefově.s. 25. in: *Stopami dějin Náchodska 2, sborník Státního okresního archivu v Náchodě*.
- 4) Zasáhnutí josefovské pevnosti do války r. 1866. s. 52 – 54. in: *Vzpomínky rodáků a přátel bývalé pevnosti města Josefova v jubilejním roce 150ti letého trvání*. uspořádal František Stejskal. knihtiskárna Trohoř a synové. 1930.
- 5) Olga Mertlíková. Horké léto roku 1866 v Josefově. s. 26. in: *Stopami dějin Náchodska 2, sborník Státního okresního archivu v Náchodě*.

2.5 Období rozvoje města.

- 1) Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926. s. 174.
- 2) VÚA, karton 55, Pamětní spis města Josefova.
- 3) C. Štěrba, c.d., s. 178 – 179.
- 4) VÚA, karton 55, Pamětní spis města Josefova.
- 5) Tamtéž.
- 6) Tamtéž.
- 7) C. Štěrba, c.d., s. 211.
- 8) C. Štěrba, c. d.,s. 211 – 215.

2.6 První světová válka.

- 1) Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926. s. 219 - 220.
- 2) Antonín Hofmeister. *Josefov za Světové války 1914 – 1918*. nakladatelství Oldřich Javůrek v Josefově. Josefov, 1938. s. 22.
- 3) C. Štěrba, c.d., s. 221.
- 4) A. Hofmeister, c.d., s. 11.
- 5) C. Štěrba, c.d., s. 224.
- 6) A. Hofmeister, c.d., s.22.
- 7) C. Štěrba, c.d., s. 236.
- 8) A. Hofmeister, c.d., s. 69.
- 9) C. Štěrba, c.d., s. 249.
- 10) C. Štěrba, c. d., s. 247.
- 11) C. Štěrba, c. d., s. 251.
- 12) C. Štěrba, c. d., s. 252.
- 13) A. Hofmeister, c.d., s. 90.
- 14) C. Štěrba, c.d.,s. 253 – 254.
- 15) A. Hofmeister, c.d., s. 125.
- 16) A. Hofmeister, c. d., s. 126.

3.1 Situace v Josefově po vyhlášení samostatnosti.

- 1) Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926. s.264.
- 2) C. Štěrba, c. d., s.265.
- 3) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 4.
- 4) Tamtéž, Vojenská kronika s. 5.
- 5) C. Štěrba, c.d., s. 268.
- 6) C. Štěrba, c.d., s. 269.
- 7) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 7.
- 8) Tamtéž, Vojenská kronika s. 8 – 9.
- 9) Tamtéž, Vojenská kronika s. 10 – 16.
- 10) Tamtéž, Vojenská kronika s. 17 – 18.
- 11) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1918, denní rozkaz číslo 3, 3. 11. 1918.
- 12) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 21.
- 13) Tamtéž, Vojenská kronika s. 22.
- 14) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1918, denní rozkaz číslo 15, 16. 11. 1918.

3.2 Přísaha josefovské posádky.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1918, denní rozkaz číslo 34 – příloha, 5. 12 1918.

3.3 Významné návštěvy a slavnosti v posádce Josefov.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 24.
- 2) Narodil se 24. 10. 1862, 30. 10. jménem Národního výboru pověřen velením čs. vojska, 31. 10. 1918 jmenován vrchním velitelem branné moci, 18. 12. byl z této funkce odvolán, 19. 12. 1918 – 15. 8. 1920 byl velitelem ZVV v Praze, 20. 9. 1920 přednostou vojenského odboru I. (všeobecně vojenského) odboru MNO a v červenci 1921 povýšen na prvního československého generála III. hodnostní třídy, tj. do hodnosti rovnající se armádnímu generálovi. Působení v uvedené funkci na vlastní žádost ukončil počátkem února 1924. Do konce května 1925 ještě působil na MNO jako poradce. Poté odešel do výslužby a až do své smrti byl považován za hlavního představitele tzv. domácích důstojníků čs. armády, tj. vzešlých z řad rakousko-uherské armády. Generál Jan Diviš zemřel v Praze 8. srpna 1934.
- 3) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 24 - 25.
- 4) Tamtéž, Vojenská kronika s. 25.
- 5) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 295, 30. 11. 1918.
- 6) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 25.
- 7) Narodil se 24. 1. 1888, byl čs. generálem, 15.1. 1914 vstoupil v Kyjevě do České družiny, 1915 – 1916 byl velitelem 4. roty České družiny, 1916 – 1917 se stal velitelem 7. roty České družiny, 21. 1. 1917 – 16. 8. 1917 velitelem kulometné roty 1. čs. střeleckého pluku. Před Zborovem byl raněn a přišel o oko. 14. 10 1917 – 24. 5. 1918 dosáhl postupně funkce velitele 2. čs. pluku. 1918 velel čs. vojskům západně od Omsku, pak byl velitelem čs. arm. sboru na Sibíři. 8. 1. – 27. 4. 1919 velitelem čs. vojska v Rusku. 1920 – 1921 byl zemským vojenským velitelem v Praze, 1922 – 1925 velitelem ZVV v Praze (1924 – 1925 současně podnáčelník hlavního štábu), 1925 1926 náčelník hlavního štábu, 19. 3. 1926 – 12. 10 1926 ministr národní obrany v úřednické vládě Jana Černého. 1926 – 1932 náčelník hlavního štábu, 1. 1. 1933 – 21. 9. 1938 generální inspektor čs. branné moci. 22. 9. 1938 – 15. 3. 1939 ministrem národní obrany. Ministrem národní obrany byl i v 1. protektorátní vládě R. Berana do 24. 4. 1939, tehdy MNO zrušeno. V roce 1939 penzionován, v květnu 1945 zatčen a a v roce 1947 odsouzen za kolaboraci k 20 letům vězení, v květnu 1960 byl amnestován. Pracoval jako noční hlídač, od r. 1964 v důchodu, zemřel 17. 10 1970.
- 8) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 26.
- 9) Narodil se 7. 8. 1873, za 1. sv. války bojoval na západní frontě, kde byl 2x těžce raněn, v roce 1918 povýšen na brigádního generála, v únoru 1919 se stal náčelníkem štábu fr. mise pro ČSR, Za bojů na Slovensku byl velitelem západní skupiny. 10. 7. 1919 povýšen na čs. divisiho generála, 1. 1. 1921 – 31. 12. 1925 náčelníkem hlavního štábu čs. branné moci a velitel fr. mise v ČSR. Po odchodu z ČSR velel 1. divisi v Lille, 29. divisi v Nice, armádnímu sboru v Bordeaux. Od 17. 9. 1931 člen Vysoké válečné rady v Paříži. Na počátku 2. sv. války velitel Sýrie a Libanonu. Zemřel roku 1949 v Paříži.
- 10) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 33.
- 11) Tamtéž, Vojenská kronika s. 33.
- 12) Tamtéž, Vojenská kronika s. 45.
- 13) Tamtéž, Vojenská kronika s. 51.
- 14) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 59, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1926, denní rozkaz číslo 152 příloha, 7. 7. 1926.
- 15) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 51.
- 16) Tamtéž, Vojenská kronika s. 51.
- 17) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 59, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1926, denní rozkaz číslo 152 příloha, 7. 7.. 1926.
- 18) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 51.
- 19) Tamtéž, Vojenská kronika s. 142.
- 20) Tamtéž, Vojenská kronika s. 115
- 21) Narodil se roku 1872, působil v rakousko-uherské armádě, v roce 1918 byl převeden do československé armády. V letech 1928-1935 působil jako zemský vojenský velitel v Čechách.

V březnu 1939 odešel do výslužby v hodnosti armádního generála. Za německé okupace byl v čele ilegální protinacistické vojenské odbojové organizace Obrana národa. Na podzim roku 1940 byl zatčen gestapem a uvězněn v Terezíně. Po nástupu Reinharda Heydricha do funkce říšského protektora byl Bílý 28. září 1941 popraven.

- 22) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 135.
- 23) Tamtéž, Vojenská kronika s. 156.
- 24) Tamtéž, Vojenská kronika s. 136.
- 25) Tamtéž, Vojenská kronika s. 80 – 81.
- 26) Tamtéž, Vojenská kronika s. 105 – 107.
- 27) Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926. s. 281.
- 28) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 23.
- 29) Tamtéž, Vojenská kronika s. 112.
- 30) Tamtéž, Vojenská kronika s. 66 – 68.
- 31) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1929, denní rozkaz číslo 237 - příloha, 19. 10. 1929
- 32) C. Štěrba, c.d., s.290.
- 33) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 94 -95.
- 34) Tamtéž, Vojenská kronika s. 73.

3.4 Převedení vojenských pozemků a objektů do vlastnictví města Josefova.

- 1) SOKA Náchod, AM Josefov, karton 234, stavební záležitosti - vojenský sektor, věcná manipulace, předání pevnostních pozemků městu, transakční smlouva, rok 1912 – 1933, inventární číslo 1052.
- 2) Tamtéž.
- 3) Tamtéž.
- 4) SOKA Náchod, AM Josefov, karton 234, stavební záležitosti - vojenský sektor, Josefov – transakce, signatura VI/ 9, inventární číslo 2465.
- 5) Tamtéž.
- 6) Tamtéž, město Josefov, předání pevnostních pozemků obci, signatura VI/ 9, inventární číslo 736.
- 7) Tamtéž, smlouva tržová resp. Postupní.
- 8) Tamtéž, signatura VI/9, číslo dokumentu 5466.

3.5 Vojenské budovy a objekty v Josefově a okolí.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 83, 24. 3. 1919.
- 2) Tamtéž, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 83 - příloha, 24. 3. 1919.
- 3) Tamtéž, karton 57, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1922, denní rozkaz číslo 219 - příloha, 2. 10. 1922.
- 4) Tamtéž, karton 58, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1924, denní rozkaz číslo 7, 9. 1. 1924.
- 5) Tamtéž, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1930, denní rozkaz číslo 16, 21. 1. 1930.
- 6) Tamtéž, denní rozkaz číslo 282, 11. 12. 1930.
- 7) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 61, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1933, denní rozkaz číslo 277, 21. 12. 1933.
- 8) Tamtéž, karton 62, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1935, denní rozkaz číslo 253, 15. 11. 1935.

3.6 Mobilizace josefovské posádky v roce 1921

- 1) Alevtina Pokorná, Petr Hofman, Eduard Stehlík. *Československá armáda 1918 – 1938*. Správa sociálního řízení FMO. 1991. s. 30.
- 2) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Opis mobilizačního deníku 1921.
- 3) Vlak jezdil přes Josefov v 9 hodin a 30 minut směrem k Trutnovu a v 15 hodin a 21 minut zpět k Hradci Králové.
- 4) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Opis mobilizačního deníku 1921.
- 5) Tamtéž.

3.7 Josefovská posádka v meziválečném období.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 48.
- 2) Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 317 – 318.
- 3) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 48.
- 4) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 5) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 6) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 7) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 8) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 9) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 10) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 37.
- 11) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 12) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 26.
- 13) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 164, 25. 5. 1919.
- 14) Tamtéž, denní rozkaz číslo 9, 9. 1. 1919.
- 15) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Vojenská kronika s. 26.
- 16) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.
- 17) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 61, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1934, denní rozkaz číslo 192, 1. 9. 1934.
- 18) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1931, denní rozkaz číslo 201 a 215, 4. a 21. 9. 1931.
- 19) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, dokument č.j. 539/důvěrné – 1932.
- 20) Tamtéž, Vojenská kronika s. 27.
- 21) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 61, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1934, denní rozkaz číslo 192, 1. 9. 1934.
- 22) Fidler, Sluka, c. d., s. 317 – 318.

3.8 Plánované sloučení posádek Josefov a Jaroměř.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Jaroměř, číslo dokumentu 654/ pos. 1929, Okrsek posádky – stanovení, 16. 12. 1929.
- 2) Tamtéž.
- 3) VÚA, MNO – presidium přes/1, č.j. 11980, 1930.
- 4) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, číslo dokumentu 3371/ taj. Org. 1936, věc P. V. Josefov a P. V. Jaroměř – zrušení rozkazu o jejich sloučení, 15. 7. 1936.

3.9 Komunistické agitace ve třicátých letech.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, dokument č.j. II. – dův., 2313/ zprav. 30., Věc: Komunistická agitace mezi vojíny odcházejícími z činné služby, 26. března 1930.
- 2) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1931, důvěrný denní rozkaz číslo 4, 21. 2. 1931.
- 3) Tamtéž.
- 4) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, dokument č.j. II. – dův., 2841/ zprav. 32., Věc: KSČ. – podvratné plány, 5. 8. 1932.
- 5) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 61, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1933, důvěrný denní rozkaz číslo 6, 13. 2. 1933.
- 6) Tamtéž, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1934, důvěrný denní rozkaz číslo 12, 10. 10. 1934.

3.10 Strážní služba u důležitých vojenských objektů.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 57, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1921, denní rozkaz číslo 278 - příloha, 26. 11. 1921.
- 2) Tamtéž, denní rozkaz číslo 160 - příloha, 17. 7. 1921.
- 3) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 58, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1924, denní rozkaz číslo 248 - příloha, 1. 11. 1924.
- 4) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 59, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1926, důvěrný denní rozkaz číslo 15, 8. 11. 1926.
- 5) Tamtéž, důvěrný denní rozkaz číslo 21, 30. 9. 1926.
- 6) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 62, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1935, důvěrný denní rozkaz číslo 18, 18. 11. 1935.
- 7) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1930, denní rozkaz číslo 263, 18. 1. 1930.

3.11 Běžný život vojska.

3.11.1 Denní řád posádky.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 119 - příloha, 29. 4. 1919.
- 2) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1931, denní rozkaz číslo 86 - příloha, 15. 4. 1931.
- 3) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 119 - příloha, 29. 4. 1919.
- 4) Čas poledního klidu byl proměnlivý, záleželo na rozhodnutí posádkového velitele.
- 5) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 119 - příloha, 29. 4. 1919.
- 6) Tamtéž.
- 7) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 57, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1923, denní rozkaz číslo 77 - příloha, 5. 4. 1923.
- 8) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 119 - příloha, 29. 4. 1919.
- 9) Tamtéž.
- 10) Tamtéž.

3.11.2 Denní plat posádky.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1918, denní rozkaz číslo 14, 15. 11. 1918.

3.11.3 Hygiena vojska.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 59, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1928, denní rozkaz číslo 121 - příloha, 28. 5. 1928.
- 2) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 86, 27. 3. 1919.
- 3) Tamtéž, denní rozkaz číslo 179, 28. 5. 1919.
- 4) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 58, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1923, denní rozkaz číslo 102, 6. 5. 1923.
- 5) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1928, denní rozkaz číslo 121, 28. 5. 1928.
- 6) Tamtéž, denní rozkaz číslo 222, 1. 10. 1928.
- 7) Tamtéž, denní rozkaz číslo 121, 28. 5. 1928.
- 8) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1929, denní rozkaz číslo 222, 1. 11. 1929.
- 9) Tamtéž, denní rozkaz číslo 222, 1. 11. 1929.
- 10) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 62, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1935, denní rozkaz číslo 215 - příloha, 24. 9. 1935.
- 11) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1919, denní rozkaz číslo 35, 4. 2. 1919.
- 12) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 61, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1932, denní rozkaz číslo 76, 5. 4. 1932.

3.11.4 Zásobování vojska.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 56, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1918, denní rozkaz číslo 22, 23. 11. 1918.
- 2) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 60, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1930, denní rozkaz číslo 290, 20. 12. 1930.
- 3) Masná režie vznikla v roce 1918, v únoru 1919 byla pod její správu přidělena posádková tržnice.
- 4) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 59, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1927, denní rozkaz číslo 292, 29. 12. 1927.

3.11.5 Vojenské zátiší.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 58, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1926, denní rozkaz číslo 178, 6. 8. 1926.
- 2) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 57, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1920, denní rozkaz číslo 33, 11. 2. 1920.
- 3) Tamtéž, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1921, důvěrný denní rozkaz číslo 6, 3. 7. 1921.
- 4) Tamtéž, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1920, denní rozkaz číslo 141, 24. 6. 1920.

3.12 Josefov před druhou světovou válkou – mobilizace posádky.

- 1) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, dokument č.j. Taj. 7603/ ot. 34, popis měst, 16. 12. 1935.
- 2) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 62, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1936, důvěrný denní rozkaz číslo 14, 28. 8. 1936.
- 3) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, dokument – mobilizace I. č.j.. 2831/ mob. 1935, 18. 12. 1935.
- 4) Tamtéž, dokument č.j. 33 / Taj. 1936, výdej a odsun munice u div. zbr. 4. – přezkoušení, 3. 5. 1936.
- 5) Tamtéž, dokument č.j. 33 / Taj. 1936 – příloha č. 1, 3. 5. 1936.
- 6) Tamtéž, dokument č.j. 33 / Taj. 1936 – příloha č. 2, 3. 5. 1936.
- 7) Tamtéž, dokument č.j. 758 Taj. – 38, Rozdělení mužstva podle národnosti v posádce Josefov, 23. 8. 1938.
- 8) Alevtina Pokorná, Petr Hofman, Eduard Stehlík. *Československá armáda 1918 – 1938*. Správa sociálního řízení FMO. 1991. s. 67 - 70.
- 9) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 1–2.
- 10) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 2 - 4.
- 11) A. Pokorná, P. Hofman, E. Stehlík, c.d., s. 73.
- 12) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 55, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 5.
- 13) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 6.
- 14) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 7.
- 15) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 8.
- 16) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 8.
- 17) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 9.
- 18) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 9.
- 19) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 10.
- 20) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 9.
- 21) Tamtéž, Válečný deník posádkového velitelství Josefov, s. 9.
- 22) Tamtéž, dokument č.j. 4966 Mob. – hl. št./ 1. odděl. 1938, Věc: demobilizace - postupné provádění, 6. 10. 1938.
- 23) Tamtéž, dokument č.j. 103/ Taj. 1938., Věc: demobilizace děl pluku 4 – hlášení.
- 24) Tamtéž, dokument č.j. 56217/ taj. 1. odděl. org. 1938, Věc: změny dislokace.
- 25) Tamtéž, dokument č.j. 336/ dův. 3 odděl. 1939., Věc: Návod k zatmění průmyslových budov – rozeslání.
- 26) VÚA, Posádkové velitelství Josefov, karton 62, Rozkazy posádkového velitelství Josefov 1939, důvěrný denní rozkaz číslo 12, 14. 3. 1939.

4.1 Josefov za německé okupace.

- 1) Pavel Mertlík., Jaroměř na přelomu tisíciletí, nakladatelství Albert Boskovice, Jaroměř 1999, s. 25.
- 2) P. Metlík, c. d., s. 28-29.

Přílohy

Příloha číslo 1 – Jaroměřská brána v Josefově, zbořená roku 1898, pohled od Jaroměře.

Příloha číslo 2 – Pohled z bývalé reduty na Brdcích směrem k Josefově.

Příloha číslo 3 – Pohled na bývalý tábor zajatců v Josefově.

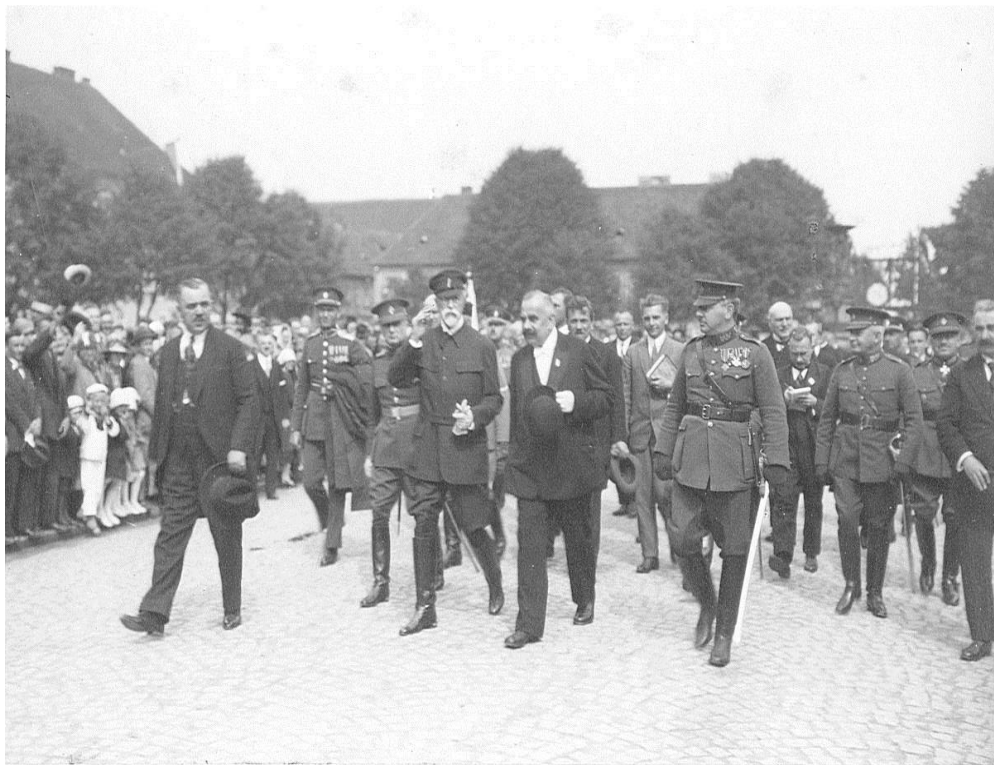
Příloha číslo 4 – Útok rozvášněného davu na josefovské posádkové velitelství, kde se ukrýval generál Leskoschek.

Příloha číslo 5 – Odstraňování rakouského orla z budovy vojenského velitelství v Josefově v roce 1918.

Příloha číslo 6 – Návštěva ministra národní obrany Františka Udržala v Josefově.

Příloha číslo 7 – TGM v Josefově

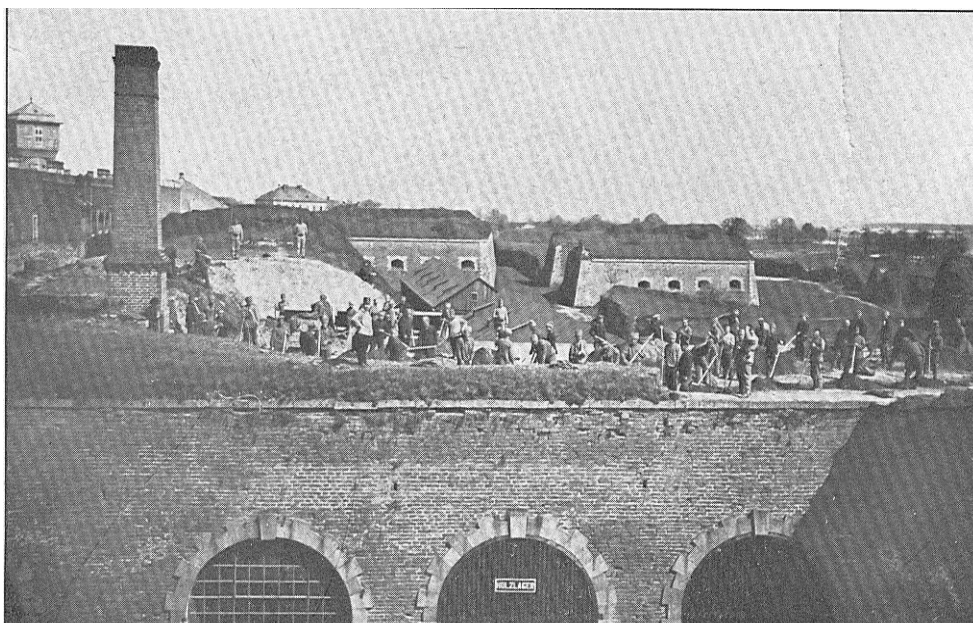
Příloha číslo 8 – TGM na josefovském cvičišti, kde shlédl vojenskou přehlídku.

Příloha číslo 9 – Památník N. A. Suškina z roku 1916 na josefovském hřbitově.

Příloha číslo 10 – Bourání pevnostních hradeb v Josefově.

BOURÁNÍ HRADEB V JOSEFOVĚ.

Příloha číslo 11 – Bourání hradeb v Josefově.

Příloha číslo 12 – Dělostřelecká (čtvercová) kasárna v Josefově.

Příloha číslo 13 – Jízdecká kasárna v Josefově.

Příloha číslo 14 – Vojenská střelnice v Josefově.

Příloha číslo 15 – Rozloučení se s Dělostřeleckým plukem č. 52 v Josefově (16. 12. 1934.)

Příloha číslo 16 – Odevzdávání standarty dělostřeleckému pluku č.4 v roce 1930.

Příloha číslo 17 – Odevzdávání standarty cyklistickému praporu č. 1.

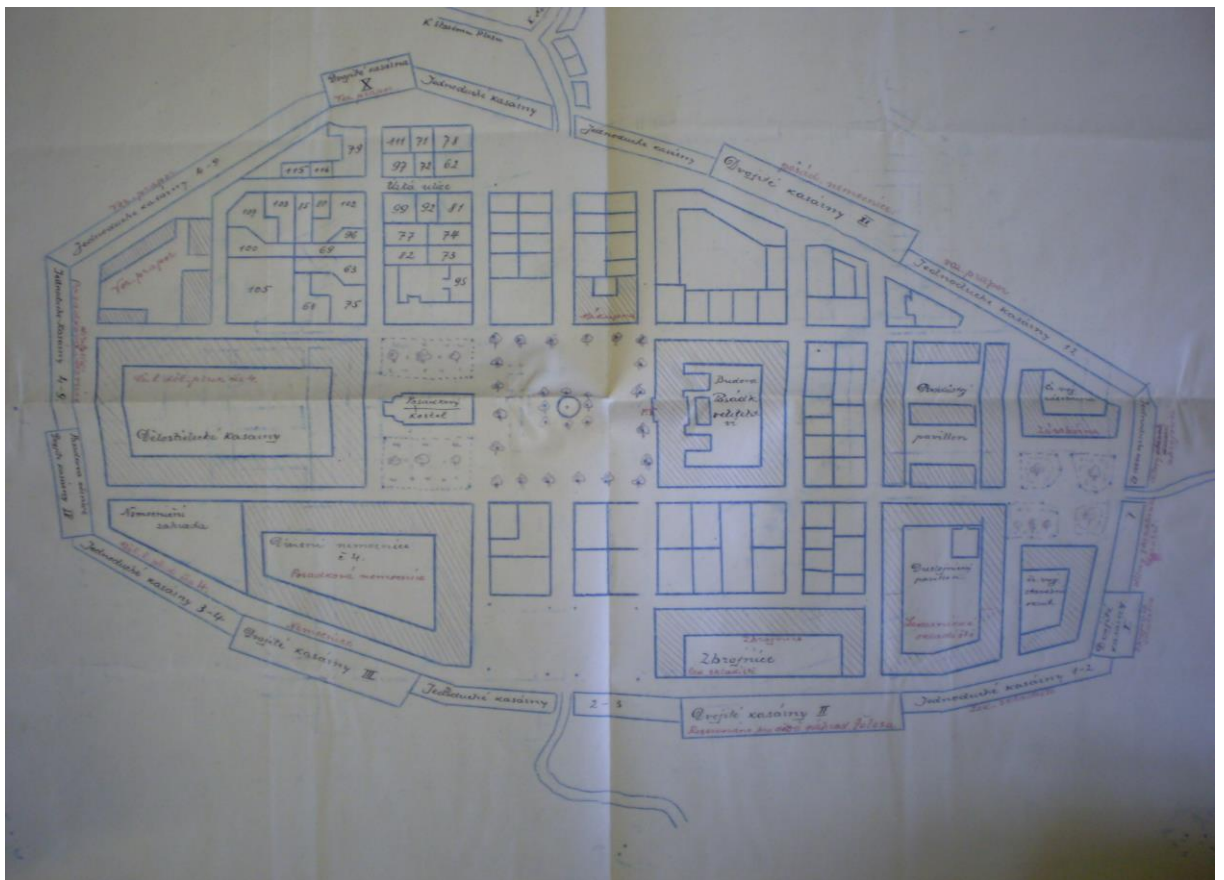

Příloha č. 18 – Prachárna číslo 16.

Fotogalerie | <http://www.jaromer-josefov.cz/>

Příloha č. 19 – letecký snímek Josefova.

Příloha č. 20 – plán města Josefova

Popis nejdůležitějších vojenských útvarů nacházejících se v Josefově

Cyklistický prapor č. 1 – prapor vznikl 15. září 1933 na základě výnosu MNO. Velitelství praporu se nacházelo na od roku 1933 v Jaroměři a od září 1934 v Josefově. Prapor sídlil v dělostřeleckých kasárnách. Roku 1938 v lednu se prapor přemístil do Slaného. Součástí praporu bylo velitelství s hospodářskou správou, technickou správou a pomocnou četou. Dále prapor obsahoval tři cyklistické roty, kulometnou rotu, rotu doprovodných zbraní (od října 1935) a rotu velkých protiletadlových kulometů (od ledna 1938). Všechny jednotky byly umístěny spolu s velitelstvím praporu. Veliteli praporu byly jmenováni: František Vondráček (září 1933 – listopad 1936) Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 78 – 79.

Hraničářský pluk č. 17 – vznikl 1. srpna 1938, jeho velitelství se nacházelo v Trutnově v hraničářských kasárnách a bylo podřízeno velitelství Druhého sboru. V Josefově se nacházel strážní prapor IX a náhradní rota. Úkolem vojáků tohoto pluku bylo střežit pohraniční opevnění od Krkonoš až po Orlické hory. Velitel pěchoty: František Kouřil (od srpna 1938). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 272.

Hraničářský pluk č. 18 – vznikl 1. srpna 1938, velitelství bylo umístěno nejprve v Novém Městě nad Metují, později do Nového Hrádku a Náchoda, bylo podřízeno velitelství Druhého sboru. V Josefově se nacházela náhradní rota tohoto tělesa, ubytována byla v okružních kasárnách. Úkolem tohoto útvaru bylo střežit vojenské opevnění v severním úseku Orlických hor. Velitele pěchoty: plukovník Mikuláš Janovský (od srpna 1938). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 272.

Hraničářský prapor č. 2 – vznikl 15. ledna 1920 přejmenováním 2. praporu polních myslivců domácího vojska. Velitelství útvaru sídlilo v říjnu a listopadu roku 1920 v Josefově, poté bylo převelené do Trutnova. V Josefově se nacházela od září 1938 1. pěší rota, byla ubytována ve dvojitých kasárnách, Od ledna 1920 do září 1933 byla ve dvojitých kasárnách v Josefově ubytována cyklistická rota praporu, kulometná rota (prosinec 1920 – duben 1924) pobývala ve dvojitých kasárnách, náhradní hraničářská technická rota pobývala v Josefově (od prosince 1933 do července 1936). Prapor získal od prezidenta republiky 16. května 1932 čestné jméno „Rota Nazdar“. Velitelé pěchoty chronologicky: Jan Holásek (1920 – 1921), Jan Zizius (1921 – 1926), František Hanáčik (1926), Eduard Kolář (1926 – 1927), František Hanáčik (1927 – 1928), Jindřich Skácel (1928), Arnošt Bösrang (1928 – 1929), Jindřich Skácel (1929 – 1933), Augustin Vorlíček (1933). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 274.

Automobilní rota č. 4 – vznikla 25. února 1921, nejprve se nacházela v Hradci Králové a v dubnu 1923 se přemístila do josefovských dvojitých kasáren, podléhala ve věcech mobilizačních velitelství Čtvrté divise a v ostatních věcech automobilnímu praporu č. 1. Součástí roty bylo velitelství, pomocné družstvo, dopravní četa. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 32.

Dělostřelecký pluk č. 53 – vznikl 1. ledna 1923, velitelství se nejprve nacházelo v Lipníku nad Bečvou a od roku 1932 přemístilo do Josefova, kde se pluk se tři dělostřelecké oddíly usadily v dělostřeleckých kasárnách. Náhradní baterie sídlila v josefovských dvojitých kasárnách od října 1931, v Josefově byl i náhradní oddíl pluku, který zde pobýval ve dvojitých kasárnách do července 1936. Veliteli pluku po dobu, kdy sídlil v Josefově byli: Eduard Klimša (září 1930 – listopad 1934 a srpen – říjen 1935), Dimitrij Budík (listopad 1934 – srpen 1934 a od října 1935 až po rozpuštění pluku). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 124 – 125.

Dělostřelecký pluk č. 52 – 1. ledna 1923 byl přejmenován z lehkého dělostřeleckého pluku č. 110 na dělostřelecký pluk č. 52. Velitelství pluku se nacházelo v Josefově ve čtvercových kasárnách, roku 1934 byl pluk převelen do sousední Jaroměře a roku 1936 do Tábora. Součástí pluku bylo velitelství s hospodářskou správou, technická správa a spojovací četa (od září 1934 baterie). Pluk se skládal ze tří dělostřeleckých oddílů a náhradní baterie. Velitelé pluku za pobytu pluku v Josefově: Antonín Eberl (do 1925), Bedřich Václav Ruml (říjen 1925 – březen 1928, Jan Wehle (1929), Bedřich Chromek (1929 – 1930), Jan Wehle (1930), František Grubl (1930 – 1932), Alois Jäger (1932 – 1933), František Grubl (1933 – 1934), Alois Jäger (1934). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 123 – 124.

Dělostřelecký pluk č. 4 – vznikl přejmenováním lehkého dělostřeleckého pluku, jeho velitelství se nacházelo v Josefově ve čtvercových kasárnách. Pluk do roku 1938 podléhal velitelství Čtvrté polní dělostřelecké brigádě Čtvrté pěší divisi, Součástí pluku bylo velitelství s hospodářskou správou, technická správa a spojovací četa. Pluk byl tvořen třemi dělostřeleckými oddíly, náhradní baterií a asanační rotou (vznikla v březnu 1938) Josefovští velitelé: Viktor Kühner (1923 – 1924), Karel Derka (1924 – 1925), Emil Walter (1925), Viktor Kühner (1925), Ferdinand Krehan (1925 – 1926), Julius Friml (1926 – 1931), František Kryštof (1931 – 1932), Boris Topinka-Černěš (1932 – 1934). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 119.

Pěší pluk č. 22 – vznikl sloučením 22. střeleckého pluku francouzských legií a 74. pěšího pluku domácího vojska. Velitelství se nacházelo v Jičíně a do roku 1938 podléhalo velitelství Sedmé pěší brigády a od roku 1938 Třinácté pěší divisi, skládal se ze tří pěších praporů, první pěší prapor byl umístěn v Josefově a do 1931 v Jaroměři. Součástí pluku bylo velitelství, hospodářská správa, pomocná rota, technická rota a plukovní hudba. Pluk nesl čestné jméno „Aragonský“. Velitelé pluku: Josef Mánek (1920 – 1925), Richard Horák (1925 – 1926), Florián Eliáš (1926 – 1927), Josef Mánek (1927 – 1928) Florián Eliáš (1928 – 1935). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 493.

Pěší pluk č. 4 – vznikl sloučením 4. dělostřeleckého pluku ruských legií a 18. pěšího pluku domácího vojska dne 30. září 1920. Velitelství se nacházelo v Hradci Králové a do roku 1938 podléhalo velitelství Sedmé pěší brigády a od roku 1938 Čtvrté pěší divisi. Pluk nesl od roku 1920 čestné jméno „Prokopa Holého“. Součástí pluku bylo velitelství s hospodářskou správou, technická správa, pomocná rota, technická rota a plukovní hudba. Pluk se skládal ze tří pěších praporů a od října 1935 i z roty doprovodných zbraní a od ledna 1938 z roty velkých protiletadlových kulometů. Do Josefova pluk přišel v lednu 1921 a pobýval ve dvojitých kasárnách do října 1933, kdy byl odvelen do Hradce Králové. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 291.

Vojenská zásobárna č. 4 – Vznikla přejmenováním 1. června 1920 z Vojenské zásobárny Josefov, podléhala velitelství Čtvrté divise. Nacházela se v proviantním skladu. Součástí zásobárny bylo velitelství s hospodářskou správou a pomocnou rotou, skladiště zásobin, pekárna, a náhradní těleso s augmentačním skladem. Dne 1. dubna 1923 byla přejmenována na divisní zásobárnu č. 4. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 697.

Divisní zásobárna č. 4 – Vznikla přejmenováním z vojenské zásobárny č. 4 dne 1. dubna 1923. Podléhala velitelství Čtvrté divise. Její součástí bylo velitelství s hospodářskou správou a pomocnou rotou, skladiště zásobin, pekárna, Odbočky zásobárny v Hradci Králové, Chrudimí a Pardubicích a náhradní těleso s augmentačním skladem. Dne 1. ledna 1924 byla přejmenována na divisní proviantní sklad č. 4. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 155.

Divisní proviantní sklad č. 4 – Útvar fungoval až do 1. ledna 1936, kdy byl přejmenován na sborový proviantní sklad č. 4. Součástí skladu bylo velitelství skladu s hospodářskou správou a pomocnou četou, proviantní skladiště, pekárna, Odbočky divisního proviantního skladu v Hradci Králové (do června 1936), v Chrudimí a Pardubicích. Veliteli útvaru byli: podplukovník proviantnictva a od března 1931 plukovník proviantnictva Jan Horel (leden 1924 – leden 1932) a podplukovník proviantnictva František Jančík (leden 1932 – leden 1937). Dne 1. ledna 1937 byl přejmenován na sborový proviantní sklad č. 2. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 150–151.

Sborový proviantní sklad č. 2 – Útvar podléhal velitelství Druhého sboru, velitelem byl Bohumil Hanuš. Součástí bylo velitelství skladu s hospodářskou správou a pomocnou rotou, proviantní skladiště, pekárna a Odbočka sborového proviantního skladu Pardubice. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 573.

Divisní soud Josefov – Soud vznikl nově 19. prosince 1918, nacházel se v Josefově v soudní budově a od listopadu 1923 ve velitelské budově, podléhal Nejvyššímu vojenskému soudu. Brigádní soudy v Hradci Králové a v Josefově (do prosince 1922) a ve Vysokém Mýtě (do prosince 1920) mu byly podřízeny. V první instanci soudil přečiny a zločiny vojenských osob s výměrou trestu vyšší než šest měsíců vězení, v druhé instanci rozhodoval o odvoláních z výše uvedených brigádních soudů Jeho soudní oblast zahrnovala obvody krajských soudů Hradec Králové, Chrudim, Jičín a Liberec (od ledna 1926). Na základě výnosu MNO byl soud přejmenován 20. května 1926 na Divisní soud Hradec Králové. Přednosty soudu byli pánové: plukovník auditor, od února 1919 plukovník justiční služby Bohumil Peter (prosinec 1918 – březen 1921), podplukovník justiční služby, od ledna 1924 plukovník justiční služby JUDr. Adolf Zelený (březen 1921 – květen 1926). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 153.

Brigádní soud Josefov – Vznikl 19. prosince 1918, nacházel se v budově Divisního soudu Josefov, byl soudem první instance, soudil přečiny a zločiny vojenských osob s výměrou trestu nižší než 6 měsíců

vězení. Dne 31. března 1922 byl zrušen. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 68.

Sedmá pěší brigáda – Vznikla 1. ledna 1920 přejmenováním z První pěší brigády domácího vojska na základě výnosu MNO, velitelství se nacházelo v josefovské velitelské budově. Brigáda podléhala velitelství Čtvrté divise. Součástí bylo velitelství brigády, Pěší pluk č. 4, Pěší pluk č. 22. Velitelem v Josefově byl lieutenant – colonel Boucher de la Rupelle. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 575.

Dvacátá pátá lehká dělostřelecká brigáda – Velitelství se od 1. října 1920 nacházelo v Josefově, od října 1921 v Jičíně, od ledna 1923 ve Stříbře a od září 1925 opět v Josefově, brigáda podléhala Velitelství zemského dělostřelectva pro Čechy. Její součástí bylo velitelství brigády, lehký dělostřelecký pluk č. 51 (říjen 1920 – leden 1923), lehký dělostřelecký pluk č. 52 (říjen 1920 – leden 1923), horský dělostřelecký pluk (říjen 1920 – leden 1923), dělostřelecký pluk č. 51 (leden 1923 – únor 1925), dělostřelecký pluk č. 52 (leden 1923 – únor 1925), dělostřelecký pluk 205 (leden 1923 – červenec 1924). Velitelem byl plukovník dělostřelectva Bohuslav Všeticka (říjen 1920 – únor 1925). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 195.

Divisní zbrojnice č. 4 – Zbrojnice vznikla nově 1. dubna 1922, nacházela se v josefovské zbrojnici, v odborných věcech podléhala hlavnímu zbrojnímu skladu a ve věcech ostatních velitelství Čtvrté divise. Součástí zbrojnice bylo velitelství zbrojnice s hospodářskou správou a pomocnou rotou, divisní zbrojní sklad, divisní zbrojní dílny, Odbočka divisní zbrojnice v Hradci Králové, detašované správní oddělení v Pardubicích (Masarykovy kasárny) a náhradní rota s augmentačním skladem. Od ledna 1928 bylo součástí zbrojnice velitelství zbrojnice s hosp. správou, technickou správou a pomocnou četou, dopravní oddělení, výrobní oddělení, zbrojní oddělení a muniční oddělení. Dne 1. ledna 1937 byla zbrojnice přejmenována na sborovou zbrojnici č. 2 (sídlo v dvojitých kasárnách II a v hradebních kasárnách I a II). Veliteli zbrojnice byli: plukovník dělostřelecké technické služby Karel Duffek (duben 1922 – prosinec 1924), štábní kapitán dělostřelecké správní služby, od srpna 1926 štábní kapitán správní zbrojní služby, od ledna 1927 štábní kapitán technické zbrojní služby, od dubna 1928 major technické zbrojní služby František Stránský (prosinec 1924 – říjen 1928), štábní kapitán, od 1929 major technické zbrojní služby Karel Veverka (říjen 1928 – 1933), kapitán správní zbrojní služby, od 1934 štábní kapitán správní zbrojní služby Josef Čapek (1933 – leden 1937). Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 159 – 160.

Stavební správa Josefov – Podléhala stavebnímu ředitelství Druhého sboru, vznikla 1. ledna 1937, nacházela se v Josefově v budově velitelství. Součástí byla stavební kancelář, vojenské stavební dozory na stavbách a vojenské správy budov v jednotlivých objektech. Informace jsou uvedeny v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 592 – 593.

Divisní nemocnice č. 4 – Vznikla z 12. posádkové nemocnice domácího vojska, nacházela se v Josefově a podléhala velitelství Čtvrté divise. Součástí bylo velitelství nemocnice s hospodářskou správou, interní a infekční oddělení, chirurgické oddělení, kožní a venerické oddělení, oddělení pro choroby oční, nosní, krční a ušní (od září 1930), stomatologické oddělení, sklad léčiv a Rota pomocného zdravotnictva č. 4. V lednu 1937 byla nemocnice přejmenována na sborovou nemocnici č. 2, která podléhala velitelství Druhého sboru. Informace jsou v knize: Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. s. 147.

Seznam literatury:

Kolektiv autorů pod vedením Hany Hlušíčkové. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 2. díl, Libri. Praha, 2002. ISBN 80-7277-044-6.

Cyril Štěrba. *Z paměti města Josefova*. Nakladatelství Fr. Večeřa. Josefov, 1926.

Olga Mertlíková, Pavel Mertlík. Obranný systém pevnosti Josefov. In: *Jaroměřský zpravodaj 1981*.

Pavel Bělina, Jíří Kaše, Jan P. Kučera. *České země v evropských dějinách: díl třetí 1756 – 1918*. Paseka. Litomyšl, 2006. ISBN 80-7185-793-9.

Olga Mertlíková. *Horké léto roku 1866 v Josefově*. In: Stopami dějin Náchodska 2, sborník Státního okresního archivu v Náchodě.

Otto Urban. *Vzpomínka na Hradec Králové, drama roku 1866*. Panorama. Praha, 1986.

Pavel Bělina, Josef Fučík. *Válka 1866*. Paseka. Praha, 2005. ISBN 80-7185-765-3.

František Stejskal. *Vzpomínky rodáků a přátel bývalé pevnosti města Josefova v jubilejním roce 150ti letého trvání*. Knihkárna Trohoř a synové. 1930.

Antonín Hofmeister. *Josefov za Světové války 1914 – 1918*. Nakladatelství Oldřich Javůrek v Josefově. Josefov, 1938.

Alevtina Pokorná, Petr Hofman, Eduard Stehlík. *Československá armáda 1918 – 1938*. Správa sociálního řízení FMO. 1991. ISBN 80-85469-04-9.

Fidler, Sluka. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Libri. Praha, 2006. ISBN 80-7277-256-2.

Pavel Mertlík. *Jaroměř na přelomu tisíciletí*. Albert Boskovice. Jaroměř, 1999. ISBN 8085834-74-X.

Jindřich Dejmek. *Československá zahraniční politika a vznik Malé dohody 1920-1921*, svazek I, Karolinum, Praha 2004. ISBN 80-246-0950-9.

Ivan Šedivý, Pavel Bělina, Jan Vilím, Jan Vlk. *Napoleonské války a české země*, Lidové noviny. Historický ústav armády České republiky. Praha, 2001. ISBN 80-7106-467-X.

Libor Jůn. *Napoleonské války*. Triton. Praha, 2005. ISBN 80-7254-594-9.

Zdeněk Kárník, Michal Kopeček. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. svazek I. Dokořán. Ústav pro soudobé dějiny AVČR. Praha, 2003. ISBN 80-86569-60-8.

Vlasta Prokešová. *Pevnost Josefov*. Branka. Česká Skalice, 1972.

Jindřich Dejmek. *Československá zahraniční politika v roce 1938*. svazek I. Karolinum. Ústav mezinárodních vztahů AVČR. Praha, 2000. ISBN 80-246-0089-7.

Olga Mertlíková. *Císař Josef II. a Josefov*. Jaroměř, 1991.

Prameny:

VÚA (Vojenský ústřední archiv), fond Posádkové velitelství Josefov.

VÚA (Vojenský ústřední archiv), fond Posádkové velitelství Jaroměř.

VÚA (Vojenský ústřední archiv), presidiální spisy MNO.

SOkA Náchod (Státní okresní archiv Náchod), fond AM Josefov.

Resumé

Pevnost Josefov byla založena roku 1780 na soutoku řek Labe a Metuje. Stavba pevnosti byla reakcí na pruské nebezpečí. V době napoleonských válek byla pevnost využita jako vězení pro zajaté vojáky a jako shromaždiště habsburských vojenských jednotek. Ve městě v průběhu let přibývalo civilních domů a pevnostní civilní a vojenský život se nadále rozvíjel.

Roku 1866 vyvrcholilo prusko-rakouské soupeření. K rozhodnému střetnutí s pruskými silami došlo až u Hradce Králové. Josefov do bojů zasáhl pouze okrajově, pevnost hlavně sehrála důležitou roli ve zdravotní péči o zraněné.

Po roce 1866 se civilní a vojenský život harmonizoval. Roku 1884 byl Josefov učiněn velitelstvím 9. armádního sboru. Do města přibylo mnoho vojáků, z toho důvodu se zvýšil i stavební ruch. Ve městě se také začalo více dařiti živnostníkům. Nic na těchto skutečnostech nezměnil ani fakt, že roku 1888 ztratilo město pevnostní statut.

Pohromou pro město bylo přemístění velitelství 9. armádního sboru do lépe zajištěných Litoměřic v roce 1908. Z Josefova poté hojně odcházeli živnostníci, na kterých bylo tolik závislé civilní obyvatelstvo. Tato událost uspíšila rozhodnutí josefovské radnice modernizovat město a tak opět nalákat živnostníky do bývalé pevnosti.

Za první světové války sloužil Josefov jako zajatecký tábor a vojenskou nemocnici. Na konci války bylo město natolik vyčerpané, že nebylo možné skoro vůbec sehnat potraviny, v zajateckých táborech houfně umírali zejména italští vězni a ve městě bujela lichva.

Osvobozením pro obyvatelstvo Josefova bylo ukončení války a vyhlášení Československa. V prvních dnech po vyhlášení ČSR byla situace nepřehledná, postupně se věci počaly uklidňovat. Většina válečných zajatců byla propuštěna a byl zrevidován městský i vojenský majetek. Roku 1919 bylo přistoupeno k bourání josefovských hradeb. Bourací akce proměnily tvář Josefova. Z vytěženého materiálu bylo postaveno mnoho domů, nejen v Josefově, ale i v širokém okolí.

Důležitou událostí se stala meziministerská komise v Josefově, která rozhodla o přidělení vojenského majetku městu Josefov. Smlouva mezi státem a městem byla schválena roku 1925.

Město bylo v éře první republiky hlavně centrem vojenského života. v Josefově se objevilo mnoho významných návštěv vojenských a státních osobností. Nejvýznamnější osobností v Josefově byl Tomáš Garrigue Masaryk (1926).

Město žilo poklidným tempem, vystřídalo se zde mnoho vojenských útvarů a úřadů. Řadoví vojáci nacházeli v Josefově slušné služební podmínky.

Mobilizace v roce 1921 namířená proti reformním snahám posledního habsburského císaře Karla I. byla rychle ukončena a vojenský život se vrátil do normálního stavu.

Další mobilizace vojska v roce 1938 už ale dávala tušit, že se situace jen tak rychle neurovná a že ČSR není daleko od vyhlášení válečného stavu. Josefovská posádka se chovala vzorně a celá akce probíhala bez vážnějších problémů. Ranou pod pás bylo zveřejnění mnichovských jednání. Po této zradě počal Josefov demobilizovati. Byl propracován plán na zatemnění průmyslových a i civilních budov.

Za druhé světové války byl Josefov obsazen německým okupačním oddílem FLAK. Z josefovských a jaroměřských kasáren odešli vojáci bývalé československé armády. Němci získali vojenský materiál z josefovských skladů a později zabavili i tři josefovské zvony. Za německé okupace nedošlo v Josefově k závažným konfliktům. Výjimkou byla tragická smrt školačky Valerie Dvořákové 5. května 1945.

Po druhé světové válce byl Josefov sloučen s v roce 1948 se sousední Jaroměří. Přesto se v Josefově rozvíjel kulturní život. Až rokem 1968 se vše změnilo, do města přišla sovětská vojska a město počalo stagnovat, kulturní úroveň města poklesla a mnoho lidí jej opustilo.

V roce 1970 byl Josefov vyhlášen městskou památkovou rezervací. Proces záchrany města mohl naplno vypuknout až s odchodem sovětských jednotek a pokračuje i v současnosti.

Hlavním turistickým lákadlem v Josefově je nejen bývalá pevnost samotná, ale hlavně podzemní chodby, které zabírají velkou část josefovského podzemí, jedná se zhruba o 45 km chodeb. Pro veřejnost je zpřístupněna asi kilometrová prohlídková trasa.

Résumé

The Fortress of Josefov was established in 1780 on the confluence of the River Elbe and the River Metuje. The Fortress was constructed in reaction to the threat posed by Prussia. During the Napoleonic wars, the Fortress was used as a prison for captive soldiers and as an assembly area for Habsburg military units. As time went by, more and more civilian houses were built in the town and the life of civilians and soldiers in and around the Fortress continued to develop.

The rivalry between Prussia and Austria climaxed in 1866. A decisive encounter with the Prussian forces occurred as far up as at Hradce Králové. Josefov intervened only marginally in the battles; the Fortress mainly served as a health care center for the injured.

Following 1866, civilian and military life harmonized. In 1884, Josefov became the headquarters of the 9th Army Corps. Many more soldiers were stationed in the town and this led to an increase in the construction trade. Local traders also started to prosper more. This did not change even when the town of Josef lost its official status as a military fortress in 1888.

Relocation of the Headquarters of the 9th Army Corps to better secured Litoměřice in 1908 was a disaster for the town of Josefov. Tradesmen, on whom the civilian population was so dependent, started to leave Josefov in plenty. This accelerated the decision of the Town Hall of Josefov to modernize the town and by so doing to lure back tradesmen into the former fortress.

During World War I, Josefov served as a prisoner-of-war camp and a military hospital. The town was so depleted at the end of the war that it was almost impossible to lay hands on any foodstuff; especially Italian prisoners-of-war died in great numbers in prisoner-of-war camps and usury thrived.

The townspeople were delivered from all this when WWI ended and when Czechoslovakia was declared a republic. The situation in the first days following the declaration of the Czechoslovak Republic was unclear but things gradually started to calm down. Most prisoners-of-war were released and military and municipal property was restored. The walls of the town of Josefov were taken down in 1919. The

demolishing actions changed the town of Josefov. The material gained was used for the construction of many houses not only in Josefov but also in the wide vicinity.

An important event was the meeting of the Interdepartmental Committee in Josefov. It decided to allocate military property to the town of Josefov. The contract between the state and the town was approved in 1925.

During the First Republic of Czechoslovakia, Josefov was primarily the center of military life. Many prominent military officials and statesmen visited the town of Josefov. The most well-known visitor was Thomas Garrigue Masaryk (1926).

The town lived at a peaceful and serene pace; many military units and authorities passed through the town. Soldiers were given good service conditions in Josefov.

Mobilization in 1921, which was aimed against the reformation efforts of the last Habsburg Emperor Karl I, was quickly put to an end and military life returned to normal.

Nonetheless, the next mobilization in 1938 made it clear that the situation would not calm down so easily and that the Czechoslovak Republic is not far from declaring a state of war. The Josefov garrison behaved well and the entire action proceeded without any serious problems. A hit below the belt was the Munich Agreement. Josefov began to demobilize after this betrayal. A plan was drawn up to black out industrial and civilian buildings.

During World War II, Josefov was occupied by the German anti-aircraft guns (FLAK) occupation forces. Soldiers of the former Czechoslovak armed forces left the Josefov and Jaroměř barracks. The Germans took military material from the Josefov warehouses and later also confiscated three Josefov bells. There were no serious conflicts in Josefov during the German occupation. An exception was the tragic death of Valerie Dvořáková, a schoolgirl, on 05 May 1945.

After World War II, Josefov was merged in 1948 with the neighboring town of Jaroměř. Even so, culture life continued to develop in Josefov. Only in 1968 did everything change; the Red Army took over Josefov and the town began to stagnate; the cultural level of the town went down and many people left the town.

The town of Josefov was declared a historic preservation site in 1970. Josefov could be fully restored only after the Red Army left it and restoration work has been continuing ever since.

The greatest tourist attraction in Josefov is not only the former Fortress but also the underground corridors that take up a large part of the Josefov underground. The huge

maze of underground corridors is about 45 km long. About a kilometer long sight-seeing tour is open to the public.